

Expres

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

cultural

Anul VIII, nr. 6 (90), iunie 2024 • Apare lunar

24 pagini

Memorii de ambasador pag. 5

Al. Cistelecan

Nicolae Peiu

Prin Iași, pe urmele lui Emil Brumaru

pag. 18

Casa

Îți mai aduci aminte de casa noastră,
Singuratică, nuci și castani ancestrali
ascunzându-i
Zidirea imaculată...
Iar către scările albe
Erau două șiruri posomorite de brazi.
Zidire înaltă și zveltă, un templu de spumă,
Sau mănăstire...
Semne ciudate împodobeau frontonul ionic
Pe care ar fi putut exista o inscripție
Neconcepută...
Pe sub ferestrele-nalte cu gratii
În umbră creștea mărgărintul – floarea cu
lacrimi
A celor dinăuntru...
O, casa noastră de visuri,
Pe dinăuntru n-o cunoșteam,
Pe dinafară n-o pricepeam...
Casa aceea așezată în jocul
De nicăieri, sub nuci și castani,
Casa aceea cerească, desăvârșită,
inexistentă...
În ceața adâncă, durere și spaimă,
Și câtă iubire, și câtă iubire...
Îți mai aduci aminte?

Mihai Ursachi

Liviu Ioan STOICIU „Literatura română, încotro?”	3	Nicolae MECU O chestiune de principiu și ediția	
Constantin COROIU Machiavelli în agora 125 de		Caragiale 2011 (II)	13
ani de la nașterea lui G. Călinescu	4	Florin FAIFER Un solitar și cei apropiați lui sau	
Adrian Alui GHEORGHE <i>Poesis</i>	6	Amintiri în zigzag	15
Vasile FLUTUREL Din nou la drum cu Nicolae		Vasile MIHĂIESCU <i>Poesis</i>	16
Busuioc prin mirificul imperiu al cărții	7	Gabriel MARDARE Elpiada O epopee în câte(?)va	
Gabriel CHIFU Addenda la un articol din <i>Expres</i>		episoade (III)	17
<i>cultural</i>	8	Magda URSACHE Tehnocrății suspiciunii (I)	20
Liviu ANTONESEI O excelentă confirmare	9	Nicolae TZONE Triunghiul de aur: Vinea, Iancu,	
Ioan ȚICALO Vocea verticalității	11	Tzara	21
Eugen MUNTEANU Capidava mea (V). Vasul de lut		Adrian Dinu RACHIERU Mircea Iorgulescu și	
cu inscripția <i>Petre</i>	12	spiritul foiletonistic (I)	23
		Constantin PRICOP Fără nicio retorică (poezie)	24

„Pasiunea e un purgatoriu ca și suferința” Nicolae Manolescu

Expres cultural

Director fondator și coordonator: Nicolae Panaite (npanaite@gmail.com)

Redactor-șef: Constantin Pricop (constantin.pricop@gmail.com)

Secretar general de redacție: Victor Durnea (victordurnea@yahoo.fr)

Colegiul de redacție: Ioan Adam, Radu Andriescu, Adina Bardaș, Gellu Dorian, Florin Faifer, Vasile Fluturel, Adrian Alui Gheorghe, Mihaela Grădinariu, Dan Bogdan Hanu, Emanuela Ilie, Gabriel Mardare, Nicolae Mecu, Cătălin Mihuleac, Flavius Paraschiv, Ioan Răducea, Cristina Scarlat, Gheorghe Simon, Liviu Ioan Stoiciu, Diana Vrabie

CUPRINS

Liviu Ioan STOICIU „Literatura română, încotro?” 3

Nicolae PANAITE Semne și înfățișări 3

Constantin COROIU Machiavelli în agora - 125 de ani de la nașterea lui G. Călinescu 4

Gellu DORIAN Pentru cine scriem, pentru cine publicăm, Mitică? 4

Al. CISTELECAN Memorii de ambasador 5

Adrian Alui GHEORGHE *Poesis* 6

Vasile FLUTUREL Din nou la drum cu Nicolae Busuioc prin mirificul imperiu... al cărții 7

Gabriel CHIFU Addenda la un articol din *Expres cultural* 8

Maria GRĂDINARU Rupeam din mine cărți de lut (poezie) 8

Dan Bogdan HANU Post(st)ări 9

Liviu ANTONESEI O excelentă confirmare 9

Lucian SCURTU Să aștept nesătul singurătatea de apoi 10

Daniel Ștefan POCOVNICU Nu e literatura filosofică (de)cădere din înțelepciune? 10

Ioan ȚICALO Vocea verticalității 11

Eugen MUNTEANU Capidava mea (V). Vasul de lut cu inscripția *Petre* 12

Ionel BOSTAN Ședința de cenaclu: Bilanț la Miliție 12

Nicolae MECU O chestiune de principiu și ediția Caragiale 2011 13

Traian D. LAZĂR La Ipotești. Spiritul locului 14

Leo BUTNARU Fata la baghetă a lui Narcis 14

Florin FAIFER Un solitar și cei apropiați lui *sau* Amintiri în zigzag 15

Vasile MIHĂIESCU *Poesis* 16

Gabriel MARDARE Elpiada - O epopee în câte(?)va episoade(III) 17

Cristina SCARLAT Ricoșeu de lectură. Sunt eu, Ancelin Roseti! 17

Nicolae PEIU Prin Iași, pe urmele lui Emil Brumaru 18

Magda URSACHE Tehnocrății suspiciunii (I) 20

Nicolae TZONE Triunghiul de aur: Vinea, Iancu, Tzara 21

Flavius PARASCHIV Cyberpunk: o antologie manifest 22

Emanuel VASILIU Lady Bird 22

Ioan RĂDUCEA 22 din `98 22

Adrian Dinu RACHIERU Mircea Iorgulescu și spiritul foiletonistic (I) 23

Constantin PRICOP Fără nicio retorică (poezie) 24

Persoanele sau instituțiile care vor să sprijine financiar revista pot depune sumele în contul:
RO04BTRLRONCRTOPC2450901 – Banca Transilvania Iași

Revista poate fi procurată din rețeaua de librării SEDCOM LIBRIS Iași, S.C. DIF PRESS S.R.L., precum și de la sediul redacției din strada Trei Ierarhi, nr. 2, et. 1, Iași, cod 700028

Abonamente:

Pe adresa redacției, prin mandat postal, în contul revistei.
108 lei / an + 39,60 lei taxe poștale,
54 lei / 6 luni + 19,80 lei taxe poștale.

Vă rugăm să scrieți pe mandatul postal sau pe documentul de plată adresa poștală completă și perioada de abonare.

Ilustrăm prezentul număr cu lucrări expuse în cadrul expoziției „Arte `98”

* Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine în întregime autorilor.

* Rugăm colaboratorii să ne trimită textele doar pe adresa: exprescultural.iasi@gmail.com, până pe data de 10 a lunii în curs; articolul trebuie să aibă maximum 7.000 de caractere și să fie în format Word.

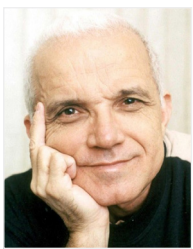
e-mail: exprescultural.iasi@gmail.com

www: exprescultural.ro

facebook.com / [expres.cultural](https://www.facebook.com/expres.cultural)

ISSN: 2537-5989

dtp: bornaz.lucian@yahoo.co.uk

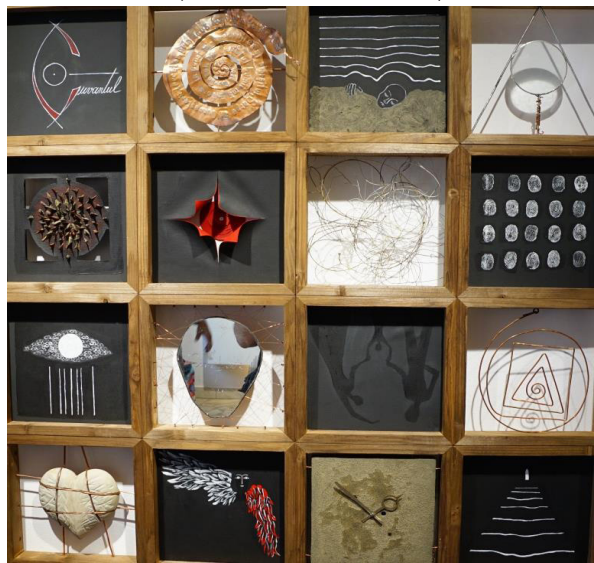
Liviu Ioan STOICIU

„Literatura română, încotro?”

Dispariția strălucitului critic literar Nicolae Manolescu (a cărui autoritate critică „est-etică” a dominat literatura română timp 50 de ani; din 1972 semna cronicile la săptămânalul *România literară*; las la o parte colaborarea cu cronicile de la revista săptămânală *Contemporanul*, din 1962, de zece ani; de reținut, semna cronicile săptămânale!) e o piatră de hotar în literatura română, cum a fost Revoluția din decembrie 1989 (să mă refer numai la „contemporaneitate”). Mihai Zamfir (cel care, moral, i-a luat locul azi lui N. Manolescu, inclusiv în fruntea juriilor la premiile care contează; critic și istoric literar de anvergură, autor al unei *Istории* de greutate a literaturii române, istorie oprită la anii instalării comunismului; profesor universitar și diplomat respectat, asemenea celui care a murit în 23 martie 2024), scria luna trecută că: *Marii critici care să urmărească literatura pas cu pas s-au dus, au dispărut*, o dată cu plecarea lui N. Manolescu. Putem acum să tragem linie și să vorbim de literatura română de până la Manolescu, și cea de după dispariția sa, să ne întrebăm chiar: „literatura română, încotro?”

Zilele trecute literatura română a fost în prim-plan în lume, după ce s-a anunțat că Ana Blandiana (la poezie) și Mircea Cărmărescu (la proză) au fost laureați ai unora dintre cele mai mari premii literare (care pot fi anticamera la Premiul Nobel pentru Literatură). Amândoi cu note maxime date de N. Manolescu în cronicile sale la cărțile lor; adică a fost un critic norocos, impunând scriitori care au audiență mondială acum. Ne-a mai venit inima la loc, premiile lor ne confirmă că și în România se scrie literatură „cu valoare înaltă”, de nivel planetar. Fiindcă e culmea, de la Revoluție încoace am trăit cu sentimentul zădărniceii, că literatura română e marginală, nu-i interesează pe „euro-atlantici” (și că n-a avut nici un impact incluziv în Uniunea Europeană și NATO; au trecut degeaba 17-20 ani de atunci; literatura română n-a fost „integrată” nicăieri, a rămas tot în anonimat național), neînțelegând ce-i lipsește – o dată ce eram perfect sincronizați cu poezia și proza euro-atlantică, scriind ca ele, eventual, ba chiar întrecându-le, în stilul nostru. Personal, am sperat că tinerii scriitori apăruiți în anii 2000, care tot timpul se traduceau în limbi de circulație internațională (promovați și de ICR), „băieți deștepți” cu burse în Occident, vor atrage atenția lumii asupra lor și asupra literaturii române în general. A fost un eșec, tinerii douămiiști au fost izolați, ignorați (mai exact s-au izolat și au ignorat literatură română canonică) și pe plan național – poate în viitor vor rupe totuși gura târgului (ei fiind viitorul, numai de la ei mai poți să aștepti „globalizarea” literaturii române, măcar a aceleia scrise de ei; în condițiile în care douămiiștii și post-douămiiștii nu mai dau doi bani pe literatura scrisă de alți scriitori decât cei din generația lor, istoria literară fiind... expirată).

„Farul călăuzitor critic” a dispărut, a avut loc un cutremur interior în literatura română acum? Erau semne că-i merge rău literaturii române – că nici proza nu mai are cititori și că scriitorii noilor „generații” (că și la cinci ani se schimbă „sensibilitatea artistică”) nu mai vor să audă de critica literară estetică de întâmpinare (aceea profesată de critici onești, care validează o carte și o „opera omnia”, aducând în prim-plan scriitorii adevărați și impunând ierarhii, scări de valori). Vremurile s-au stricat și pe plan mondial pentru literatură, care a ajuns să fie viciată de condamnabil de preceptele corectitudinii politice (din ce în ce mai agresive, cu penalizări aberante, de interzicere a unor cărți; ne amintește de cenzura comunismului neaș). Nu era de ajuns la noi că douămiiștii și urmașii lor refuză să aibă de a face cu scriitorii români importanți sau nu, premianți sau nu, impuși din anii de dinainte de Revoluție (membri ai Uniunii Scriitorilor), care au continuat să scoată și cărți de mare preț și după Revoluție, până azi – nu-i citesc, nu-i valorizează, nu-i cultivă (cu câteva excepții, ale celor care le cântă în strună)... Literatura română începuse să fie debusolată de mergerea în paralel a literaturii membrilor Uniunii Scriitorilor cu aceea a „nemembrilor” (nu mai pun la socoteală și ruptura din rândul membrilor Uniunii Scriitorilor a „grupului reformist”, fals numit așa, scriitori cu gustul puterii literare pe limbă) înainte de dispariția „autoritarului” N. Manolescu – care devenise o țintă a lor.

La noi poezia continuă să țină afișul literaturii române, nu proza (cum e în Occident; și pe plan mondial proza se mai citește și se mai cumpără). Deși apar anual zeci și sute de romane și cărți de proză scurtă în limba română (semnate de tineri), nu au trecut critică, apar și mor în bibliotecile prietenilor (dacă se îndură să le cumpere, dacă nu le-au fost dăruite de autor), inclusiv cele apărute la edituri pretentioase, precum Humanitas și Polirom... Ce le lipsește? E o lehamite de rău augur și în rândul prozatorilor noștri. Citeam o anchetă a *României literare* pe tema „Tendințe în proza românească de azi”, răspunsul lui Răzvan Voncu (titular distins de cronică literară la un săptămânal-fanion): *O alunecare vădită în irelevantă... Proza românească de azi a pierdut bătaia cu ea însăși... Sau ce spune un tânăr critic, Marius Miheț: Problema e că un editor străin strâmbă din nas citind traducerea la zi din literatura română, blocate parcă în caruselul criticismului social, ca și cum venim dintr-un imaginar involuat*. Proza validată de N. Manolescu (cel care îi capacita pe cei despre care scria și pe cei puși să scrie cronicile, cât a fost director de săptămânal; îi trăgea de mânecă atunci când scădeau stacheta) în *Istoria sa critică* n-a trecut nici ea proba „universalizării”... Ce va mai fi cu literatura română? Eu cred în continuare în steaua poeziei de limbă română.

Nicolae PANAITE

Semne și înfățișări

Se cunosc, mai mult sau mai puțin, profilurile și obiectivele cluburilor ce fac și desfac istorii, ce influențează strategiile economice, administrative, culturale, geopolitice... Membrii acestor pleiade, de-a lungul timpului, s-au ridicat prin manifestările și poziționările lor, deasupra plebei, ignorând-o în totalitate sau luând-o nesemnificativ în calcul. Acum mai bine de un veac, Kafka spunea: „Singurătatea care aproape întru totul mi-a fost impusă de când mă știu, deși în parte a fost de mine însumi căutată – dar ce era căutarea asta decât tot o constrângere? – e acum cu totul neechivocă și se apropie de ultima limită”.

Un mănunchi de oameni „de bine”, spilcuiți, studioși și cu niscaiva arginți în conturi, a fondat în 1971 Forumul Economic Mondial. În fruntea lui, încă de la început, a fost Klaus Schwab. Elon Musk a declarat anul trecut că „Forumul de la Davos este ca un guvern planetar neales, pe care lumea nu și-l dorește”.

În timp ce elita reunită la Forumul Economic Mondial consideră că planeta noastră se află într-o fază de tranziție periculoasă, ea continuă să folosească în avantajul ei crizele de orice fel (vezi cea provocată de COVID-19). Acest grup elitist nu ascunde faptul că globalizarea propusă își are rădăcinile în socialismul democratic și în cetățenia globală. Lucrul în sine este destul de alarmant, deoarece experimentele socialiste au fost un eșec uriaș în fiecare țară în care au fost puse în aplicare. Cărțile de istorie ne spun că pagubele economice și pierderile de vieți omenești rezultate au fost aproape incalculabile. În ochii globaliștilor, istoria lumii este o serie tragică de conflicte armate între triburi și națiuni independente. Religia și convingerile politice sunt prezentate ca fiind servitorii unor imperii malefice, al căror unic scop este de a segrega și domina oamenii. Prin urmare, ei se simt obligați să dărâme barierele ideologice care stau în calea lor și să asigure dreptatea pentru toți. Cu alte cuvinte, o componentă a acestei schimbări ideologice radicale necesită o resetare geopolitică, ceea ce înseamnă că naționalismul (națiuni care se guvernează independent) trebuie înlocuit printr-un sistem global de guvernare în care serviciile, oamenii, capitalul și datele pot fi schimbate în funcție de obiectivele propuse.

Globalizarea devine baza cosmopolitismului, iar individualismul trebuie să cedeze locul întregului colectiv. Acest lucru înseamnă, în esență, dizolvarea frontierelor. Nu mai există loialitate națională și nici patriotism. Lumea nouă reunește eliminarea proiectelor și aspirațiilor capitaliste de lungă durată. Locul lor este luat de un angajament socialist, mai corect (și lipsit de Dumnezeu), față de guvernarea Pământului și față de Pământul însuși. Dumnezeu Tatăl este înlocuit oficial cu mama natură. Socialismul înlocuiește suveranitatea națională. Slogane precum „Dumnezeu să binecuvânteze Statele Unite ale Americii!” nu sânt doar aruncate la gunoierul istoriei, ci și catalogate drept învechite, scandaloase, ba chiar deosebit de primejdioase. În capitalism și într-o societate liberă există învingători și învinși – oameni care reușesc și oameni care eșuează: cei bogați și cei săraci. În cadrul globalizării, însă, toți oamenii sunt „egali”, iar bogăția este redistribuită, vezi Doamne!, în mod echitabil între mase. Sau cel puțin asta spune teoria. Concluzia-i următoarea: lumea trebuie să se unească și trebuie să o facă imediat. Pentru a realiza acest lucru, planeta are nevoie de o repornire pe un drum nou, cu o nouă viziune și cu noi valori. Agenda celor de la Davos promite să schimbe fundamental întreaga omenire și modul în care aceasta funcționează, la fel cum fostul președinte american Barack Obama a vrut să schimbe complet Statele Unite ale Americii. Ceea ce tulbură cu adevărat Forumul Economic Mondial este faptul că în prezent trăiesc într-o lume în care nicio putere nu poate atinge dominația absolută. Practic, în viziunea lor asupra lumii, națiunile apar ca niște copii care nu se pot guverna singuri sau nu pot înțelege cum să se descurce împreună. Prin urmare, este nevoie de o figură cu autoritate sau de un „părinte”, deci de o entitate care să le conducă. Această competență ar avea-o atunci un guvern mondial centralizat. După cum ei înșiși recunosc, Organizația Națiunilor Unite este neputincioasă. Organizația Mondială a Sănătății este subfinanțată, iar Comisia Europeană nu poate umple decât în mod inadecvat actualul vid de conducere. Din acest motiv, elita mondială consideră că avem nevoie de o resetare.

Constantin COROIU

relecturi subiective

Machiavelli în agora

-125 de ani de la nașterea lui G. Călinescu-

Publicistica lui G.Călinescu din perioada 1920-1947, editată în colecția *Opere fundamentale* a Fundației Naționale pentru Știință și Artă, coordonată de Eugen Simion, mi-a adus aminte, între altele, de o *Rotondă 13* de la Muzeul Național al Literaturii Române din București – era anul 1975 – în cadrul căreia cunoscutul ziarist ieșean Aurel Leon (1911-1996) îi creiona un expresiv portret marelui critic afirmând: „Înainte de a fi scriitor și critic, Călinescu a fost un mare gazetar – prin temperament, prin combustie, prin nerv... Avea o vervă combativă ce-l făcea să pară uriaș”.

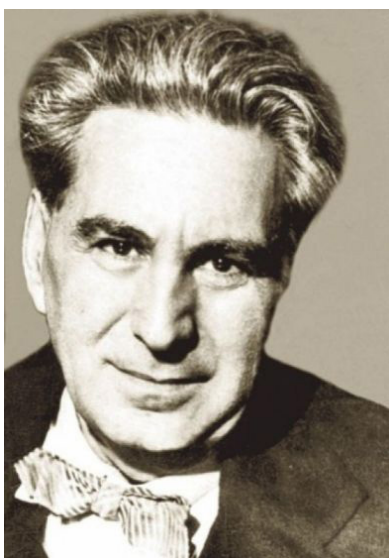
Aurel Leon îl cunoscuse bine pe Călinescu mai cu seamă în perioada ieșeană, de departe cea mai importantă și mai fecundă pentru biograful lui Eminescu și al lui Creangă. Peste ani, marele critic avea să rememoreze cu nostalgie și recunoștință: „Aici (la Iași – *nota mea*) am luat eu doctoratul, aici mi-am început cariera universitară, aici am elaborat Istoria literaturii române... și tot aici am tipărit Jurnalul literar ajutat de niște tineri studenți vîoi, dinamici și plini de entuziasm pentru cultură”.

S-a spus că *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, cea a lui Călinescu, nu a altcuiva, nu putea fi scrisă decât la Iași. După cum nici faimoasele sale prelegeri ținute la cea mai veche universitate a țării nu ar fi fost posibile altundeva. Iată ce-mi spunea într-un interviu unul dintre ai săi „tineri studenți” de atunci Alexandru Piru: „Memorez îndeosebi din perioada aceea, prelegerile de la Universitatea din Iași, cele mai strălucite ce s-au făcut vreodată în România. Ele adunau un public imens... Prelegerile s-au repetat apoi la București, dar nu mai aveau farmecul celor de la Iași, care, pentru noi, studenții de atunci, au constituit un adevărat regal”.

George Ivașcu, și el unul dintre discipolii și colaboratorii magistrului, poate cel mai apropiat și mai credincios, într-un discurs rostit la *Zilele culturii* de la Onești, ai căror inimoși inițiatori și organizatori, l-au adoptat ca patron spiritual pe genialul critic, depunea mărturie că G.Călinescu avea gazetăria în sânge. *Jurnalul literar* a apărut la Iași, la 1 ianuarie, 1939. Dar până atunci Călinescu editase și alte publicații între care revistele *Roma* și *Capricorn*. Cu mult înainte de revenirea în Iașul copilăriei sale, orașul unde urmase școala primară, la chemarea lui G.Ibrăileanu, face cunoștință cu I. Valerian. Tocmai se produsese la *Viața literară* a lui Valerian „o răzmeriță”, ceea ce îl determină pe ce era profesor la Liceul Diaconovici Loga din Timișoara să-și exprime dorința de a colabora cu neobositul publicist: „Să ne unim forțele, să deschidem ochii somno-roșilor”. Spre bucuria lui I.Valerian, Călinescu se oferă să susțină *Poșta redacției*, indignat fiind că revistele importante își „băteau joc de începători” și manifestau „față de generațiile noi” o „agresivitate” nocivă. Poate că în această revoltă a lui Călinescu era și un reflex al mâhnirii celui care fusese întâmpinat cu reticență, ba chiar cu ironie, mai mult sau mai puțin cordială, la *Poșta redacției* a *Sburătorului* de către D. Nanu și E. Lovinescu. Orgoliul lui Călinescu a suportat, fără îndoială, greu un asemenea tratament. Dar am exagera neîngăduit, dacă am judeca angajamentul său în publicistică reducându-l la ecul unui fapt totuși mărunț, deși vehemența sa era maximă: „Dacă unii deștepți și-ar da seama că răspunsurile de la *Poșta redacției* sunt uneori hotărâtoare în viața intelectuală a unui individ, n-ar ucide un debutant prin grosolanie, poate un scriitor de mâine, întotdeauna însă un iubitor de literatură”. Puțin mai târziu, Călinescu îl asigura pe I. Valerian, printr-o scrisoare datată 22 octombrie 1928: „Ți-am mai spus și rîndul trecut că voi face rubrica mea obișnuită în pagina I-a, săptămânal. Voi trata în genere materie care să stârnească polemică”. Și i-a trimis texte pe diverse teme, inclusiv articole de fond. Se vedește încă de pe acum nu doar impresionanta-i productivitate, pe care ediția ce o avem acum la dispoziție în nu mai puțin de șase volume, coordonată de reputatul editor Nicolae Mecu, o atestă cu asupra de măsură. Nu în ultimul rând, se vedește voința marelui critic de a se confrunța și, implicit, de a se delimita.

Provizoratul perpetuu, lipsa cultului pentru

monumental, automulțumirea mic-burgeză a celor mai mulți intelectuali români (a se citi: *simpli posesori de diplome care în majoritatea lor nu dovedesc nimic*), snobismul, ploconirea față de tot ce e străin („Ideea pe care o avem noi, Români, despre „străini” este de așa natură că ne împiedică adesea de la început la orice activitate noastră facultăți”), dezinteresul privind marile idei și proiecte în planul culturii și civilizației, goana după profesii lucrative („...avem nevoie de creatori, de arhitecți, de gânditori originali, de ingineri inventivi... Cultura română nu va începe decât în ziua când va apărea întâia creație română tehnică, fie și o sfărlează automată cu proces intermitent”), carierismul („Cine a făcut o carieră a renunțat de la început la orice activitate legată de contemplație. În linii generale el nici nu este un intelectual”), neaderența la spiritul critic, agramatismul, parvenitismul, ciocoismul,

incultura, formele fără fond, cosmopolitismul găunos, incapacitatea de a duce o lucrare pînă la capăt, prostis fudulă, disprețul față de valorile naționale, demagogia și corupția politicienilor, impostura – toate acestea și multe altele sunt *temele* scriitorului la gazetă G. Călinescu, ale *gâlcevii* sale cu lumea care ia forma celor mai variate și mai formule, genuri și specii publicistice și literare. Este opera unui „căpcăun” al condeiului, cum îl caracteriza același ziarist și memorialist pe care îl evocam la început. Călinescu vrea parcă să confirme zicerea goetheană potrivit căreia geniul este și o chestiune de cantitate, nu doar de calitate. Rar se întâmplă ca într-o cultură să apară un *scriitor total* (sintagma aparține,

dacă bine îmi amintesc, lui Al. Dima, care a și scris un studiu intitulat: *G. Călinescu – scriitor total*), comparabil din acest punct de vedere, în cultura noastră, doar cu Nicolae Iorga, care să treacă, cu atăta dezinvoltură, din liniștea bibliotecii în tumultul Cetății, de la ținuta „în haine somptuoase ca Machiavel” preocupat de „inactualitatea” artei și filosofiei la cea a luptătorului în haine de lucru, proprie jurnalistului. În ambele ipostaze, Călinescu șochează – prin contradicție, paradox și inimitabil stil oximoronic – simțul comun și chiar „bunul simț” care, chiar și acesta, nu e lipsit de o anume suficiență și are nu o dată un efect inhibitor. Aflat „în afara oricărei prevederi” (cum definea el însuși geniul), un Călinescu în sort, explicând colaboratorilor săi de la Institutul de istorie, teorie literară și folclor regulile baletului clasic, este o imagine-simbol pentru mobilitatea și dezmărginirea unui spirit enorm. După cum definitorie este sublima candoare de a încerca să facă, prin scrisul la gazetă, din fiecare cititor, dacă nu un *uomo universale*, măcar un iubitor de frumos și un intelectual (în sens etimologic)!

După război, de numele lui Călinescu – „Proteu cu zeci de fețe și costumații europene”, cum îl caracteriza cu admirație Adrian Marino, același care mai târziu îl va denigra într-o tristă și întristătoare carte de memorii – se leagă și apariția a două publicații postbelice: *Națiunea* și *Tribuna poporului*. Cei care i-au fost aproape sau l-au cunoscut în anii de dinaintea „obsedantului deceniu” spun că directorul Călinescu era foarte mândru că știe să construiască o gazetă. Unul dintre colaboratorii săi își amintea că l-ar fi auzit constatând satisfăcut de isprava lui în această postură: „sunt foarte deștept”. Dar dincolo de anecdotică, fapt este că G. Călinescu „avea ziaristica în sânge” cu vorbele lui George Ivașcu, el însuși un arhitect și conducător de publicații, poate cel mai mare din epoca, din epocile postbelice alături de Octavian Paler, constructorul Televiziunii Naționale la parametri profesionali ai unui audio-vizual cu adevărat european și redactorul șef al unui cotidian de mare tiraj, cel mai citit ziar din România în deceniul 8 și începutul deceniului 9 ale secolului trecut.

Închei cu o memorabilă frază dintr-un articol al lui G.Călinescu despre N. Iorga apărut în *Contemporanul* (nr. 11, 1946): „Omul excepțional, expus privirilor tuturor, este ca pomul care, crescând, mărește creștătura neînsemnată și-i dă înfățișare de plagă”.

Procurorii literari de azi sau apostolii diverselor ideologii demolatoare de monumente și valori ar putea lua aminte!

Gellu DORIAN

Pentru cine scriem, pentru cine publicăm, Mitică ?

Notă: Cele de mai jos ar fi trebuit să le rostesc la Colocviile revistelor de cultură de la Săvârșin, organizate de Vasile Dan, președintele Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor din România. Cum nu am ajuns acolo din motive obiective, redau aici cele scrise atunci. Tema aceluia colocviu a fost: Ce scriem? De ce scriem? Pentru cine scriem? Pentru cine publicăm?

Ce scriem? Un răspuns, la prima mînă, ar fi: ceea ce ne inspiră.

De ce scriem? De asemenea, pentru că inspirația nu ne lasă în pace. Atunci cînd cineva scrie fără să fie inspirat, o face forțat, scremut, fără talent: asta o fac de regulă veleitarii.

Pentru cine scriem? Ei, aici e o problemă. Unii zic că scriu doar pentru ei, pentru sufletul lor, gîndindu-se probabil la gloria postumă pe care a avut-o Kafka, care în timpul vieții a scris doar pentru el și un prieten al lui. Și ar mai fi cîteva exemple de acest fel. Alții zic, și dovedesc mai puțin, în afară de unii care au chiar succes, că scriu pentru cititori: aceștia, s-a dovedit în ultima vreme, vreme destul de îndelungată din păcate, sunt cam pe cale de dispariție – a avea într-o societate de douăzeci de milioane de oameni doar o medie constantă sau chiar în scădere de 1000-2000 de cititori, cît dovedesc statisticile de pe piața cărții, tirajele și stocurile de cărți nevîndute, înseamnă că te afli într-o situație de faliment garantat. Însă la această întrebare ar mai fi o categorie de scriitori care au scris, sau, cine știe, mai scriu pentru unele sertare devenite secrete: dar asta este o cu totul altă chestiune – de regulă această categorie de scriitori poate fi inoculată, așa cum sunt palimpsesturile, sub scrisul lor stratificat putînd descoperi peste timp lucruri la care nici nu te-ai fi putut gîndi.

Ce publicăm? Ce reușim să convingem pe unii editori, dacă buzunarele ne țin. Aici, desigur, s-a făcut și o oarecare selecție de către editurile mari, cu putere de promovare și vînzare a cărții prin diverse rețele de difuzare, cele mai multe virtuale, on line. Scriitorii care au reușit să fie acceptați de aceste edituri mari din România sunt puțini, împărțiți și ei în grupări sau grupuri care se susțin reciproc. Asta ține de politica editorială a acelor edituri, dar, ceea ce este destul de evident, și din atitudini ale unor grupări față de altele, ale unor editori, astfel influențați, față de alți scriitori. Însă chestiunea nu este cît publicăm, ci ce publicăm și cum. Cum însă răspunsul ar putea fi extras din modul de receptare a acestor scriitori și a cărților lor, se poate vedea acest aspect din revistele literare, de cultură care, la rîndul lor, sunt și ele împărțite, supuse pre-judecăților de grup. O privire fugară peste cele mai importante reviste de cultură din România, fie cu apariție hebdomadară, fie mensuală, ori trimestrială, ba chiar unele atunci cînd ies de sub tipar, cu perioade mari de întrerupere, în sincope, ne pot da o imagine de cît și mai ales cum sunt receptate cărțile pe care scriitorii români le publică. Acest aspect mai arată o față a ieșirii în lume a cărților și revistelor. Acestea din urmă sunt și ele categorisite după cine le editează, sub ce egidă și de către cine. Aspectul acesta explică și mentalitatea unor scriitori români care, prin strategii susținute și de vanități sau orgolii nemăsurate, fără conștiința impusă de criteriile de valoare, la care cei mai mulți au renunțat, așa cum au renunțat și la cele estetice, pe care nu au de unde să le cunoască, deci, scriitori sau întreprinzători privați care au găsit căi de a scoate revistele lor proprii, de nișă, de apartament, de gang, de grupuscul, de ambiție proprie în fond, reviste în care promovează producțiile lor așa-zis literare din ce în ce mai multe, care, fiind promovate cu asiduitate de aceștia, ajung la eventualul cititor consecvent de cărți sau de reviste, fie pe suport de hîrtie, fie on line, cititori care, vîzînd ce se publică și cum mai arată scriitorul român, își schimbă părerea despre ce a devenit scriitorul, cel despre care avea o altă părere, oferită pînă atunci de scriitorii adevărați și revistele care au făcut cu adevărat istoria literaturii române. Și atunci, toate îndrebările de mai sus pot avea răspunsuri ce țin de conștiința propriei valori pe care cei ce scriu, editează cărți și reviste, publică o au. O fi asta o tară ce ține și de cenzura interioară a celor ce scriu sau e nevoie, iarăși, de o cenzură, dar nu de tip ideologic, așa cum a fost cea comună, ci, să zicem, de una ce să țină de agentul literar, care în fond ar trebui să fie conștiința exterioară a scriitorului de valoare promovat prin această grilă. Or la noi așa ceva nu există și seamănă, în acest cîmp deschis creației, o junglă prin care cititorul asaltat trebuie să se descurce cu cosorul, care, după cum bine știm, este format de *partea lemnoasă și partea fieroasă*. Acum depinde din ce parte ține în mînă cititorul, pentru a-și face cărare prin junglă, pentru a ieși la liman.

În spirit caragialian am putea întreba, pentru cine scriem, pentru cine publicăm, Mitică?

Memorii de ambasador

Sînt funcții pe care le considerăm, și pe bună dreptate, ca fiind ale unor păzitori (și, totodată, făcători) ai secretelor. De aceea, cînd vreun ambasador (ca să nu mai vorbim de vreun ministru, mai ales de externe, sau de vreun președinte) vine cu o carte de memorii (chiar dacă doar se va umfla în pene în toate paginile), ne așteptăm să vedem ce se pune la cale după perdele, ce fac oamenii aștia în culise (ori baremi ce se laudă c-au făcut). Asta cu atît mai mult cu cît comunicatele de presă lansate de ei le putem redacta și noi din fotoliul de acasă, doar să știm cît de cît ce era pe agenda discuțiilor. Puține limbaje sînt mai nule de conținut decît cele ale diplomaților și puține spun mai puțin din multul pe care l-ar putea spune. Limbajul de lemn (lemn mai subțire, de!) diplomatic dă impresia că învelează lucruri importante relevînd, de fapt, insignifianța pură și mizînd pe comunicare-zero. Dar nu ne pierdem niciodată nădejdea că acești oameni vor întredeschide ușa secretelor. O și fac, dacă după ei rămîn jurnale – sau chiar memorii, deși acestea mai îndoielnice – ce urmează să apară la o distanță fără primejdii de desecretizare. Dar un ambasador care-și publică memoriile încă din timpul vieții – și încă disponibil la alte funcții publice –, e îngrădit din toate părțile. Predispoziția lui spre autocenzură e și un contract asumat și o obligație (auto)impusă. Firește, nu toate ambasadele țin în sertar secrete grele, iar dintre toate cea de la UNESCO deține, cu siguranță, cele mai puține și, poate, cele mai puțin importante. Așa că, din pornire, memoriilor lui Adrian Cioroianu – *Frumoasă era Sena pe sub florile mele* (cu subtitlul *Notele unui ambasador român la Paris între Bataclan, 15 și Covid-19*), Editura Curtea Veche, 2023 – le trebuie acordată permisiunea rezervelor. Dincolo însă de obligația de a respecta regulile prescrise și cutumele impuse de manualul „Chatham House”, Adrian Cioroianu nu e de la sine un bîrfitor, ci un om cu conduită de *gentleman*, pozitiv prin excelență și înclinat mai degrabă spre vorbe bune decît spre malițiozități (deși se întrevade că ar avea talent la ele). E, cu siguranță, și o problemă de structură și de educație, nu doar una de precauție (și restricție) diplomatică. Deși în cei cinci ani (2015-2020) petrecuți la ambasadă s-a întîlnit cu mulți „parlamentari, miniștri și experți ministeriali”, colegi de ambasade, oameni de cultură români și străini – și ar fi avut, așadar, o faună bogată pentru portretistică –, despre un singur ministru scapă cîteva vorbe rele, despre Vlad Alexandrescu, cu al cărui stil „de autopromovare fantasmatică” nu s-a împăcat și care s-a dus, zice Cioroianu apud Donici, „ca musca la arat” la o reuniune UNESCO ținută la Cracovia. Nici chiar despre figura exotică și pitorească nesfîrșit a ministrului Daea, cu toate că acesta silea (de fapt și de drept!) pe toată lumea la glume și ironii pe socoteala lui, nu spune ceva supărător; ba dimpotrivă, îl consideră „unul dintre cei mai sinceri preocupați miniștri pe care i-am întîlnit în viața mea”. Fapt e că nu i-ar fi lipsit memorialistului nici motivele justificate, nici pretextele pentru a picta și altfel decît cu generozitate personajele politice întîlnite, dar se abține și scapă (ca involuntar) doar într-o notă de subsol că a văzut mulți „oameni din politica românească ce petreceau ore întregi prin tîrguri” gen *brocantes* pariziene. Dar tocmai pentru că Adrian Cioroianu e atît de manifest pozitiv și nu se lasă ademenit de portretistica îngroșată ori șarjată, i se poate aplica, nu de nevoie, ci de bunăvoie, o lectură mai suspicioasă. Bunăoară, deși nimeni n-ar fi presupus altfel, Cioroianu precizează că a devenit profesor la Universitatea București „cu prețul propriilor nopți și zile, fără pile sau plagiate”, profesor, așadar, „făcut cum trebuie”. De ce un om a cărui bună-credință n-o amenință nimeni simte nevoia unei asemenea paranteze? De bună seamă că pe verso-ul mărturisirii se poate citi că au fost cazuri în care lucrurile au stat altfel. Același lucru și despre funcția de ambasador,

obținută „fără să fac vreodată, realmente, vreo presiune, cumva sau asupra cuiva”; simpla precizare induce bănuiala că-n cazul său a fost o excepție și că regula e alta. Dar mai departe de atît răutățile lui Cioroianu nu merg niciodată. Ca să zic așa, cei șapte ani de acasă și-au impus definitiv *ethos*-ul.

Îngrădit de la răutăți (a căror stilistică e, ce-i drept, totdeauna mai incitantă) de propria fire, Cioroianu mai e îngrădit și de la secrete de cutuma diplomatică. Dar măcar despre asta ne previne în cîteva rînduri, asigurîndu-ne că „redă” doar informații publice din acele luni și zile” sau că ne va „relata (doar, n.n.) cîteva din culisele diplomatice /.../ atît cît pot, desigur”. E un pact de rezervă pe care presupun că-l acceptă orice cititor, așteptînd (unii doar, firește) adevăratul *best seller* al lui Cioroianu, adică memoriile cu apariție postumă (sau jurnalul, mai bine) ale ministrului de externe. Memoriile de față reprezintă doar extrase din memoriile „complete” ale ambasadorului, dezvoltate și ele pe baza unor „note preliminare”, niște „note-cadru” pe care memorialistul – după cum zice că procedează în toate cărțile lui – construiește „o narațiune” memorialistică. (Oricît de mult s-ar bucura de exploatarea antume ale memoriei, depozitul rămas pentru eventualele ediții postume cred că va

fi neatins și de interes tot mai accentuat, avînd în vedere c-a fost ministru de externe într-o guvernare foarte vivace, ca să nu zic altfel). Luate unele „la cald”, ele au fost apoi organizate în episoade (unele publicate anterior prin gazete) oarecum tematice, fie că e vorba de teme memorialistice, fie de teme eseistice. Memorialistul e, oricum, la concurență permanentă cu eseistul sau analistul politic, făcîndu-și fiecare dosarul lui și apoi mai amestecînd filele și alternînd capitolele.

„Le style c'est l'homme” (în transpunere, pe românește, „cum e turcu”, și pistolu) e o propoziție literal adevărată în cazul lui Cioroianu, care scrie întocmai cum e el însuși și cum îl vedem că e la televizor: șarmant, spontan, agreabil, euforizant, fără ifose, cu umor, prompt la replică și, mai ales, într-un dialog familiar cu cititorul, pe care parcă-l ține de nasture pe tot parcursul cărții. Sînt frecvente, de nu chiar la tot pasul, apelurile către cititor, avertizările de atenție, glumele adresate lui ori trasul cu ochiul. Cititorul nu prinde să aștească o clipă, căci Cioroianu îl trage mereu de mîncă, fie avertizîndu-l să-și astîmpere curiozitatea (căci „voi vorbi altădată despre...”), fie întărînd mereu pactul dialogal („nu-i așa că vi se par cunoscute toate acestea”, „vă sună cunoscut?”, „drept care vă propun”, „să ne înțelegem”, „drept care vă provoc” etc. etc.), fie

luîndu-l complice la glume („Dacă vă întîlniți cu fosta mea profesoară, să nu-i spuneți” etc.) ori la dileme („mă tot chinuie această întrebare, pe care v-o pun și dumneavoastră”). Sau dîndu-le direct sfaturi, ba să citească *Parfumul* lui Patrick Süskind, ba să nu păstreze vinul rosé mai mult de doi ani, ba prevenindu-i asupra prețurilor vinurilor în restaurante. În general, dacă are prilejul unui sfat bun, nu ezită să-l dea, fie că e vorba de unul strict pragmatic, fie că e vorba de unele mai sublimite. Sînt destule instrucțiuni de folosire a Parisului pe care Cioroianu le pune la dispoziția tuturor cititorilor, într-un taifas amical întreținut de verva ideilor și acuitatea analizelor, dar și presărat cu picanterii inocente, vorbe de duh (ale lui și ale cunoscuților, cum e bunăoară întrebarea în doi peri pusă de *la concière*: „Est-ce que vous aimez le double féminin?”) sau chiar relatări de farse *on line* (despre una din cele două povestite am citit și eu un anunț serios despre actorul român care va juca în noua serie *Columbo*!... decît că n-auzisem de actor pînă atunci, dar nu mi-am făcut scrupule, fiind mulți cei de care nu știu; așa că mă număr printre cei trași pe sfoară). Se-nțelege că și titlurile și subtilurile capitolelor și episoadelor sînt din cele care incită (gen „Literatura m-a aruncat în brațele Norei Iuga!”) (doar la un dans!) și dau tonul nonșalanței. (Titlul cărții, la care am văzut reproșuri, nu e, însă, un fel de decalc livresc – cu toate că, totuși, e –, ci o simplă transpunere de peisaj: Sena chiar curgea pe sub grădina de flori și legume instalată de Cioroianu pe balcon!)

Peste tot acest arsenal de șarm și seducție vine și înclinația lui Cioroianu pentru recuperarea istoriei ca poveste (din care și-a făcut un brand) și bucuria lui de a înnați oricînd se poate o mică poveste: despre împrejurările în care a fost numit ambasador, dar și despre nașterea dadaismului și a baghetei, despre pădurile virgine de fag ale Europei, despre inventarea pubelei, despre Chateaubriand, despre închiderea librăriilor Boulinier ori despre devenirea unor patronime franțuzești ș.a. Dacă e un mic prilej narativ (exploatat concis, ce-i drept), Cioroianu nu-l ratează. Flux epic au însă mai ales capitolele în care memorialistul reflectează pe seama evenimentelor pariziene ori franțuzești și-n care își asumă intrarea în dezbatere. Sînt destule dosare născute în Franța pe care le consideră relevante pentru toată Europa și în dezbaterile cărora se implică: schimbarea de comportament a *media* (ilustrată printr-o grăitoare paralelă între felul în care acestea au tratat aventurile amoroase – nesfîrșite – ale lui Mitterand și pe cele – incidentale – ale lui Hollande), condiția femeilor (europene și musulmane), renașterea antisemitismului și „recatolicizarea” Franței, situația cărții și a artelor, fenomenele revoltelor sociale (mai ales fenomenul „vestele galbene”), criza/crizele venite odată cu Covida (francezii au feminizat virusul, zice Cioroianu), dar și cel al trotinetiștilor și bicicliștilor. Cam toate psihozele europene bîntuie și memoria lui Cioroianu, obligînd-o să treacă la eseistică și analitică. E de la sine dat că toate au răsfrîngere românească și că această răsfrîngere e un punct ritualic în desfășurarea nomenclatorului problematic. Meditațiile despre francezi și Franța devin automat și despre români și România.

Cioroianu zice că „pariul acestor pagini este să-l informeze pe cititor despre instituția numită UNESCO și despre ce face, în genere, un ambasador acolo” (avînd de sprijin un personal minimal). Aflăm cîte ceva despre aceste lucruri (îndeosebi înspre finalul memoriilor, unde sînt prezentate și dosarele înaintate de România sub jurisdicția lui), dar darea de seamă e marginalizată de pasiunea dezbaterilor și de revelarea unui Paris încă fascinant, chiar dacă traumatizat. E, desigur, o obligație elementară ca despre lucrurile fascinante să vorbești, cît de cît, seducător. Acesta e, de fapt, pariul cîștigat de Adrian Cioroianu.

Adrian Alui GHOERGHE

Paesis

Trandafirul foșnește ca o duminică uitată

Trandafirul uscat

Mă simt caraghios îmbrăcat în carnea mea obosită
peste care mi-am tras un costum destul de ponosit de culoare albastră
aș vrea să mai iubesc ca altădată dar tandrețea e o mască sfâșiată
de care mi se face rușine, nici n-o dau jos de pe chip
nici nu încerc s-o repar abia acum când dorințele mi s-au spiritualizat
văd că toată viața am fost un animal și n-aș fi crezut
m-am învățat în cerc mințindu-mă că sunt născut să ajung până departe
și la asta am consimțit despre moarte ce să mai zic
e darul cel mare al eternității care vine la întâlnire cu un trandafir uscat
la rever, acum îmi amintesc: este trandafirul pe care l-am lăsat
pe o bancă într-o grădină publică spunându-mi că femeia care îl va găsi
și îl va lua în mână mă va căuta toată viața
e târziu deși nu e noapte de tot trandafirul foșnește ca o duminică
uitată netrăită din calendar.

Mușcătura de măr

Multe lucruri nu știam despre lume
multe lucruri nu se lasă văzute
multe lucruri sunt doar dansate
altele nu vor fi spuse niciodată
multe lucruri vor fi doar numărate
altele vor fi doar colorate
sunt lucruri care au ceva din altă lume
creată sau nu, nu știm proporțiile

dar dacă Adam nu ar fi mușcat din măr
dacă Eva nu ar fi mușcat din Adam
și dacă nici Cain nu ar fi mușcat din Abel
și dacă nici Abel nu ar fi mușcat din moarte
dacă nici Set nu ar fi mușcat din sânul femeii sale

dacă Homer nu ar fi mușcat din Penelopa
dacă Ulise nu ar fi mușcat din Circe
și dacă Einstein nu ar fi mușcat din mărul lui Newton

și dacă Platon nu ar fi mușcat din Socrate
dacă vârcolacul nu ar fi mușcat din lună

toate lucrurile din jur ar fi avut o altă perspectivă.

Multe lucruri nu știam despre lume,
deși am mușcat cu poftă din măr, recunosc,
nu mi s-a mai întâmplat să fiu nemuritor,
deși înțeleg că fiecare viață este lăsată ca o variantă.

Într-o limbă uitată

Am venit cu toții pe pământ cu un bilet de intrare
la un spectacol în care spectatorii și actorii
par să aibă o înțelegere pe care uneori o respectă,
pe care, în destul de multe momente, o neglijează

mulți pământeni pierd biletul de intrare în lume și toată viața
rămân pe dinafară, spectacolul se desfășoară fără ei,
mulți pământeni nu știu că sunt pământeni
și visează cu ochii duși spre planete care nu există

mulți oameni nu se mai simt oameni
mulți oameni descoperă că au mai văzut spectacolul
și cer despăgubiri de la instanțe care nici nu se sinchisesc
de ei, ba mai mult, le fac și semne obscene de pe avanscenă,
lucru care îi enervează foarte tare,

mulți oameni se înfășoară în drapele greșite
mulți oameni nu răspund la telefon când sunt singuri
mulți oameni se recuză din calitatea de martor
mulți pământeni nu cred că luna poate fi locuită
mulți pământeni cred că luna este deja locuită
mulți oameni au profil pe internet și se simt imponderabili
mulți oameni nu au profil pe internet și se simt mizerabil

mulți oameni se vaccinează împotriva virusurilor de sezon
nu mulți oameni mor accidentați de meteoriți dar totuși
foarte foarte foarte mulți oameni mor de invidie
mulți oameni își propun să călătorească în spațiu
mulți pământeni au circumstanțe atenuante și profită de ele
mulți oameni cred că dacă iubesc știu ce trebuie să facă
mulți oameni iubesc și habar nu au ce trebuie să mai facă
foarte foarte foarte mulți oameni sunt murdari de tristețe
mulți oameni au călătorit la Paris cu diverse ocazii
mulți oameni au călătorit la Viena ca să înghită șnițele
mulți pământeni au păreri împărțite dar ferme
mulți pământeni nu sunt români și pare să nu le pese
mulți oameni scormonesc prin lada de gunoi a istoriei
mulți oameni nu mai au răbdare

și în timp ce consemnez
fără vreo motivație superioară
lucrurile acestea
aud cum Dumnezeu îmi vorbește
într-o limbă demult uitată,
doar sonoritatea
îmi este oarecum familiară.

Copilul cel bun ajuns în epoca progresismului

Am fost copilul bun al multor mame
am fumat pe ascuns
am băut în gând
am făcut cele mai oribile scene
de dragoste pentru pudibonderiile acceptate,
am urât ceea ce toată lumea iubea
din comoditate,
am acceptat să fiu pozat la panoul de onoare
ca să aplaude mamele care cultivă ipocrizia
din dragoste sau din frică – este
același lucru –, am cântat la citeră
fără să știu cum arată o citeră,
cred că am și urât niște lucruri
dar acum nu-mi amintesc
care

Epigramă

Un lucru clar am aflat și eu:
cele mai mari servicii secrete din lume,
Oculă Mondială chiar,
sunt conduse de Dumnezeu

nu este prea clar însă unde este sediul central
din care să pornească ordinele planetare,
cele mai multe voci spun că ar fi în America
deși, după o sumară cercetare,
nu acolo ar fi Biserica
cea mai mare

Să fie în Utah?
Să fie în New York?
Să fie în New Jersey?
Să fie în pustiul Nevada?
Să fie la vila lui Bill Gates,
din Medina, statul Washington...?
Să fie undeva, în cuibul de piatră
de la Marele Canion?

Dar după câtă veșnicie are în el omul,
după cât de becisnică îi este constituția,
după cât de mult îl târăște moartea
prin noroiul divin,
sediul Oculței Mondiale este fixat
pe vârful extrem de subțire al unui spin
care răspunde la numele de
Amin Amin Amin.

Din nou la drum cu Nicolae Busuioc prin mirificul imperiu... al cărții

Bucuroase trebuie să mai fie cărțile (de autori ce să mai vorbim!?) al căror stagi de așteptare până la *croirea* unei cronici pe seama lor e dintre cele mai scurte. Într-o asemenea situație se află și, iată, noua apariție editorială a cărțurii ieșean de largă amplitudine intelectuală Nicolae Busuioc, cel care ne-a dăruit, la recenta ediție a Târgului / Salonului de carte “Librex”, al patrulea volum din *Aperto libro*, volum ocupant al unui binemeritat loc în standul Editurii “Vasiliana ‘98” la această amplă și tradițională manifestare culturală ieșeană.

Beneficiind de un inspirat *Cuvânt înainte* semnat de Ioan Alexandru Tofan (din care s-a selectat un fragment pentru coperta a IV-a), de o binevenită rubrică explicativă “Prezențe în volume” și o listă alfabetică a autorilor “cuprinși în volum”, cartea lui Nicolae Busuioc ne oferă o nouă ocazie de a veni în contact cu rodul prolificului și acribiosului condei al domniei sale.

Redactată într-un stil cu care ne-a obișnuit de ani buni, caracterizat printr-o profundă claritate a ideilor și o limpezime a comunicării de natură a facilita receptarea textelor bine garnisite cu bogate informații colaterale temei propriu-zise, dar binevenite pentru fixarea contextului cultural specific, noua carte a lui Nicolae Busuioc se alătură celor anterioare, cunoscute și apreciate de către cititori, de critică, dar și de diriguitori ai vieții sociale și culturale contemporane din Țară și din afara granițelor ei (Ordinul „Meritul Cultural în grad de Cavaler” conferit prin Decret al Președinției României, Medalia „Mihai Eminescu” acordată de Președinția Republicii Moldova, Premiul de excelență pentru întreaga activitate biblioteconomică, primit din partea Asociației Bibliotecarilor din România, Premiul de excelență oferit de Societatea de Limba Română din Voivodina, Serbia, sunt doar câteva dintre cele mai relevante distincții).

Din zestrea editorială a autorului am enumera aici, spre reamintire, măcar (pe o listă extrem de scurtă) *Oglinzile Cetății, Cetate gânditoare, Amintiri din Bibliopolis, Semne în labirint*, cele trei volume anterioare din *Aperto libro*, asupra unora dintre ele pronunțându-ne și noi prin cronici publicate în presa culturală ieșeană ori în paginile cărții noastre *Cu slovele pe masă* (vol I și II).

Structurat pe două module / capitole (*Cronici literare și Eseuri deschise*), acest nou volum încântă prin același mod aparte în care Nicolae Busuioc știe să dezvolte tema ce și-a propus-o în fiecare dintre texte, fie că este vorba de un autor de carte (în prima parte), fie că face pertinente și percutante observații vizavi de realitățile socio-culturale și ideologice din lumea de astăzi, aflată, din nefericire, la o răspântie destul de greu de gestionat în privința șanselor dezvoltării în niște parametri morali normali.

Folosindu-se cu inspirație și cu măsură de vastele cunoștințe acumulate de-a lungul anilor petrecuți în Panteonul Cărții, Nicolae Busuioc reușește să ne capteze atenția prin plăcute incursiuni în istoria culturii și civilizației umanității, referirile la minți luminate ce au contribuit de-a lungul timpului la îmbogățirea evantaiului cultural mondial fiind presărate cu grija unui grădinar de suflute dornice de înălțare spirituală.

Așa se face că nume precum Platon, Cicero, Rabalais, Aristofan, Plutarh, Aristotel, Pericle, Thomas Morus, Toma d’Aquino, Sf. Augustin, Umberto Eco, Eminescu, Borges, Whitman, Saint-Beuve, Dante, Goethe, Shakespeare, Voltaire, Swift, Cervantes, Tolstoi, Proust, Enescu, Dalai Lama, Eliade (ca să înșirăm doar câteva) înnobilează din loc în loc, așa cum ne-a obișnuit Nicolae Busuioc, paginile acestei cărți ce se lecturează cu plăcere, credem, de către toți cei care (mai) simt nevoia sporirii mobilității interioare în aceste vremuri ce par a fi ieșite din fâgașul normalității pe mai toate palierele, dar mai cu seamă pe cel ideologic.

Este evidentă plăcerea autorului de a divaga, ori de câte ori harnicul lui condei simte că i se oferă prilejul, și nu o face atât *pro domo sua*, cât mai ales *pro domo nostra*, trimiterile fiind adevărate bonusuri spirituale oferite mării sale cititor, cum îi place să se pronunțe adeseori, dintr-un respect nedisimulat față de cei cărora li se adresează, cu ajutorul cuvântului tipărit, de atâția ani.

Cum altfel să interpretezi o reamintire a definiției platoniene a poeziei, cum e cea de la pagina 11 (“nu putem să nu menționăm că, după Platon, poezia este un lucru gingaș, înaripat și sacru”) sau consemnări constatative, precum cea de la pagina 118, privitoare la relația dintre viața socială și religie (“Autori de orientări diverse ca Dumézil, Mauss, Durkheim, Eliade, Levi-Strauss au subliniat cu toții că religia răspunde anumitor structuri profunde și că ea se constituie

într-un sistem infinit de complex”)?

Aprecierile asupra unuia sau altuia dintre autorii ale căror volume au nimerit sub lupa exegetică a lui Nicolae Busuioc sunt produsul unor conexiuni vecine cu telepatia, conexiuni de bun augur, stabilite între autor și cei ale căror apariții editoriale le analizează ori a căror activitate o evidențiază. De aici, și reușitele portrete de care au parte oameni de cultură care au adăugat carate semnificative la monumentul cultural ieșean contemporan.

Astfel aflăm că, în poezia lui Ștefan Amariței, “avem de-a face cu o interesantă viziune lirică a cărei țintă este reamintirea istoriei spiritului ca destin uman legat de cel cosmic” ori că, în cazul Mariei Apetroaiei, “sunt pagini în care sensibilitatea autoarei ne amintește de G. Topârceanu”, că “poezia lui George Bădărău îl plasează pe poet în raftul destinului lirice de primă mărime, într-o bibliotecă a Iașului contemporan”, că versurile cantautorului Adrian Bezna au “accedere spre înalt prin cuvinte de lumină” și “metafore inspirate”, că Spiridon Vangheli este un adevărat “Creangă al Basarabiei”, că la Mircea V. Ciobanu întâlnim o “abilitate satirică” ce “ni-l amintește pe Arghezi”, că, în cartea despre Costache Olăreanu, Lina Codreanu “vine cu un mod interesant de aplicare exegetică, unul organic

în care armonizează eseul cu biografia romanțată”, că în contextul scrierilor despre Eminescu, binecunoscutul critic și eminescolog Theodor Codreanu “dă lovitura de grație detracților și resentimentaliștilor de tot felul”, că principalul merit al cărții lui Constantin Cubleșan, *Eugen Ionescu în luminile avanscenei*, este acela că ne dezvăluie “un Eugen Ionescu în perioada românească”, etapă fără de care

nu am putea recepta “imaginea completă” a celui pe care “însăși Academia Franceză avea să-l primească în panteonul ei, consacrat memoriei creatorilor iluștri”, că Silvia Curteanu dăruiește cititorului o poezie aleasă într-un univers liric propriu, că, în cartea sa *Cap compas Amsterdam. De la Eminescu la Rembrandt și retur*, Elena Fluturel “pigmentează esențele textului cu frumoase descrieri din împărăția naturii, întregindu-se vocația de povestitoare cu stilul armonios de exprimare și dulceața luxuriantă a limbii noastre”, că “Liviu Leonte a scris o reprezentativă, dacă nu cea mai completă și reprezentativă monografie, o superbă restituire a lui C. Negruzzi”, că “poezia lirică cultă a lui Nicolae Ionel te transpune dincolo de lume”, că, în volumul debutantei Bristena Georgiana Mantu, “cuvintele gândului (mereu țintit spre sine) iau înfățișarea dorului cu aripi de poeme”, că în cazul Mariei Mănuță, “medicul, pictorul și poetul s-au întâlnit într-o armonie pe care rar o poți vedea”, că poemele părintelui Marcel Miron “sunt străbătute de figuri biblice, de simboluri ale culturii universale, de o filozofie meditativ reală și imaginară”, că, în volumul său *Poveștile din tabloul unei femei. Însemnări de taină*, Lucia-Gabriela Munteanu “ne poartă prin lumea de altădată, cu întâmplări îmbrăcate în strălucirea veșmântului stilistic și estetic” sau că, în cartea lui Vladimir Nabokov *Vorbește, memorie*, întâlnim “o excepțională măiestrie narativă, cu vervă romantică” ori că lucrarea *O istorie genetică (incompletă) a românilor*, “semnată de cercetătorul savant român Mihai G. Netea”, este “o mare fereastră deschisă spre trecutul îndepărtat dar și una de aducere în prim-planul contemporan a simbiozei dintre istorie și însăși evoluția genetică a ființei trăitoare și trecătoare prin milenii și veacuri”, că în romanul *Omul pădurilor*, “scrisul Elenei Netcu se distinge printr-o consecvență radicalitate”, că volumul Mihaelei Paraschiv, intitulat *Femeia în Roma Antică*, “transmite mesajul care reînvie un trecut al multor zări prin care se strecoară memorabile imagini alcătuite din figurile feminine” ale celui mai vast imperiu al Antichității, că “lirismul lui Liviu Pendefunda e ca o meditație melancolică exprimată într-o tonalitate colocvială”, că în cazul volumului Mariei Trandafir *Magia gândurilor*, “titlul acesta frumos de carte exprimă însăși substanța comentariilor pe marginea calității

operelor”, că “scriitorul Mircea Țîmpău vede realitatea prin bunul simț, care-i dictează perceperea corectă a lucrurilor”, că Ana Văcărașu se dovedește a fi, în nvela *Cicatricile modelului*, “o excelentă cunoscătoare a psihologiei umane”, că în poezia lui Sterian Vicol “întâlnim divinul și imaginarul printr-o reasezare interioară a cuvintelor” și “poetul filozofează prin uimiri și îndoile care curg mereu pe râul reflexiei”, că Diana Vrabie “cercetează, se documentează, recenzează cu pasiunea erudiției comunicative și a energiei cu care ajunge la sintezele esențiale ale fenomenului literar”.

Cătorva personalități culturale ieșene (și nu numai) li se realizează adevărate portrete încheiate din constatări / aprecieri derivate atât din contacte personale, cât și din cunoașterea creației de ori despre acestea. Este cazul lui Vasile Diacon (“un model în ale prieteniei”), al regretatului Florin Faifer (un “cavaler al cuvântului”, “împătimit de teatru”), al lui Grigore Ilisei (cel pentru care “cartea și dialogul sunt semnele idealismului său renescentist”) ori al părintelui prof. Vasile Nechita (“preotul cărțurar” care “cuminecă lumina credinței ca într-un hram al înțelepciunii și sufletului ales”). De un reușit portret se bucură și un personaj din aria culturală românească *extra muros Iasiensis*, hușeanul Costache Olăreanu (“stăpânul unei lumi mirabile de hârtie și cuvinte”), pe care l-a cunoscut cu ocazia unui stagiu bucureștean de “specializare bibliologică”.

“Eseuri deschise”, cea de-a doua parte a cărții lui Nicolae Busuioc (după cum am menționat deja la începutul acestui material) cuprinde reflecții ale autorului, cărțurar de recunoscută amplitudine informativă și formativă, racordat mereu la pulsul cultural al Cetății pe care ar vrea-o dezvoltându-se, asemenea Țării și Lumii întregi, într-o normalitate de bun simț datorată de aripi tuturor, de la vârstele fragede la cele aflate în pragul încheierii etapei terestre a existenței.

Opiniilor despre fanteziști și bizari, insolitiți și teribiliști, mediocri și naivi, modești și tupești li se adaugă cele referitoare la stil, eleganță și frumos ori la secretele literei, ale cărții și ale lecturii, la efemeritatea vieții (sintagma “viață de fulg, viață de om” fiind una antologică), la traiul nostru de astăzi într-o lume “scindată și apocrifă” (Theodor Adorno, citat de autor la pagina 189), după o evoluție a lui *homo sapiens* de milioane și milioane de ani, la ficțiune și realitate ca avers și revers al discursului, la *boemie* ca stare de fapt a unor realități socio-culturale trecute și parcă jinduite și, în fine, cele referitoare la “lumea pe dos” (titlul unuia din textele acestei părți a volumului), aspect peste care nu putem trece cu ușurință.

Da, nu putem trece ușor peste această ultimă fațetă a contemporaneității, fiindcă Nicolae Busuioc trage aici un veritabil semnal de alarmă vizavi de anormalitatea în care a intrat și în care se adâncește de la o zi la alta lumea de azi, de pericolul major al involuției societății omenești și a individului în sine.

De la înălțimea unei vârste venerabile și a unei vieți petrecute în cultul omeniei, al bunului simț tradițional românesc, al respectului față de valorile autentice din toate domeniile vieții sociale, Nicolae Busuioc își exprimă nedumerirea în fața unor aspecte ce trebuie să ne dea de gândit, în vizorul domniei sale intrând noii “inovatori” care “vor lumea pe dos, o neantizare a istoriei firești”, fiindcă “le sună mai bine valurile globalizării, repudiarea tradițiilor de veacuri, un post-modernism încărcat de nonvaloare”.

“De ce conflicte cu sacrul, cu spațiul, cu adevărul [...] De ce o năpustire asupra valorilor canonice și a iubirii de țară?”, se întreabă cu îndreptățită temere autorul cărții și vine apoi cu răspunsuri alimentate de reaua întocmire a societății românești (“de ani buni mărșăluiesc în capul obștei cei care au un singur merit: știu să profite de naivitatea celor mulți”), dar și cu sugestii ce țin de necesitatea angajării plene a umanității în slujba binelui, de o revitalizare a conduitei morale (“Omul trebuie să gândească și să construiască cu tenacitate binele”).

Și fiindcă *speranța moare ultima* (cum se spune), deși n-ar trebui să piară niciodată, ne folosim de cuvintele lui Nicolae Busuioc din finalul acestui text pentru a încheia într-un ton optimist: “Există speranța că totuși lumea mai crede în minunile firii, ale omului care prin fiecare mișcare și purtare își caută paradisul pierdut, fie și prin nostalgia unui lirism exprimat simplu, dar într-o înfiorare de cântec al sufletului frenetic, încrezător și bun.” Dea Domnul să vă audă, maestru Nicolae Busuioc, nu numai Cel de Sus, dar și toți cei de jos, responsabili de soarta umanității și a umanizării!

Gabriel CHIFU

Addenda la un articol din *Expres cultural**

Citind un număr recent (nr. 5, a.c.) din revista ieșeană *Expres cultural*, am avut o surpriză deosebită - una plăcută, recunosc. Am descoperit acolo, reconstituită, o întâmplare literară al cărei personaj central am fost eu sau, mai degrabă, a fost una dintre poeziile mele intitulată „Elegie pentru o farmacistă”. Îi mulțumesc pe această cale domnului Ionel Bostan (nu-l cunosc!), cel care, prin cercetarea sa, a adus în atenție episodul petrecut în comunismul românesc târziu, un anotimp atroce, așa cum își amintesc prea bine cei care au trăit acele vremuri.

În numărul 7 din 1989 al revistei sibiene *Transilvania*, am publicat o pagină de versuri, inclusiv poezia amintită, care a produs un mic cutremur local: considerată ostilă regimului, poezia a declanșat o anchetă a Securității, cu căutarea și pedepsirea vinovaților din rândul redacției (Ion Mircea, Mircea Ivănescu, Mircea Tomuș), redacție care (deși, după cum aflu acum din textul apărut în *Expres Cultural*, **25% din membrii săi erau informatori/colaboratori ai sinistrei instituții de forță!**) n-a avut vigilența să împiedice publicarea versurilor. Ancheta s-a extins chiar la înșiși angajații Securității, ofițerul care supraveghea revista *Transilvania* fiind sancționat.

Documentarea domnului Ionel Bostan, bazată pe arhivele CNSAS și pe alte surse publice, se ocupă de ecurile sibiene ale povești. Mi se pare firesc să completez tabloul cu două capitole care lipsesc din relatare.

Întâi, ce anume a alerțat într-atât Securitatea?

Securiștii au descoperit cumva ei singuri mesajul „dușmănos” al poeziei, dar, din păcate pentru ei, l-au descoperit prea târziu, după tipărirea publicației? Nu, nici vorbă. Furtuna s-a pornit după ce poemul a fost citit la Radio Europa Liberă. Într-o seară de vineri, pe când ascultam cu sfințenie, ca de obicei, emisiunea literară cu urechea lipită de radioul vechi al familiei și abia reușeam să disting transmisia cu osârdie bruiată de autoritățile comuniste, am auzit deodată vocea inimitabilă a lui Virgil Ierunca pomenindu-mi numele. A urmat un portret amănunțit al meu făcut de admirabilul scriitor, o personalitate exemplară moral și civic, cu merite uriașe, alături de Monica Lovinescu, în apărarea adevăratelor valori românești. Apoi, tot el a citit poezia. La sfârșitul emisiunii, eram extrem de tulburat. Tot felul de întrebări mi se învârtteau prin cap, tot felul de stări mă încercau: cum de știau *totul* despre ce realizasem eu în literatură până atunci, parcă știau despre mine chiar mai mult decât știam eu însumi?! Eram mândru, dar mi s-a făcut și teamă, o teamă nelămurită, care creștea copleșitor, paralizant, acum ce se va întâmpla cu mine?, mi-am zis, eram convins că Securitatea veghează și că, și așa, eram în vizorul ei.

Istoria nu s-a oprit aici. În serile următoare, la *Actualitatea Românească*, principala emisiune cu subiecte politice, Neculai Constantin Munteanu a reluat poezia, deschidea cu ea repetat transmisia și versurile, rostite de el, sunau înfiorător, parcă prevestind sfârșitul regimului. Așadar, această neașteptată reverberație a poeziei „Elegie pentru o farmacistă” prin intermediul Europei Libere stă la originea scandalului, a anchetei Securității care voia să demonstreze totuși, chiar tardiv, zel în „apărarea cuceririlor comunismului în patria noastră”.

În al doilea rând: dacă am aflat, iată, din *Expres cultural*, ce s-a întâmplat cu colegii sibiieni care au găzduit poezia, ar fi de adăugat câte ceva și despre ce urmări a avut asupra mea povestea aceasta amară, una, în fond, despre noi toți ca locuitori ai unei țări devenite, pe atunci, o „colonie penitenciară”.

De ani și ani aveam semne evidente, unele brutale, altele doar avertizări discrete că sunt pus și eu sub

lupa organelor represive. De data aceasta, simțeam neîndoișor că în jurul meu se strânge plasa și că nu mai am scăpare. Dar n-am pățit răul cel mare, inevitabilul la care mă așteptam. A venit ziua de 22 decembrie, cu acea de necrezut răsturnare de situație. Imediat după aceea, un ofițer de Securitate, apropiat de cercurile literare, să-l numim XY, a venit la mine și, într-un moment poate de căință, poate de sinceritate eliberatoare, ca într-o scenă din romanele lui Dostoievski, mi-a mărturisit ceva care m-a răvășit: pentru mine revoluția venise, în chip fericit, cu două săptămâni înainte ca superiorul său, un colonel care răspundea de zona culturală din Craiova (eram redactor la revista *Ramuri* pe atunci), să obțină toate aprobările pentru a fi, să zicem așa, băgat în malaxor (anchetat, poate arestat). Iar pentru el, cel care îmi destăinuia toate astea, Revoluția venise tot cu două săptămâni prea devreme, în chip nefericit însă!: urma să fie transferat în

Diplomație, angajarea ca ofițer de Securitate fiind un stagiu necesar pentru încadrarea la Ministerul de Externe al acelei epoci. Tot acel om XY mi-a mai împărtășit un amănunt de care, evident, n-aveam cunoștință, privind propria mea biografie. Colonelul de Securitate, personaj sinistru căruia prefer să nu-i dau numele, căci nu doresc răzbunare, revanșă, reușise să mă treacă într-un fel de registru al respectivei instituții cu persoane periculoase, „dușmani ai poporului”; iar el, mărturisitorul, ofițerul XY, în noiembrie 1989, a intervenit și mi-a clasat

dosarul sau a izbutit să mă scoată din acel registru, nu știu ce terminologie e potrivit să folosesc, limbajul respectiv îmi este cu totul străin. Ce constat? Că viețile noastre au, iată, coridoare ascunse de care noi înșine n-avem nicio știință și că alții ne-au administrat (ne mai administrează și acum?) existențele, trăgând de diferite fire nevăzute.

În fine, o precizare care mi se pare strict necesară: nu am făcut niciodată caz de această întâmplare și nici de altele asemănătoare, care să mă pună, eventual, într-o postură „eroică”, cu care să mă laud și care să-mi asigure un pedestal, fie el și mititel!, și să mă ajute în carieră, în ierarhia socială. Tot ce am făcut am făcut fiindcă ținea de normalitatea așa cum o înțelegeam eu și fiindcă exprima crezurile mele. Nu consider că a fost vreun act de bravură. Am fost mai degrabă fricos decât curajos. Și nu consider că se cuvine să fie cineva răsplătit pentru că se comportă normal și nu-și trădează convingerile.

Apoi: n-am cerut niciodată să-mi văd dosarul de la Securitate, prefer să rămână acolo, în întuneric, numele celor care, eventual, m-au turnat și mi-au făcut rău. Repet, nu sunt deloc interesat de vendetă. Viața e scurtă și nu se cade să ne-o umplem cu altfel de fapte și cu astfel de personaje.

Și, în încheiere, aș vrea să amintesc câteva cuvinte ale lui I. L. Caragiale, care ar putea sluji drept motto pentru aceste însemnări și care, de altfel, au fost și motto-ul ales de mine pentru unul dintre romane: „Credem că reproducerea acestor documente astăzi va interesa pe iubitorii de istorii, care sunt prea mărunte ca să poată-ncapea în istorie.”

Totuși, dacă stăm și ne gândim bine: nu cumva istoria e alcătuită tocmai din suma acestor mărunte istorii personale ale noastre, ale tuturor, care ne amestecă, buni și răi, și care sfârșesc prin a ne mistui pe toți, aruncându-ne în uitare?

* (Articol preluat din revista *România literară*, nr. 25, 2024)

Maria GRĂDINARU

Rupeam din mine cărți de lut

poem de iași

pe bulevardul florilor din rai
cuvântul însuși se făcuse grai
și adăsta lângă mitropolie
alături de-o pisică mai sașie

pe bulevardul florilor din rai
puteai să cânti tăcerile la nai
atâta liniște curgea în zori
din cupele deschise larg de flori

și lumea-ntreagă îmi părea magie
acolo-n deal lângă mitropolie
dar nu era decât o dimineață
cu dumnezeul meu trezit la viață

era devreme și era târziu
iar îngerul cu coadă cafeniu
torcea tihnit lângă cuvântul viu

ars poetica

noi nu dormim
noi scriem ca poeții

cu sânge și cuvinte
redecorăm pereții

lumina să nu plângă
iubirea să nu doară

noi scoatem poezia
la defilat spre seară

apoi în prag de noapte
o răstignim pe clipă

și-n fața maicii sfinte
îi rupem o aripă

o împărțim frățeste
o dăm în loc de pâine

vom lua cu toți lumina
la cina cea de mâine

anotimpuri

eram ca florile de mai
din care luna-și făcea nai
dar nimeni nu îl auzea
ce vis frumos ce viață grea

treceam în goană prin trecut
rupeam din mine cărți de lut
tu din cuvinte-ți făceai rai
te bucurai mă bucurai

îmi păraai soare fără glas
în toamna ce-ți eram popas
și mă-mbrăcai cum doar tu știi
în rău de frunze aurii

nu ne păsa de nori de vânt
nici de tăcerea din cuvânt
eram pierduți și totuși vii
ca doi copii ca doi copii

damnați ai zilelor de ieri
mai luminăm printre tăceri
atât cât să ne amintim
că ne iubim că ne iubim

Dan Bogdan HANU

suburbii subterane

Post(st)ări

Post(st)ări (secțiuni contemplative prin actualitatea de proximitate)

VARIAȚIUNE CU AMORTIZARE LA „ALIENARE ÎN MARȘ” A LUI ALBERTO TREVISAN* (25.08.2020) Ieri, în cursul dimineții, am fost undeva, nu prea departe de casă, înspre Păcurari, pe acel traseu, cu virtuți inițiatice, pe care obișnuiesc să-l fac miercurea și simbăta. Trecind pe-acolo și nevăzînd una dintre cele două cătelișe (le spun așa ca să le alint, pentru că ele au talie destul de mărișoară), pe care le știu de peste 6 ani, cea mai bătrînă dintre ele, foarte cuminte, nu mai era, am văzut o dată, de două ori, de trei ori că nu apare, așa că m-am interesat și am aflat că a fost „ridicată» (cîtă abjecție colcăie sub acest eufemism impersonal!)...ieri m-am dus ca să mă uit exact la adresa ei, mai apoi, să telefonez la padoc pentru a afla ce-i cu ea (și atunci e bine să ai datele exacte ale locului de unde a fost luat ciinele), sînt niște blocuri cu 3 sau cel mult patru etaje, e o zonă destul de liniștită, deși prinsă între două artere intens circulante, multă vegetație, puțină tevdatură, trecători rari. La întoarcere, am avut parte de un episod cel puțin straniu...un fel de delocalizare/ decorporalizare, de parcă aș fi fost dislocat (însă, deloc violent sau abrupt!) din propriul corp, din prezentul continuu, în mers, al propriului corp și proiectat, strămutat într-un „mai în față și mai tîrziu», să zicem cu două sute de metri, deci, prins într-o secvență de deprezentificare minimală, ca și cum m-aș fi trezit că mă aflu cu un minut-două în viitor și cu avansul spațial aferent, menținîndu-mă neîntrerupt în raza mea vizuală, eram acolo unde cadrul dimensional și dezechilibrat al rațiunii și „caracatiței» senzoriale, nu-ți îngăduie să fii...a fost ca o teleportare mental-senzorială, căci, altfel nu mi pot explica „mutația», vedeam, într-un fel, mai devreme cu un minut sau două, ceea ce experiența repetatelor drumuri fixează în memorie și face să-ți poți foarte lesne închipui...eram acolo, înaintea mea, cu cîteva minute mai bătrîn și mai departe, a fost ca un experiment în care ești simultan observator și cobai. Deși, a te vedea pe tine însuși în față, dar...din spate, e întotdeauna o privire aruncată în urmă. Orice prospecție e o retrospecție disimulată, pentru că se încheagă pe osatura introspecției, a unei anamneze, a unor experiențe acumulate. Eram foarte abătut, reflectam, cu gîndul dus la acele puncte de inserție reale ale lumii lăuntrice, la relele ei, acum delabrate sau dispărute galopant, cu precădere în ultimul an, iar starea era accentuată de vidul comunicării, care mă decalibreză pînă la ecorșeu, pînă la os. Vocației mele de restaurator (nu doar în ordinea poetică a lucrurilor, pentru că, aceasta e precedată întotdeauna de una intens afectivă!) nu-i mai stă nimic în cale, nu i se va mai împotrivi nici o fărîmă din ordinea reală, așa zis naturală a lucrurilor... nostalgia este liberă să ocupe în forță toate cotloanele cardinale ale ființei! Trec pe străzile astea, ca o groapă umblătoare, o vîrtelniță care toarce amintiri despre o lume dispărută, un fel de combustie care întreține odiseea recursivității, a recurenței. EX-HYBRIS-ul. Asta e nostalgia, încăpățînarea de te întoarce, pînă ce relele adaptării se fac ferfeniță, de a te rade pînă în pragul de disoluție a instinc-tului de conservare, de la care doar un bobîrnac le aduce/ reduce pe toate la același numitor, a toate și degrabă extînc-tor! Umblu pe aceleași străzi și gîndesc în cel mai anti-cartezian mod, într-un răspăr care l-ar face pe Descartes să decarteze pînă și acolo unde este acum...gîndesc că nu (mai) exist! Și atunci mi-am închipuit că, poate, a muri nu ar trebui să fie deloc îngrijorător, nu înseamnă decît să te proiectezi ceva mai în față - a te retrage mental pentru a-ți ieși saltul mai bine, vorba lui Koestler! - prospectiv, într-un viitor solitar, încă inaccesibil celorlalți, să ajungi la privilegiul de a contempla viața celor apropiati, viața celor pe care i-ai iubit, așa cum curge mai departe în lipsa ta, mi-am închipuit că a muri nu este altceva decît să fii acolo unde, în viață fiind, nu ai cum să fii... totuși, eliberat de tentația „atingerii» cu ceilalți, de dependențele și tribulațiile ce decurg de aici. Și mi-a trecut prin cap că, dacă aș muri acum, n-ar trebui să am niciun regret, cîtă vreme ce va fi să urmeze, se anunță, cît se poate de eufemistic spus, a fi regretabil...

* Alberto Trevisan (1919-1978), pictor venețian.
* Astăzi, de Ziua internațională a ciinelui, o tăcere minoritară într-o mare (de gîndire) procedurală. Ca un os îngropat în deșert. Un os de la care, reconstituită, ar putea reporni viața. (26.08.2021)
* Viața mea mustește de ficțiune, e aici, mai multă decît în destule din așa zisele opere de ficțiune ale contemporanilor, însumate. Cum citisem cu mai bine de treizeci de ani în urmă, undeva (într-o prefață? în Secolul XX?), despre „Noces”-urile lui Camus, că ar conține mai multă metaforă decît întreaga operă poetică a lui Char. Nu pot duce (scrie) ei atîta ficțiune, pe cît trăiesc eu. Schema e pe cît de simplă, pe atît de neatractivă: o perspectivă dezinteresată, agonală, asupra realității condiționate utilitar, filtrată prin prisma relațiilor sociale, avînd în spate o calamitate și mai mare, fibra gratuității/ deșertăciunii. Simplu spus, jurnalul stă mărturie, e holograma ficțiunii, deschide posibilitatea de a o face public(abil)ă, nu și multiplicabilă. Ficțiune, de la un capăt la altul, cît te ține mintea (că unii o percep drept țacăneală, n-au decît, mi-o asum oricum, uneori diferențele pot lua „valori” extreme și, dincolo de asta...fac parte dintr-o minoritate onorantă!). Ficțiune egală cu adevărul unei vieți. Iluzorie, cum și adevărul astăzi, golit de sens, lipsit de rost. Ar trebui să fiu fericit, aidoma tristului erou, într-o celebră rescriere. Iluzorie precum competiția cîștigată de un ciine pentru trofeul-femelă, descărnată pînă la resorbția în simbol tragic, atunci cînd, peste cîteva ore sau zile e „încununat” de lațul hingherului. Lumea mea a început să moară la nașterea mea. Posibil s-o fi văzut mereu, s-o văd încă, doar eu. (30.08.2021)
* Într-o vreme în care e tot mai greu a vorbi despre lume în datele firiscului, ale clasicului „temei” al termenului însuși, într-o vreme cînd nici nu mai putem spune ce înseamnă lumea sau dacă ea mai există cu adevărat, în înțelesul ei de spațiu al conviețuirii, de cea mai mare dintre încăperile la comun, unde conviețuim (ce cuvînt îndrăzneț și riscant pe măsură!), unde lumea mea nu este lumea celui de alături, nici lumea celui aflat mai departe, ci o particulă în mișcare browniană, ciocnindu-se cu altele, iscînd interferențe și incluziuni vremelnice, Dan Perșa remodelează și reinventează înțelesuri în desfășurătorul turbionar al scrisului său, sfidînd nonșalant gravitația - fără a deveni vreo clipă imponderabil! - dintr-o perspectivă care refuză organic locul comun, evoluțiile la firul ierbii, dezvăluind dimensiuni nebanuite, ca dintr-un alt sistem de referință, inaccesibil profanilor. E o sanguinitate ludic-ironică, aluzivă, un narativ proteic, care dau detentă aparte personajelor sale și substanței textului. Mi-l închipui pe cititorul cărților sale revendicîndu-se de la condiția insulară a insului, trezindu-se adică undeva, naufragiat în larg, înconjurat de nesfîrșite și necunoscute întinderi de apă, avînd drept resurse de supraviețuire paginile din fața sa. Și, la scurtă vreme, uită, intră acolo și lumea se recompune, îl primește, îi devine casă. O lume ca un labirint de plastilină izvodit de degetele neastîmpărate ale unui copil teribil. Nu știu dacă „Bestiarro” este cartea pe care o așteptam de destulă vreme, romanul din care, cîndva, cu mai bine de cincisprezece ani în urmă, citisem fragmente publicate în două-trei reviste, un roman al unei altfel de Constanțe, adusă și etelată pe o scenă unde se dă seama de întreaga deriziune a firii omului. Repet, nu știu, însă ceva îmi spune că ea este, cartea despre care îi reaminteam la răstimpuri, dîndu-i ghes s-o scoată la iveală, s-o lase să respire liber în aerul timpului. Dan zîmbea cînd enigmatic, cînd distrat, amintindu-mi de baciul din bancul acela cu oile albe și oile negre și o păstra mai departe, ca pe un as căruia nu-i sosise încă vremea să fie aruncat pe masă. S-ar putea susține, cu argumente pe cît de ferme, pe atît de oțioase, că Dan e unul dintre puținii arnoteni ai prozei actuale, însă eu prefer să-l văd drept un atlant, un highlander înhămat la o cronică deloc naivă a monstrozității lumii, camuflată adesea în dorința ei de schimbare. Drum luminos cărții tale, Dane! (31.08.2021-de ziua limbii române, că tot e unul dintre maeștri!)

engrame critice

Liviu ANTONESCI

O excelentă confirmare

La începutul primăverii, am primit manuscrisul electronic al unui volum de poezii de la poeta Mihaela Roxana Boboc, împreună cu invitația de a-mi spune părerea și, eventual, de a scrie un text de prezentare pentru coperta a patra. Am citit manuscrisul, mi-a plăcut, am avut puține observații de formulat și am scris prezentarea. Și iată, zilele trecute am primit volumul tipărit - **Așa să nu iubiți** (Editura Cartea Românească Educațional, Iași, 2024). Voi dezvolta rîndurile mele însoțitoare de pe coperta a patra și voi ilustra cu un poem sau două, în întregime, pentru că numai așa poate fi evaluată poezia, citarea fragmentară, oricît de strălucitoare ar fi fragmentele - imagini, metafore, versuri izolate - nu pot da seama de capacitatea unui autor de a conferi sfericitate unui text poetic.

Voiam să încep această recenzie prin semnalarea originalității poeziei Mihaelei Roxana Boboc, dar mi-am dat seamă că risc să comit un pleonasm. După cum ne reamintește Martin Amis, poezia este originalitate. La limită, poezii sînt originali sau nu sînt. Iar poeta noastră este. Dar asta nu înseamnă că ea nu frecventează o arie tematică în comun cu ceilalți poeți - în fond, temele zise poetice sînt limitate numeric -, că nu apelează la tehnici cunoscute sau că nu putem percepe imagini din registrul general al poeziei. Poezia nu-și afirmă originalitate prin răspunsul la întrebarea „ce” - ce anume folosește -, ci prin răspunsul la „cum” - cum anume folosește. Acest „cum” îi conferă originalitatea. În fapt, poeta oscilează între melancolia de subtext și pregnanța formulelor, adesea în registrul dur, dar poate și mai interesant mi se pare jocul cu timpul, tensiunea dintre timpul calendaristic - sînt numeroase mărci ale acestuia în poeziile sale - și timpul care scapă calendarului și căruia nu îi putem scăpa, pe care îl putem numi timp universal. **Așa să nu iubiți** sună titlul volumului și am senzația clară că este formulat în răspăr, ironic. De altfel, autoarea presară cu generozitate mărci ale ironiei și autoironiei peste tot în volum. E o metodă bună de a evita riscul patetismului indus de anumite teme. De multă vreme n-am citit un volum atît de provocator. Ba chiar aș spune „discret provocator”, ca să închei cu un fel de oximoron, dacă tot am evocat la începutul textului pleonasmul! Cred că acest al șaselea volum al Mihaelei Roxana Boboc este o excelentă confirmare a darurilor sale poetice. Cred că acest poem, luat oarecum la întîmplare, ar putea susține afirmațiile mele: „sînt un poem bun cum picură din taste/ apoi se prefăce în stană de piatră/ o zi oarecare/ devine ziua Z cînd pornesc motorul/ cafeaua nu s-a răcit în cană/ nici trupurile noastre după risipa de dragoste/ se îndoaie ca o hîrtie/ uitată în buzunar/ am notat ceva care nu mai contează/ va ajunge în mașina de spălat/ odată cu lenjeria de corp care nu mai păstrează nimic/ din gustul buzelor tale/ ajung tîrziu în pat/ bezna mă absoarbe odată cu pătura/ sub care trupul meu/ pîlpăie ca o lumînare/ poezie și ceară.” (**Ziua Z**). Pentru a întări confirmarea, aș adăuga și poemul care dă titlul volumului: „Privesc din avion sfîrșitul lui august/ gura ta mă devoră fără a mă avea/ la Eforie colecționarii de clipe se adună ciorchine/ măștile au obosit la umbră pe șezlonguri/ gura ta se împletește absent/ peste săruturile interzise/ și trăie în muzeul nopții/ unde vom pune risipa de iubire/ și-o vom arăta lumii/ așa să nu iubiți/ doare pînă la os/ zămbetul lui în părul meu/ și umerii goi/ primind stelele în piept/ una câte una.” Aștept cu interes următoarele volume de poezie ale Mihaelei Roxana Boboc.

Lucian SCURTU

cartea de poezie

Să aștept nesătul singurătatea de apoi

Poetul orădean Dumitru Branc editează o nouă carte de poezie, „Umbre libere”, Editura Aureo, Oradea, 2022, în *Colecția Lyra, Autori din Varadinum* (pentru necunosători, numele latinizat al Oradei medievale). Volumul nu se distanțează, tematic, structural-prozodic de paradigma poetică instituită de autor în precedentele volume, rămânând, oarecum, consecvent acelorași trăiri și imagerii febrile, pe un background emoțional temperat și relativ controlat.

Umbrele lui Dumitru Branc sunt de o diversitate abracadabrantă și devin *libere* doar atunci când viziunile slalomează printre bornele evanescente ale imanenței și jaloarele abile ale transcendenței, atâta timp cât evaziunile, mai extinse sau mai retractile, survolează, dar mai ales sondează, un eu vaticinar aflat în stare de maximă alertă ontologică. Poetul se vrea un dresor al lor (aureolat uneori de o anumită emfază păgubosă), ba mai mult, stăpânul mansuet al acestor siluete iluzorii („pare roabă umbra”), asemănătoare celor de pe pereții peșterii platoniciene, din moment ce le sesizează „docilitatea prefăcută”. Arealul existențial este carnavalesc, populat de scamatori, mimi, dresori, muzicanți, aflați într-o efervescență mai puțin dialogală și mai mult gestuală, revelatoare de prestidigitatii previzibile („jobenul din care iese grații”) și brevilocvențe exorcizate de acceptări prezumțioase sau apostazii sedicioase, într-un melanj al realității cu imaginația și al concretului cu hieraticul incontrollabil.

Deși autorul pare a-și reproșa excesul de ceremonie, exces reproșat și de noi („era prea multă ceremonie”, spune el), aceasta, totuși, este distribuită moderat printre striatiile & tribulațiile ontologice și obsesiile escatologice („cărunele mele, / cenușa mea, / elementele distrugerii mele”), destabilizând hologramele unui peisaj relativ anost, fracturat de memorii semnificative sau solilocvii problematizante. Este și motivul pentru care existența este zigzagată de neliniști, însingurări, contingente (forțând vivisecția să pară *life*), dar și de fantasme hiperbolizate și interogații metabolizate pe un fundal al claustrării, alienării și precarității ființei umane. Epifaniile sunt stilizate, exultanțele reținute, desolemnizările diseminate prudent, configurând un cronotop straniu, cu imersiuni în ecarturi temporale (dar și temporare) mitice, ceea ce tensionează mesajul, amplifică dilema sau esențializează simbolistica intrinsecă textului poetic. Senectutea devine mai apăsătoare („m-a ostenit povârnișul bătrâneții”), acceptată cu o seninătate reținută, dar și ocultată cu o amărăciune sedicioasă, într-un aliaj difuz, al cărei consistență, paradoxal, fragilizează clipa și îndepărtează eternitatea. Este stimulată arderea de tot („am slăvit fără încetare lucrurile ce ard”) pe altarele incertitudinii și ale efemerului, motiv pentru care „cenușa unui imperiu visat” este evocată în nuanțe albe și invocată în plenitudinea ipostazelor trăiriste, printr-un abil joc al morții și al vieții prin acest *non man's land* al hibridelor cataclisme personale.

Soporificul și thanaticul se interferează „în vremelnica moarte a somnului”, până la conglomerarea unor ipostazieri tangente (sub)conștientului supus caznelor imaginative, tactile sau panoptice, într-o litotă a zbatelor/frământărilor stăpânite, ale căror reverberații se extind până la limita post-umanității, acolo unde totul se reduce la „dansul dezvățat al cenușii”. Translatarea dincolo de extincție se face frustrat, fără ocolisuri paleative de natură traumatizantă, căci „singurătatea de apoi” devine sinonimul *lumii de apoi*, cu un actant transfigurat într-un Sisif responsabil de utilitatea demersului său aparent absurd, dar necesar pentru dezvrăjirea lumii în care visează și se risipește. Mitul destabilizator al oglinzii („în ele, toate curg în secret, fără foșnet”) îl

fascinează, lăsându-se vrăjit, precum de o sferă magică, de polisemitismul imaginilor reproduce, reliefându-i-se narcisismul malonest („ar fi multe de spus despre martorul mincinos al oglinzii”), dar și puterea ei de seducție impersonală, hipnotică, ca posibil succedaneu al amăgirilor aceleia care acceptă să fie reflectat.

Autorul analizează cu sfătoșenie (uneori prea apăsată) ceea ce vede, observă, atinge sau își închipuie, ordonând constatările într-o taxonomie după gradul de intensitate ideatică, marcat de un trecut translat în prezentul imediat, cel care impune desfolierea de mulțimea amănuntelor demne de evaluat, cele care, până la urmă, constituie miezul încins al frământărilor și trăirilor deconcertate.

Dumitru Branc relevă ficțiunea ca pe o realitate și cartografiază realitatea ca pe o ficțiune, așa încât unele poeme constituie punți de legătură între ce a fost/ar fi putut fi și ceea ce este ori va fi, accentuând deruta unui cititor obligat a discerne între un Olimp încetșat, înșelător (ficțiunea) și un versant semeț, ispititor și la fel de ofertant (realitatea), deși preferatul

poetului pare neechivoc: „voi căuta o stâncă înfricoșătoare/ care mă apropie de cer”. Este trasat conturul unei geografii a stărilor emoționale și mai puțin a unei geometrii spectrale, prin care vagantul desțelenește tărâmurile primejdioase și landuri nebuloase, pentru ca odată intrat în posesia lor să obțină răspunsuri multiplelor neliniști sau interogații. Reiese „implozia generală a vieții mele” în zonele telurice ale sinelui, de unde, prin faldurile îndoii, erupe magma, uneori prolixă, a viziunilor („zacamânt în temnița spaimei”) mai mult înnegurate decât înșeninate, subiectul liric fiind un sumbru al crepusculului și un umbror ca parte compozită a unui triptic existențial de excepție: „viață, rană și vis”. De aceea poate fi asemuit unei insecte captivă într-o bulă în care se zbate, fără sorți de izbândă, pentru dobândirea libertății pierdute.

Câteva poeme de dragoste hrănesc un incendiu erotic decent, opus hedonismelor concupiscente ori tupeismelor indecente ale unor juri poetastri ce fac din eros un epos greu digerabil, Branc oferind destul de convingător partea emoțională, sensibilă a fiurilor amoroși sublimați de un *vagus animis* romantic, parcimonios în exagerări anodine sau patetisme serbede lipsite de acoperire. Exemplificăm cu acest poem intitulat „vas japonez”, ce întruchipează o ikebana sentimentală: „să mor și să nu te fi iubit/ o femeie îndrăgostită e toată frumusețea lumii/ să nu fi fost purtat în vâltori/ neajutorat ca un țânc/ să plec cu tine în surghiun, în Siberii/ vas japonez, trupul tău/ pirat, să-i jefuiesc nuri/ și printre crengile subțiri ale pădurilor tinere/ să pot face iar vrăji năstrușnice/ azi, e iatacul bătrân/ au căzut semețele turnuri/ am pierdut toate războaiele/ poate că am murit/ soarele negru al melancoliei/ apără ca un scut/ viața ei/ doldora de aguridă”.

Treptat, *umbrele* autorului orădean devin atât de „libere” încât se substituie chiar poeziei sale, una de factură barocă, cu ramificații livrești, pentru că, recunoaște scriitorul, „iau totul din cărți”. Acest „furt” cărturăresc este dovedit prin decuparea unor citate (parțial obositoare) din opera unor poeți/scriitori mai mult sau mai puțin cunoscuți, și transpunerea lor sub forma unor titluri de poeme. Astfel se apelează la Eugenio Montale, Sylvia Plath, Salvatore Quasimodo, Ioana Tsatsos, Carl Sandburg, dar și la mai puțin cunoscuții, sau aproape deloc (unii chiar discutabili) Iulia Beniuseviciute, Fekete Gyula, Sreten Asanovic, Modest Morariu, Eugen Barbu, Ion Bănuță (!).

Ca un sinopsis, poetul dorește a ne sugera faptul că dacă umbra ne este liberă, atunci și noi suntem liberi, deși exclamă sfătos: „spre nori, se spune, ar fi libertatea”.

prefetele lui Cioran

Daniel Ștefan POCOVNICU

Nu e literatura filosofică (de)cădere din înțelepciune?

Nu e filosofia dragoste de înțelepciunea primordială, pierdută, ratată? Pe care literatura filosofică o suplinește incomplet, parțial. Și nu are, drept urmare, acest *gen literar* (cum l-a desemnat Aurel Codoban) alura, consistența subtilă, totuși trainică, rezistentă, a unei arheologii sufletești, infra-spirituale, a umanului? În maniera în care o revelează expresia *eseului* lui Montaigne. Ce sapă adânc după sine, prin *strate* de istorie, înțelepciune, poezie:

„Cine nu se cunoaște pe sine se poate hrăni cu prețuiri mincinoase; eu nu, fiindcă mă văd și mă cercetez până în măruntaie, și știu bine ce-i al meu. Îmi place să fiu mai puțin lăudat, numai să fiu mai bine cunoscut. Altminteri, m-ar putea socoti înțelept, de o înțelepciune pe care eu o socotesc prostie.” (Michel de Montaigne, *Eseuri*, Cartea III, Humanitas, București, 2023, p. 74)

Cooperarea *cunoașterii* cu *înțelegerea* pune în evidență metabolismul anagogic, al edificării interioare, ce impune răgaz pe calea exploratorie a opțiilor orientate lăuntric. Contraponderea lucrării asupra exilului din firesc, din grație și bun-simț, cu sens metafizic primordial. Jertfă din elanul culturii (efort intelectual camuflând smerit climax duhovnicesc), oferită rădăcinilor sistematic risipite, ocultate, din cer.

Prin Montaigne se deschide abrupt, *scandalos* după un gust cioranian, conștiința expunerii publice pe care o trezește din tăcere scrisul și publicarea operei literare. O vulnerabilitate aparte a autorului, despre care nu am terminat până azi să ne întrebăm: „mă spovedesc întregii lumi, zelos și fără s-ascund nimic. Sfântul Augustin, Origene și Hipocrate și-au înfățișat răătăcirile gândurilor; eu, și pe ale moravurilor. Doresc fierbinte să mă fac cunoscut, și puțin îmi pasă câți m-ascultă, numai s-o facă într-adevăr. Sau, mai bine zis, nu doresc nimic, dar urăsc de moarte să fiu luat drept altul de către cei ce ajung să-mi aflu numele.” (Ibid.)

Iată cum s-ar căsca iremediabilă ruptură între scriitorul incomod, în bună măsură detestabil și ferm în răspăr, incitant tocmai prin formula dificil de îngurgitat pentru cititor, și cel numai perfid. Între monstrul sincerității ce nu aduce mai niciodată plăcere unui public consistent, tot mai pătruns de importanța „socială” a propriei mediocrități infectate, intoxicate cu esență de părere „democratică”, „populară”, „corectă politic”. Și serpuitorul maestru al persuasiunii suficient despinalizate spre a manipula fermecător prin relativismul micro-mitologiilor de uz personal și colectiv, pe care se înalță tribuna zgomotoasă de dezvinovăție acută a tuturor pentru orice.

Pasiunea morbidă a unei culturi pop-uliste ce face din mediocritatea zdrențuită și anonimă sforăitor erou „civilizator”. Surpând și astfel naturala comunicare adâncă, complicată și greu de fortificat a culturii cu fiece sămbur din civilizațiile autenticului. Dintr-odată cu administrarea preventiv-pandem(on)ică a extractului propagandistic-ideologic de *minoritarism*, favorizat grosier cu elementara supoziție incriminatoare a latentei, chiar și numai prezumatei discriminări.

N-avem ce face! Michel de Montaigne chiar reprezintă un jalon incontornabil în memoria culturală a

insinuării filosofiei în literatură. Sau poate a literaturii în filosofie? Precum un premiu de consolare târziu, însă foarte important prin tăria de caracter a argumentării, la pierderea abundenței, hemoragică să-i spunem, a celei înțelepciuni primite în dar discreț, aproape ascuns dintr-un început. Străin de propria natură originară, având nevoie, oricum, de blestematul dram din lipsa măsurii spre a ne trimite cu rost pe calea tulburătoare ocolind prin timp Absolutul, dezis în noi, unde chiar și confuz ne săcăie veșnic.

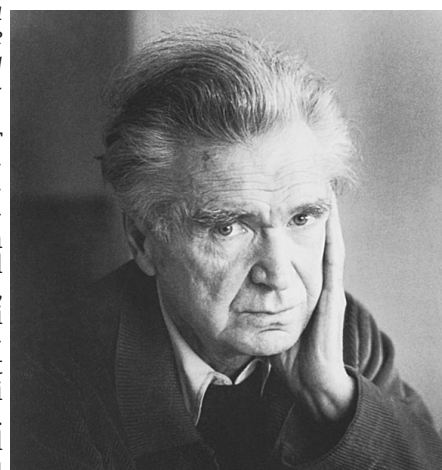
E înțelepciunea aceasta răvășitoare o moștenire nucleară, totuși neclărată, din care tot noi, cei mai nefericiți privilegiați a lăsa deja binișor în urmă modernitatea, ne putem împărtăși pe viu doar sondând insistențios amintirile copilăriei. Pe când abia începeam a ne strecura ființa transparentă, ferice, fără griji, în falia labirintului strâmb al minotaurului cu solzi subțiri din carne secunda timpului flămând.

Nu relativ comparabil am putea privi spre dragostea cu năbădăi pentru filosofie a lui Cioran? Care se desparte fervent de ea dintr-un dor deșant, obscur, greu de recunoscut și mărturisit, pentru înțelepciunea nevinovatului sau a nebunului. Dovadă că, odată pierdută, răătăcită, ratată, niciun dialect al vreunui îndrăgostit dezamăgit nu mai contribuie și nu mai înseamnă prea mult pentru direcția opusă, a redobândirii transparenței apuse.

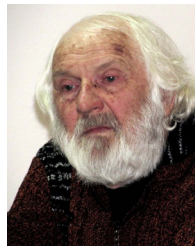
A scrie filosofie e ca și cum ai încerca să plasezi tacticos și metodic înțelepciunea în sertarul cu șule. Ca să ai de unde s-o scoți atunci când resimți a avea mai mare nevoie, trebuință acerbă de ea. De parcă, la orice grea încercare a vietii, ai avea frumusețea, armonia, echilibrul și măsura la de îndată îndemână, ca să așezi în raftul potrivit din rândul întâi raționament și

idee, trăire și emoție gata să te poarte pe drumul cel mai scurt al evadării din impas. Cu înțelepciunea rezervei în fața limitării oricărei metode, a renunțării senine la calea depășită de o realitate ce reclamă transfigurarea disciplinei:

„Ne-am putea întreba de ce tocmai în epoca noastră filosofia și-a pierdut propria înfățișare în profitul științei sau al literaturii? La aceas-

tă întrebare există cel puțin două răspunsuri. Cel pozitiv, mai prudent, ni-l oferă lordul C. P. Snow, prin distincția între „cele două culturi”. În acest caz trebuie să admitem că, în contemporaneitate, cultura s-a scindat într-o „cultură științifică” și o „cultură literară”. Și că, față de o știință preponderant operațională, față de o „cultură științifică” organizată de tehnică și tehnologie, filosofia se află de partea „culturii literare”. Cel de-al doilea răspuns, mai filosofic și mai dramatic, este în convergența cu sensul afirmației lui Dilthey, după care filosofia nu reprezintă, ca literatura sau religia, o posibilitate permanentă, că este numai un produs cultural al anumitor faze sau momente la care se ajunge venind de altundeva și de la care se pleacă spre altceva. Sau cu sensul afirmației lui Ortega y Gasset, după care ne aflăm în acea zi în care descoperim tocmai că nu un mod de gândire filosofică ori altul este greșit, ci că, în întregul ei, filosofia este o cale greșită.” (Aurel Codoban, *Filosofia ca gen literar*, Idea Design & Print, Cluj, 2005, p. 8)

Vocea verticalității

Legea forței a creat un anume tip de individ, care crede că numai el deține tot adevărul lumii.

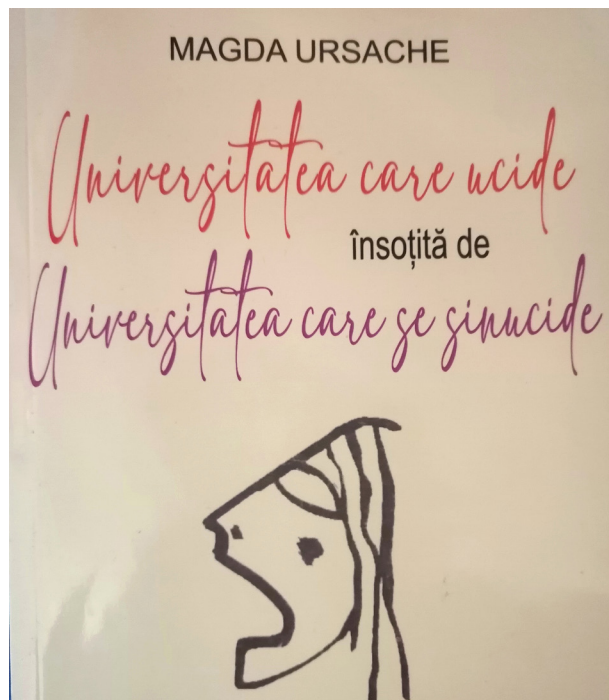
(Magda Ursache)

Citatul face parte din volumul *Universitatea care ucide* însoțită de *Universitatea care se sinucide*, roman apărut prin osteneala Editurii „Bibliotheca” din Târgoviște, în 2024. Aș completa că un asemenea individ (cu maximă proliferare!) nu crede, el prezintă simptomul convingerii depline că e buricul pământului, revendicând poziția de a urzi ițele istoriei, iar pretenția proporțiilor sale e dată de cantitatea prostiei așezată pe temelia binevoitoare a fuduliei, mișelnic combinată cu aroganța. Trebușoara asta e specifică indivizilor darwinieni, pentru care primează apucăturile biologice și, implicit, datul din coate pentru a se situa deasupra altora, acoperindu-se cu un pospai de cultură, obligatoriu să (a)pară ca... intelectuali. De aceea, îi deranjează, până la ofuscarea, oamenii veritabili, cu multă carte, și, în postură ingrată de vulpi jigărite, neputând ajunge la strugurii dolofani, țascăie asupra lor: „Ana, Luca și cu Dej / Bagă spăima în burgheji!”. Asta ne-a adus, spre sfârșitul războiului, tancul și katiușa de la răsărit, la care s-a adăugat pumnul lui Vișinski, de sub care săreau scântei sub formă de... steluțe („Dar steluța cea de sus / Oare ce-o avea de spus?”). Ea priveghea extinderea lagărului „din hotară în hotară” și reproducerea, la scară națională, a cozilor de topor în vederea anihilării spiritualității unui popor cu o cultură de o evidentă bogăție și complexitate.

Păstrându-și onestele instrumente de lucru din totdeauna și urmărind cu o exemplară tenacitate recuperarea personalității savantului (nu e nici o exagerare!) Petru Ursache, autoarea se travestește în Dinu Mărgărint și procedează la radiografierea situației, adeseori imposibilă, din universitatea ieșeană, ceea ce înseamnă că tancul, devenit între timp bulldozer, trecuse la distrugerea, într-o întrecere stahanovistă, nu numai a satului tradițional, ci și a învățământului. Dar iată și o mo(n)stră ieșită de sub pulpana unui „slujitor” al învățământului superior: „Să renunțăm, cerea un articol de fond răzbunător, la neologisme. Ele, neologismele, au fost folosite de ciocoi și de slugile lor oculte pentru a se face neînțeleși de popor, ca să-l domine.” Clasa politrucilor, în sfidarea ei cotidiană, cu docenți fără lucrări și fără examenele aferente, solicita imperativ, de pe poziția unui Teacă, desființarea păturii intelectualității „de formație nesanătoasă”. Limba scâlcită a semianalfabeților, peste care flutura amenințător secera și ciocanul („...limba lui Lenin și Stalin nu poate fi străină pentru poporul nostru”, rostea cu emfază un ministru de atunci), își impunea punctul de vedere, îndepărtându-i de la catedră pe cei mai valoroși profesori, precum Theofil Simenschy („...proștutul are opt avantaje: n-are griji, mănâncă și vorbește mult, doarme zi și noapte, nu meditează asupra dreptății și nedreptății sau asupra vreunei alte chestiuni, e indiferent la cînste și la ocară, pune picioarele sale pe capul tuturor... și trăiește mult” – *Un dicționar al înțelepciunii*, Ed. Moldova, Iași, f.a., p. 773), Gheorghe Ivănescu, Petru Caraman, Ștefan Bărsănescu, I. D. Lăudat, ceea ce l-a făcut pe Dinu Mărgărint să rostească sentențios: „Cred că primul satelit (artificial) al Rusiei a fost Republica Populară Română”, înainte și după retragerea armatei de ocupație din 1958. Odioasa închinare la tot felul de ukazuri în formă reptiliană îi dădea dreptul respectivei tagme să se îngrădească nesimțitor cu tot felul de avantaje și să suprima pe cei ce declarau cu fermitate și cu dreptate: „La sectarismul comunist nu ader. El nu exprimă poporul, îl oprimă.” Cât despre Facultatea de Filologie din Iași, Magda Ursache consideră că a fost „o zarcă experimentală”, împânzită cu cadre „de nădejde precum Ciubacă (îmbălsămat de putere ca un faraon)” și camarila condusă de Călina Roșie (superbe pseudonime!), obligând

pe cel nealiniat la o stranie rugă, dar cât de necesară: „Dă, Doamne, un cutremur să se mai scuture pereții de microfoane!”.

Unul dintre profesori de prestigiu, urmărit și tracasat, clachează, își distruge manuscrisele și se sinucide, în vreme ce un oarecare Aldea reușește absurdă performanță să aibă în normă „Istoria limbii portugheze, fără să cunoască o iotă de portugheză”, alături de o Crizantemă („mai fără minte decât o oală”) care ciripește în auzul tuturor că „sa mai nobilă profesiuni e așeia de revoluționar. Țara era femeie cu piept di oțel (Crizantema arăta spre pieptii proprii), încât și paloșul se tocea pe dânsul”. E de observat că aici se cocea câte o revoluție care îi devora cu o plăcere nedisimulată pe cei ce refuzau să vadă doar roșu înaintea ochilor. Unii din aceștia încă mai aveau puterea să facă haz de necaz: „Dinu, știi care-i primul document al limbii române? Toarnă, frate, toarnă!” Înșușit și practicat în felul acesta, el îi va provoca pe adepți la... răs-toarnă, aducător de satisfacție și de profit pentru „absolvenții «Universității Doftana»”.

Ca unul trecut prin tot felul de șicane, am parcurs voluminosul roman cu interes, încercând să înțeleg starea interioară a celor îndepărtați sau marginalizați, printre care se afla și Magda Ursache împreună cu „Bătrânul” Petru. „N-am fost omorâți, scrie cu o imensă tristețe autoarea, dar umiliți clipă de clipă, da”. E de admirat (totuși) echilibrul sufletesc al acestor oameni, suportul rezistenței, având în vedere că ei s-au raportat mereu la eternitate, fără să coboare nici un moment la nivelul darwinienilor. Au sperat la o schimbare în '89, căci atunci s-a vărsat sânge nevinovat, ca să constate, cu mâhnire și revoltă, că „Ciubacă-prorectorul a ieșit din spuma revoluției tot prorector. Cum am fost, așa rămânem”, năpărlit la mare viteză în cameleon pe aceeași poziție de forță: „Iubiți studenți, Sunt mândru de jertfa voastră. Ați surpat, în fine, tirania. Ați desferecat divină bătaie de aripă a libertății.” Să te crucești, nu alta! Și-ți vine să zici că sunt cuvintele unui arhanghel din „zona liberă de neocomunism”, cu centrul iradiant chiar în Universitate. Sigur, minciuna izvorâtă din coarnele întunecate ale lui Michiduță îmbracă forme din cele mai perverse. Iată una din ele: „Studentii pregătiți de mine sunt geniali, au calificativ maxim, deci și eu sunt genială”, iar caricatura de raționament îi făcea să jubileze, punând tunurile, precum altădată generalul Bukow în Ardeal asupra bisericilor românești, pe redutabilul și exigențul profesor și eminescolog Mihai Drăgan, pe etnofilosoful și esteticianul Petru Ursache (cu ce cuvinte de laudă s-a exprimat magistrul la

adresa unei Eve: „Femeia asta produce otravă ca o ciupercă”, apoi gratulându-i în bloc cu o seninătate olimpică: „Moaștele lor sunt nestrăcioase”), pe spiritualul profesor Luca Pițu. Și nu s-au oprit aici, aducând-o pe Magda Ursache să exclame: „Câte cârțițe nu s-au travestit în revoluționari, câți viermi nu s-au schimbat în disidenți!” Luptători „sadea” fără de care nu s-ar fi putut trece la „epoca paradiziacă” de sub stăpânirea lor, o absurditate intolerabilă (pentru cei onești), căci, la alegeri, aveai dreptul să optezi între Vasile Ciubacă și Ciubacă Vasile. În asemenea condiții, rămâne părerea profesorului Hariga: „Imbecilitatea avea – și mai are – condiții ideale să prolifereze. Iar când «proștutul mai e și savant», atunci, vorba lui D. D. Roșca, prăpăd mare este...”. Și cum să nu fie când bezna de câteva decenii, la care se referă Magda Ursache („Funcționa – valabil și pentru prezentul continuu – după principiul *Ce-i în gușă și-n căpușă*”, după zicerea lui Luca Pițu), e pe cale să revină, chiar dacă e cuvânt slav?

Acum se (re)produc noii cominterniști cu o uimitoare constanță a ochirii: „Și ieri erau internaționaliști (proletari), deci luptau contra naționalismului. Și azi sunt tot internaționaliști (ne mint cu evaporarea granițelor), așadar tot antinaționali.” Un exemplu de antinaționalism (cum de l-a mai suportat hârtia românească?), o făcătură deocheată și promovată între zidurile Almei Mater: „Codrule frunză măruntă, / Viața mi se pare nuntă / Și Partidu drag e naș...”, nașul care a umplut pușcăriile și gropile comune cu oameni integri și a încercat să îngroape libertatea de creație. Din păcate, năuceala de ieri a luat alte forme de tâmpenie, iar idiolenia a luat proporții multilaterale dezvoltate tintind eliminarea a tot ce este național: „Fiii proletcultiștilor sunt globalizatorii!”, pufnea Bătrânul în smerenia sa. Pentru el Patria, Biserica, Limba română, cinstea și onoarea erau sfinte. Când a fost chemat la decanul Dumitru Irimia, își amintește Magda Ursache, să „retragă acuzația că ar fi informatori în Universitate”, Profesorul a dat o dezmințire de pomină: „Dacă vrem să respectăm adevărul adevărat, trebuie să spun că în Universitate mă simt în securitate”. La fel s-au simțit și atâția intelectuali de anvergură, precum Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Constantin Noica, Radu Gyr, Paul Goma, savantul Gr. T. Popa (salvat de studenți și de câțiva colegi de la arestare), „sfântul închisorilor” Gafencu, cel ce s-a jertfit în închisoare, salvându-l pe pastorul Richard Wurmbrand, ba aș zice chiar și Mihail Eminescu, la vremea sa. „Ce nu-i plăcea lui Petre Carp la Eminescu?”, se întreabă autoarea, pentru a răspunde imediat: „Ideile personale *prea* inflexibile, ideea națională *prea* (s.a.) apăsată, polemicile cu conservatorii (care-l plăteau la „Timpul”, iar el le critica ideile politice greșite.)” Altfel spus, deranja prin aducerea negru pe alb a adevărului, căci, în definitiv, Eminescu n-a slujit politica, ci Patria. Alăturându-mă Magdei Ursache, sunt de părere că steaua lui Eminescu n-a apus (împotriva decretării lui H. R. Patapievic în 2000). Catapulta *politicii corecte* (ce nefirească asociere!), oricât s-ar căzni, nu va putea stinge Luceafărul, nu va putea distruge nici Biserica ortodoxă și nici cultura milenară a neamului românesc, iar pământul acesta binecuvântat va naște în continuare Oameni.

Distinsa profesoară Magda Ursache, cu interdicția de a publica niște ani, recuperează cu o forță ce impresionează opera ilustrului soț, aducând în scenă, în același timp, rechinii devoratori de personalitate și rezistența celor verticali care n-au înțeles în ruptul capului să negocieze cu propria conștiință. Romanul scris sub formă de *Jurnal* (pe sărite) surprinde caractere pentru care secera și ciocanul reprezentau unelte de tortură în numele unei ideologii complet străine poporului român.

Eugen MUNTEANU

Capidava mea (V). Vasul de lut cu inscripția Petre

De cetatea de la Capidava este legat un detaliu important, pe marginea căruia s-a creat o mică literatură de interpretări dintre cele mai fantasmagorice. Este vorba despre descoperirea, întâmplătoare, în anul 1967, a unui vas de lut circa 29 centimetri înălțime, care conține în partea sa superioară, o serie de decorațiuni și inscripții foarte interesante. Comentariul pe care îl voi face mai jos pe marginea acestei inscripții, îmi vor da prilejul să formulez cât mai clar pentru toată lumea, diferențele esențiale dintre raționamentele științifice și speculațiile para-, meta- și pseudostiințifice, la care se dedau tot felul de veleitari, în goană după senzational și popularitate ieftină. Produsele textuale și numele acestor veleitari sunt ușor de accesat pe net și las cititorului interesat „plăcerea” de a le găsi și de a se delecta cu lectura lor.

Nu pot să mă abțin totuși să menționez baraguinelile mai recente ale unui astfel de specimen, care vrea să își convingă cititorii că totul pornește de la existența certă a unei „Vechi Biserici Valaho – Egiptene a Geților de Aur primordiali” (majusculările îi aparțin!), care ar conferi inscripției un caracter secret-inițiat. Pentru ipochimicul nostru (ziarist?), Capidava înseamnă „Dava Capului”, adică Dealul Căpățâni, pe unde umbla dumnealui cu bunicul Nicolae din Scorțeni Prahova, întrucât, nu-i așa, „civilizația geților de aur primordiali” avea un caracter unitar și universal, incluzând în sfera ei Grecia, Mesopotamia, Egiptul și Palestina, printre altele. Îi sugerez prăpăstiosului erudit prahovean ca, la o a doua ediție a operei sale, să adauge în pelteaua hermeneuticii d-sale și Muntele Căpățâni (Golgota) din Evanghelii. Numele cunoscutei comune dobrogene Topalu (care vine, cel mai probabil de la un nume de persoană) este schilodit de improvizatul hermeneut în următoarea etimologizare dilematică: *Topalu („T” (tatăl) – Cel de opal; sau „Topa-lu”, cu sens de „Al lui Țop”, cel care sare (zeul Pan)*. Ideea este că alfabetul grecesc, latin, egiptean, slavon au derivate cu toatele din *Codul Get* inițial și inițiat, cel care a fost făcut dispărut, ca și aproape toate scrierile despre geto-daci.

O altă idee pe care am putea-o desemna drept ingenuă dacă nu ar fi de-a dreptul o imensă idioțenie din repertoriul dur al protoctonismului remanent, combinat cu o variantă din teoriile conspiraționiste împotriva bietului popor român, este aceea că (greșeala gramaticală aparține originalului!) „alfabetul grecesc, latin, egiptean, slavon au derivate cu toatele din *Codul Get* inițial și inițiat, cel care a fost făcut dispărut, ca și aproape toate scrierile despre geto-daci”.

Mă opresc aici cu exemplificarea imposturii cu ștaif, net-ul abundă în astfel de „interpretări”.

Știința, credința religioasă și invenția literară sunt forme sau ipostaze ale cunoașterii și reflecției umane legitime dar complet diferite. O credință religioasă se fundamentează pe enunțuri absolute, care nu trebuie dovedite, referitoare la natura relațiilor noastre cu transcendentul. Fantezia este permisă, chiar dezirabilă, în creațiile literare, ea dând chiar măsura talentului artistic. Știința se bazează însă pe principiul obiectivității. Omul de știință încearcă să privească și să înțeleagă lucrurile naturii și ale spiritului așa cum sunt ele în esența lor, adică indiferent de aparențe, impresii, dorințe, credințe sau interese. Rezultatele constatărilor omului de știință uim formulate în propoziții și raționamente logice. Lucrul aceasta este valabil nu doar pentru științele pe care le numim ale naturii (fizica, biologia etc.), ci și pentru științele spiritului. Confuzia sau amestecul dintre credință, fantezie și știință sunt contraproductive și, adesea, nocive. Am socotit necesare aceste distincții elementare, pentru a justifica, pe de o parte, disprețul și ironia cu care am comentat mai sus niște fantasmagorii jurnalistice și pentru a prefăta, pe de altă parte, exercițiile de raționament științific care urmează.

Arheologia și filologia sunt două discipline științifice distincte dar asemănătoare în multe privințe. Arheologul își asumă misiunea de a scoate la lumină, de obicei de sub pământ, obiecte materiale create de oameni, de la ziduri de cetăți și morminte, la podoabe, arme, unelte sau ustensile folosite de oamenii din epoci revolute. Mai întâi el clasifică și descrie respectivele artefacte, iar apoi le interpretează ca semne materiale ale trecerii prin istorie a unei comunități oarecare. Același lucru îl și face filologul cu textele care i se impun atenției: le descrie, le clasifică și le interpretează. Amândoi, și arheologul și filologul, sunt obligați să respecte principiul obiectivității. Voi încerca, simplificând lucrurile la esența lor, să operez un exercițiu de gândire științifică pornind de la unul dintre cele mai spectaculoase artefacte descoperite la Capidava: vasul de lut cu o inscripție care conține antroponimul *Petre*, considerat de multă lume ca fiind cel mai vechi cuvânt românesc scris.

Iată mai întâi faptele. În vara toamna anului 1967, doi săteni din satul Topalu, situat la câțiva kilometri de Capidava, au descoperit întâmplător, în grohotișul din latura povârniță spre Dunăre a cetății, un vas de lut aproape intact, de aprox. 29 cm înălțime, aprox. 22 cm diametru maxim și de forma unui urciol, căruia îi lipseau toartele și buza din partea superioară. Ceea ce frapază pe ori-

cine este inscripția dispusă pe două rânduri, în partea superioară a urcioului, incizată de olar în lutul moale, înainte de a fi suspus arderii:

Ω Ψ Χ Φ Υ Τ Σ Ρ Π Ι Ο Ξ Ν Μ Α Κ Ι Θ Η Ζ Ε
Δ Γ Β Α Π Ε Τ Ρ Ε

Nu este nevoie de un efort special pentru a observa că primul rând și prima parte a celui de-al doilea rând conțin cele 24 de litere majuscule ale alfabetului grecesc, dar dispuse invers, adică de la ultima („omega”), până la prima („alpha”). Ultimele cinci litere compun, evident, cuvântul PETRE (cu majusculile grecești).

Cei doi săteni au predat vasul Muzeului de Arheologie din Constanța, unde obiectul se află și astăzi. Primii specialiști care s-au ocupat de, vas au fost arheologii Petre Diaconu (1924 – 2007), care conducea pe atunci lucrările la șantierul arheologic de la Capidava, și Adrian Rădulescu (1932-2000), viitor director al Muzeului de Arheologie din Constanța (între 1969-1990). Descriind minuțios obiectul și inscripția practică în ceramica „crudă”, cei doi arheologi au dedus următoarele: urcioul datează de pe la jumătatea secolului al X-lea, este produs într-un atelier local, iar secvența Π Ε Τ Ρ Ε din inscripție ar reprezenta antroponimul românesc *Petre*, indicând așa-dar etnia românească a olarului și, deci, implicit, cea mai veche atestare a unui cuvânt „românesc”. Interpretarea aceasta a fost acceptată, în general, de mulți specialiști, istorici și filologi, între aceștia de Al. Rosetti, care descrie inscripția sumar și defectuos, în ediția „definitivă” a *Istoriei limbii române*, București, 1986, p. 211: „Vas de ceramică, cu inscripție în caractere grecești în sens invers, semnătura, în caractere mai mici, numele olarului: *Petre*”.

Supuse unui examen critic complet, lucrurile sunt mai complicate decât par! În sinteză, ceea ce putem admite cu certitudine relativă sunt următoarele:

- Urcioul, cu inscripție cu tot, este produs într-un atelier local, nu este importat și datează de pe la jumătatea secolului al X-lea.
- Spre aceasă dată ne conduce prezența alfabetului grecesc, știindu-se că în secolul al X-lea Bizanțul reintrase în stăpânirea cetății, după câteva secole în care fusese nevoit să lase întregul ținut în stăpânirea barbarilor.

- Confesiunea creștină a celui/ celor care au produs inscripția este dovedită de reproducerea integrală a alfabetului grecesc, o trimitere foarte probabilă la un cunoscut verset din *Apocalipsă* (1:8): *Eu sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul*. Prezența numelui Apostolului Petru (gr. Πέτρος, lat. *Petrus*) poate să nu fie nici ea întâmplătoare, dat fiind că mulți creștini l-au socotit pe primul dintre apostoli și patron al pescarilor și marinarilor; or, pentru oamenii din zonă, pescuitul și marinăritul erau ocupații frecvente.

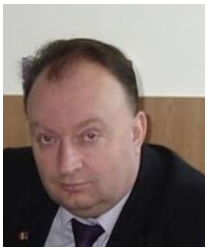
- Zona Dunării de jos a fost fără întrerupere intens romanizată, constituind una din „zonele-nucleu” (*Kerngebiete*) ale romanizării, potrivit fericitei formule a marelui lingvist german Ernst Gamillscheg (1887–1971). Precesul de transformare a latinei populare în limba română era deja încheiat, așa încât putem vorbi de prezența în zonă a românilor. În același timp, simbioza româno-slavă era în plină desfășurare. Deducem așa-dar că peisajul demografic era multietnic, eventual cu o predominare numerică a romanilor. Pe lângă greaca vorbită de membrii garnizoanei și ai administrației bizantine și pe lângă româna localnicilor, se vorbea și un dialect slav (vechea bulgară).

- Din punct de vedere strict lingvistic, forma Πέτρε este vocativul grecesc sau latinesc al cunoscutului și frecvent întrebuințatului antroponim biblic. Ar fi deci mai firesc să ne îndreptăm atenția mai întâi către aceste opțiuni. Dacă admitem că limba română era deja formată, atunci numele primului episcop al Romei trebuie să fi sunat *Pietru*, căci *é* (e accentuat) din latină s-a diftongat în cea mai mare parte a României, cf. fr. *Pierre*, ital. *Pietro*). Forma românească de azi, *Petre*, cu e „nediftoangat”, a fost adoptată de români câteva secole mai târziu, din slavonă, o dată alte antroponime, precum *Nicolae*, *Gheorghe*, *Pavel*, *Dimitrie* și ... *Iisus Hristos*.

Nu trebuie, desigur, să pierdem din vedere nici faptul că analiza fonologică implică practicată de strămoșul nostru de acum o mie de ani nu era atât de rafinată ca a unui lingvist de azi, așa încât să noteze un diftong într-un alfabet, cel grecesc, care nu cunoștea respectiva combinație de grafeme! Cât privește posibilitatea să avem de a face cu „iscălitura” olarului, și acest fapt este greu de acceptat, o atât de sigură cunoaștere a alfabetului grecesc și a aluziilor neotestamentare fiind greu de presupus la un simplu meșteșugar.

În concluzie, prudența științifică ne obligă să admitem că identitatea românească a olarului sau a celui care a executat incizia, mai mult ca sigur o altă persoană, rămâne, din motivele de mai sus, ipotetică.

Ionel BOSTAN

Ședință de cenacul:

Bilanț la Miliție

Între multe dosare pe care le avea de rezolvat miliția noastră, în urmă cu peste trei decenii, îl regăsim și pe cel intitulat „Scriitorul”. Denumirea atribuită dosarului/cazului (considerat că se referă la fapte de mare risc pentru orânduirea de atunci) sugera că „pericolul social” venea tocmai din partea unor oameni de litere. Se subînțelege, în materie de „botezare” a cazurilor intrate pe rolul „organelor”, denumirea era dată extrem de facil: așa cum în acțiunea „Juncanul”, de pildă, era vorba despre multiple furturi de vite din gospodării, autorii rămânând adesea nedebuiți, ori cum în acțiunea „Bicicliștii” intra în discuție urmărirea unui grup de tineri care se îndeletnicea cu furtul bicicletelor „parcate” pe lângă pereții cărciumilor sau ai caselor. Având în sarcină la un moment dat și supravegherea unei întruniri scriitoricești, un plutonier major (șef de post, având ca pregătire – cel mai probabil – zece clase și o școală de subofiteri de miliție) raporta la finele acțiunii (01.06.1987, către Securitatea Județului Sibiu), că „pe raza comunei Cîrța *și-au făcut apariția un grup de scriitori și poeți* din București, Sibiu și Brașov, cu scopul de a organiza o întâlnire cu alți scriitori și săteni de naționalitate germană”. Respectivii oameni de litere, luați în vizor de *oamenii legii* „au stat pe raza comunei trei zile, cu mențiunea că noaptea au fost cazați la Cabana Vama Cucului (...) și ziua veneau în comuna Cîrța, unde *abordau diferite citate poetice*”. Cel mai important, șeful de post raportează că misiunea a fost executată cu *brio*, scriitorii și poeții fiind cât se poate de *cuminți*. Aceștia „au abordat *probleme admise cu caracter corespunzător* și au avut o comportare bună pe timpul cât au stat în comuna noastră”. Dar să vedem cum a fost pregătită acțiunea de supraveghere a grupului de literați (posibil „dușmănos”) la nivelul Securității județene. Pentru aceasta facem trimitere la Nota respectivei instituții (datată 28 mai 1987) privind măsurile luate în cadrul acțiunii „Cenacul '87”, manifestare literară ce a avut loc în comuna Cîrța, în perioada 30 – 31 mai 1987. Aici se spune că „la acest eveniment au fost invitați tineri poeți și scriitori de limbă germană din Timișoara, Cluj-Napoca, Brașov și Sibiu, evenimentul fiind organizat de Revista „Neue Literatur” din București. Între măsurile luate de Securitate pentru supravegherea acestui eveniment, sunt amintite (CNSAS, fond Documentar - Dosar nr. 8684, Vol. 6, ff. 40-40/bis): instalarea mijloacelor de tehnică operativă (microfoane bine ascunse) în locurile de desfășurare a evenimentului, cât și la motelul unde au fost cazați participanții (interceptarea telefoanelor din camere); infiltrarea surselor (informatorilor) în rândul participanților și raportarea periodică a informațiilor... Evident, totul ca evenimentul să se desfășoare fără incidente („în ordine și disciplină”). Anexele dosarului de la CNSAS cuprind și raportul redactat la finele acțiunii (Nr. 0106/01.06.1987), având ca destinatar Securitatea Județului Sibiu și purtând semnătura șefului de post de miliție din comuna Cîrța, al cărui conținut este redat mai jos. Astfel, plutonierul major, ușor agramat, dactilografia: „Raportăm că lucrătorii Postului de miliție Cârța, în perioada 29.05.1987-31.05.1987, au acționat conform planului de măsuri 0105/1987 în acțiunea intitulată „Scriitorul” în care au fost trasate mai multe sarcini concrete de executat pentru această perioadă în care pe raza comunei *și-au făcut apariția un grup de scriitori și poeți* din București, Sibiu și Brașov, cu scopul de a organiza o întâlnire cu alți scriitori și săteni de naționalitate germană din comuna Cîrța. Din datele pe care le-am obținut, rezultă că aceștia au stat pe raza comunei trei zile, cu mențiunea că noaptea au fost cazați la Cabana Vama Cucului (...) și ziua veneau în comuna Cîrța unde abordau *diferite citate poetice* urmate și de alte activități cu sătenii din comuna Cîrța. Pe toată perioada sa luat măsura supravegherii acestora prin rețeaua informativă și direct, rezultatul fiind pozitiv, deci aceștia au abordat *probleme admise cu caracter corespunzător*, și au avut o *comportare bună* pe timpul cât au stat în comuna noastră. În permanență sa luat legătura cu sursele de informare în cadrul activității acestora pentru a cunoaște în permanență care este poziția și comportarea acestora.”

Cu ochii de azi, ar fi dificil să vedem vreun pericol legat de o întrunire scriitoricească... Probabil că și atunci, „organele” – dacă ne uităm la anvergura eforturilor pentru ținerea sub control a „riscantului eveniment” - au fost surprinse de „cumințenia” scriitorilor și poezilor, care, până la urmă, „au abordat *probleme admise cu caracter corespunzător* și au avut o comportare bună”.

O chestiune de principiu și ediția Caragiale 2011 (II)

Ediția I. L. Caragiale, *Opere* (2011), în cinci volume cuprinse în aceeași banderolă, este pe de o parte produsul unei evoluții interne, acela al „trendului” editologic inaugurat de Paul Zarifopol și Șerban Cioculescu, iar pe de alta se resimte în mod vizibil și la tot pasul de impactul masiv avut asupra ei de novatoarele interpretări apărute în deceniile 9 și 10 din secolul trecut, semnate de Alexandru Călinescu, Florin Manolescu, Ștefan Cazimir, Ion Vartic, Maria Vodă Căpușan, Mircea Tomuș și Liviu Papadima – ca să mă opresc la cele mai proeminente. Așadar, ea este pe de o parte o ediție „la zi”, sincronizată cu „spiritul veacului”, încorporat de exegeză. Pe de altă parte, autorii ei ilustrează, ca puține altele, o armonioasă relație de continuitate cu antecesorii în materie de editologie. Așa se face că, la limită, impresia de ansamblu este că avem de-a face cu una și aceeași ediție, ajunsă acum la ultima ei fază de „revizuire și adăugiri”. Nu în ultimul rând, ediția 2011 exprimă și stadiul cel mai avansat al conformării la spiritul operei, așa cum Caragiale a crezut de cuviință să o dea publicității în timp, să o grupeze în volume ori, dimpotrivă, să o lase în afara lor, semnată cu numele din registrul stării civile sau cu pseudonim. Fie și numai o privire fugitivă asupra sumarelor cărților antume ne va edifica asupra concepției populare și egalitare aflate la originea acestor cuprinsuri. Scriitorul care, într-o pagină antologică, își mărturisea neputința de a gândi sus în vreme ce tălpile goale îi calcă pe coji de nucă și care reclama flașneta ca instrument „eminamente democratic”, așază între aceleași coperte pe *Kir Ianulea* și *Așa să mor!*, iar într-o altă carte, *Jertfe patriotice*, *Românul*, *Românca*, *La Paști*, *Emulațiune*, *Dascăl prost*, *Premiul întâi* ș.a. sunt puse alături de câteva „mofturi”, adică de niște „flașnete” literare. Mai mult, el lărgeste conceptul de literaritate, incluzând și proze greu de clasat ca ficțiuni: compunerii ambigue, acoperite programatic cu o groasă perdea de ceață ce obscurizează hotarul dintre literar și nonliterar. Este, de pildă, cazul „reminiscentelor” comentate ca atare la p. 1015 din vol. II. Dacă ediția Zarifopol-Cioculescu trimitea la „Addenda” textele minore rămase în periodice, cea din 1959-1965 (alcătuită, dacă este să respectăm pagina de gardă, de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Liviu Călin) le dădea drept de cetate în corpusul principal de texte, numai că tot ea lăsa pe dinafară, sub dictatul cenzurii ideologice, o parte dintre acestea. Actuala ediție, din 2011, restituie în întregime asemenea texte și totodată le include în corpusul principal. Dispariția cenzurii și amintitul curs privind literatura trivială, de „*bas-étage*”, plus – poate – și ceva din filozofia minimalismului profesat de literatura actuală, toate acestea au condus la alcătuirea unei ediții Caragiale maximale, cea mai amplă din câte au existat vreodată. Și care este totodată o ediție de sinteză.

Paginile de titlu ale volumelor 2 și 3 (cele cuprinzând proza literară) din ediția triumviră 1959-1965 ilustrează o disciplină taxinomică severă: *Momente, schițe, notițe critice* (vol. 2) *Nușele, povestiri, amintiri* [...] (vol. 3). În conformitate cu conceptul de proză atât de lărgit și de ambiguu / ambiguizat al autorului și totodată cu „democratizările” survenite în teoria genurilor literare de la formalismul rus încoace, noul triumvirat editorial renunță la specioasa taxinomie, recurgând la o formulă mult mai adecvată operei caragialiene și conjugând fericit conceptul de proză al autorului cu lectura ei așa cum aceasta este „performată” de cinci decenii încoace. Prin urmare, foaia de titlu a primului volum anunță „Proza literară. În volume”, iar cea a volumului următor – „Proza literară. În periodice”, urmată, firește, de „Postume”. Tot în virtutea conformării la spiritul autorului se procedează și în ordonarea materiei. În timp ce ediția 1959-1965 redă textele amestecând titluri din volume diferite și pe care editorii le înșiruie

într-o ordine de ei decise, cea din 2011 le reproduce urmând cu fidelitate sumarele volumelor antume, în ordinea lor cronologică. Diferențe privind organizarea materiei întâlnim și la capitolul publicisticii, unde cele două ediții își urmează algoritmul folosit în cazul prozei literare. În plus, pe când în 1959-1965 articolele despre teatru sunt plasate, indistinct, în ansamblul publicisticii, momentul 2011 recurge la disociere: le grupează separat, sub titlul „Scrieri despre teatru”, postându-le imediat după secțiunea de „Teatru”, în același volum, al treilea (observăm cu această ocazie că, asemenea lui Zarifopol, cei trei din 2011 își deschid ediția cu proza literară, nu cu teatrul, spre deosebire de ediția mediană, care începea tocmai cu opera dramatică). Noua plasare este – dacă mai era nevoie a o menționa – binevenită, deoarece locul disparității îl ia constituirea unui corpus tematic foarte bine definit la Caragiale și demn de a fi separat ca atare. De salutat este și ideea de a insera traducerea tragediei *Roma învinsă* în corpusul dramaturgiei originale a lui Caragiale și înainte de „opera comică” *Hatmanul Balta*, compusă în colaborare cu Jacques Negruzzi, pe care editorii o trec pe drept cuvânt la „Addenda”. Traducerea, considerată de francezul românizat Frédéric Damé mai bună decât originalul, a însemnat mai un

exercițiu dramaturgic al tălma-ciuului, dar și, la nivel de moment literar românesc, o realizare de prim ordin în domeniul versificației și al limbii, care sună ca și când textul original ar fi fost conceput într-o română aflată în clipele ei de grație. În nota la traducere, editorii o amintesc și pe o alta, *Hatmanul*, scrisă tot de un francez, Paul Déroulède. Traducerea lui Caragiale, publicată de I. Massoff în patru numere ale „Adevărului literar și artistic” din luna mai, anul 1939, nu e inclusă în actuala ediție (cum nici în precedentele), pentru cuvântul că, zic editorii, ar fi inferioară formei românești date de viitorul dramaturg tragediei lui Parodi. Probabil că este așa, însă eu unul consider asta... o lacună greu pardonabilă. Va fi fiind ea inferioară versiunii celeilalte piese (care a girat intrarea scriitorului în Junimea: „bun traducător al Romei învinse”, edictează Maiorescu la prima sa ițire în cenaclul bucureștean), dar ea este – or’șcât! – o inferioară a lui Caragiale...

Privind lucrurile din perspectivă cantitativă, trebuie spus apăsător că etapa 2011 a ediției I. L. Caragiale marchează și o sporire considerabilă a materiei. La capitolul prozei literare și al corespondenței, cum ne arată editorii, sunt adăugate circa cincizeci de texte noi, descoperite după 1965, la cel al publicisticii adaosul depășind cu mult această cifră. În majoritatea lor, identificările au fost făcute de Florin Manolescu, Marin Bucur și grupul condus de acesta în vederea unei *Bibliografii I. L. Caragiale*, apărută în 1998 în două volume. În fine, un important lot de texte se datorează căutărilor lui Constantin Hârlov.

Noua ediție raportează totul la cele două anterioare, corectând derapajele, de la omisiuni sau deformări de literă până la pasaje substanțiale sau chiar texte întregi, dar și preluând – prin citare! – informații pe care uneori le corectează, după cum, în special din ediția 1959-1965, preia unele variante, de regulă pe cele relevante sub raportul sensului sau al performanțelor stilistice.

O mențiune aparte merită notele și mai cu seamă comentariile. Ce-i drept, secțiunea aceasta prezintă și lacune, și încă legate de texte importante (bunăoară de antologica *În vreme de război*, de articolul despre Take Ionescu din 8 iunie 1897 sau de cel intitulat *Criticele lui Gherea*, din 5 iulie 1897, cum și de majoritatea articolelor de sub anul 1897, care cer comentarii opulente). Deficiența aceasta este însă răscumpărată parțial printr-o mulțime de comentarii ce ating strălucirea unor studii de autor. Subliniez asta întrucât secțiunile de „Note și comentarii” din edițiile noastre se reduc de regulă la o sinteză a opiniilor consacrate și nu o dată la un simplu inventar de nume și lucrări presărat cu citate: operație întru totul necesară și stimabilă ca efort, dar nu mai mult. Or, în situația de față, cei trei editori sunt ei înșiși niște instanțe critice. Aserțiunea mea se sprijină pe două aspecte: 1) selecția opiniilor și textelor critice este făcută dintr-o perspectivă ea însăși critică; 2) trimiterile la nume și lucrări de autoritate în materie sunt deseori urmate de luarea pe cont propriu a chestiunii sau a textului în întregime. Multe asemenea comentarii sunt de fapt, cum anticipam, veritabile studii personale care, adunate, ar putea face materia unui volum de „caragialiene” a căror excepționalitate ar fi dată de buna cunoaștere a contextului literar, de priza la text și nu o dată de stilul critic exact, riguros și acut. Cu titlu de exemplu: comentariile la revista „Claponul” și la reportajul parodic *Parlamentare. Camera din Sтамbul* (vol. III, p. 892-893, 896-897), la *Luna de miere*, cu excursul privind statutul „reminiscentelor” (același volum, p. 1015- 1016), la *Plebiscitul presei* (vol. IV, p. 1142) sau la fundamentalul text al *Introducerii* la rubrica „Notițe critice” (același volum, p. 1206), atari comentarii culminând cu acela aferent nuvelei *Două loturi*. Deși editorii nu-și semnează contribuțiile, coroborându-mi intuiția cu o serie de date obiective am ajuns la concluzia că ultima notă amintită mai sus aparține lui Nicolae Bârna, iar celelalte sunt opera lui Constantin Hârlov.

Deoarece numele lui Nicolae Bârna și Stancu Ilin sunt mai cunoscute în cercurile academice și, îndeosebi al celui dintâi, și în lumea criticii foiletonistice, simt nevoia de a spune câteva cuvinte despre mai puțin știutul Constantin Hârlov (1950, Bilbor – 2014, Ploiești). Absolvent al Universității „Babeș-Bolyai” și, o vreme, redactor și redactorșef al revistei „Echinoc”, a fost confiscat încă din studenție de personalitatea și creația lui Caragiale, care, cum mărturisește undeva, pur și simplu l-a învățat să citească. Pasiunea pentru „Moș Virgulă” și-a materializat-o în două direcții principale: căutarea de noi documente și investigarea până în pânzele albe a unor texte și împrejurări biografice mai puțin cunoscute; și una, și cealaltă conduse cu o temeinicie de ardelean, dublată de răbdarea și acribia benedictinului. Asemenea trăsături străbat și în contribuțiile lui la ediția din 2011, pe care a îmbogățit-o cu o seamă de texte (articole, interviuri, scrisori inedite), note substanțiale și comentarii subtile ideatic și acurate stilistic. Investigațiile pornite din inițiativă privată și le-a adunat într-un volum cu titlu incolor, *Despre Caragiale* (2010), preschimbat, în ediția „revizuită și adăugită” din 2011, în la fel de obștescul *Caragiale și iar Caragiale*, ambele având însă un subtitlu personalizant pentru autor și elocvent pentru cuprins: „Încercări de... precizie literară”. Despre aceste „încercări”, un critic de autoritatea lui Al. Cistelean a avut cuvinte de laudă.

Traian D. LAZĂR

La Ipotești. Spiritul locului

Aurora Adam autoarea plachetei *Lira cu strune de lacrimi...*, Botoșani, 2023, a manifestat încă din gimnaziu înclinație pentru așezarea cuvintelor în versuri.

Ca orice ucenic într-ale scrisului a început prin a imita pe scriitorii ale căror versuri le citea în manualele școlare ori le auzea la radio. Pe aceste modele și-a construit primele sale poezii care, neintenționat, corespundeau calapodului ideologiei oficiale dinainte de '89.

A debutat cu versuri pentru copii publicate în *Scânteia pionierului*.

În liceu, a continuat să publice versuri construite după modelul epocii. Până când a constatat că, poezia sa, construită după modele artificiale, era străină de realitatea în care părinții săi erau amenințați și siliți să se înscrie în gospodăria agricolă colectivă. Ca urmare *Lira cu strune elogioase* a încetat să mai cânte. Versurile, izvorâte de astă dată din sufletul ei sensibil, din trăirile emoționale, au luat locul versurilor-ecou ale lozincilor oficiale.

În timp ce se petrecea această transformare psihică, Aurora Adam a urmat și absolvit cursurile facultății de filologie, secția română-franceză a Universității din Iași. Lucrarea de licență, prefigurând orientarea ei culturală, era intitulată *Modernitatea poeziei lui Eminescu. O paralelă Eminescu și Tagore* l-a avut ca îndrumător pe lectorul univ. Ion Constantinescu. La terminarea facultății, conform practicilor epocii, a fost repartizată ca profesoară de limba română la Școala gimnazială din Stupca și apoi la Ipotești, așezări situate în aria de spiritualitate marcată de Ciprian Porumbescu și Mihai Eminescu. Era, pentru Aurora Adam, o mare fericire, dar și o imensă responsabilitate.

Cu prilejul vizitării Ipoteștilor, Grigore Vieru i-a spus: „Visul meu de aur ar fi să predau Limba și Literatura română, nu la Sorbona, ci la Ipotești. Bucură-te stimată profesoară că ești înconjurată de lumina dulce a Ipoteștilor”.

Aici, sufletul poetei a vibrat și creat versuri generate de sensibilitatea personalității sale, dar și de impactul spiritului locului. Un spirit al locului, care era același, dar nu chiar același, cu cel ce inspirase versurile eminesciene.

În poezia Aurei Adam există elemente care ar putea fi interpretate ca influențe ale poeziei eminesciene, dar care, de fapt, sunt generate de impactul spiritului locului asupra creației poetei. Căci spiritul locului i-a furnizat temele și motivele poetice, i-a dictat tonul, i-a modelat expresia.

Ca și Mihai Eminescu, poeta scrie despre „clipa cea repede ce ni s-a dat”, dar o desemnează cu termenul blagian „trecerea mea”, „marea trecere”. (p.16) ori cu stănesciana expresie „a mai trecut o oră”. (p.18)

E o Trecere în care poeta se consideră o continuatoare a strămoșilor: „Mă întrebi câte bagaje am luat/ cu mine la drum/ în marea trecere/ de nu obosesc niciodată. / Mi-am luat bagajele părinților mei;/ Și port veșnic cu mine/ în marea mea trecere/ chipuri din piatra Columnei,/ Și rugile neuitate din sanctuatele /Transilvaniei dacice,/ Și vibrația clopotelor Putnei/ coborâte în fiecare din noi/ de Măria Sa Ștefan”. (p.41)

O Trecere cu grele încercări pe care poeta le înfruntă cu speranțe de neîmplinit: „Simți înghiunțurarea dar te/ mai străbat/ Dorul către stele, visuri spre/ departe ... // Dar un glas mai tainic spune/ „Nu se poate!”

O Trecere de un dinamism accentuat în care poeta pendulează între prezent, trecut și viitor: „Și iată mă reîntorc la mine/ A fost un timp când am plecat/ Lângă visele albastre/ Din alte învăluri

temporale...”

În mediul existențial eminescian se manifestau „răutăți și mici scandaluri”, iar în cel al Aurei Adam „ni se strepezesc dinții/ De greul cuvintelor/ Aruncat în oameni”.

Spiritul locului ipoteștean a imprimat și în versurile Aurei Adam tonurile pesimiste ale filosofiei eminesciene: „Din fruntea mea va crește iarbă/ stelară /... Din palmele mele vor cură izvoară”. Stingerea e calmă, resemnată, ca și la Eminescu, pentru că așa e mersul lumii: „Lasă visele aici/ Nu le lua cu tine/ Dincolo de zarea unde domnește/ Tăcerea...// Adoarme-le lin/ Le mângâie cu un cântec de/leagăn/ Și cu un basm despre Șeherezada”. (pp.27, 37)

Pesimismul, ca atitudine, se manifestă doar în unele dintre versurile ce abordează existența individuală, dar este înlocuit, cu un ton de încredere și tărie, atunci când e vorba de neamul românesc și limba română. „De n-ai fi fost puternică și dreaptă/ Te-ar fi închis între rostiri străine; Plângând, gemând, poporul/ Mioritei/ S-a apărut salvându-te pe Tine”, scrie poeta în *Poem despre Limba română*.

Starea de singurătate, ce a inspirat poeziile lui Mihai Eminescu (Cu perdelele lăsate...), se regăsește și în versurile Aurei Adam: „mereu alerg cu mine de mână/ Pe lângă tot ce-i pur/ Lumină/ Și vis”. (p.16)

În poezia Aurei Adam, ca și în poezia eminesciană se îmbină Orientul cu Occidentul: „La mine-n somn, zâmbindu-mi,/ venise Sakuntala/ Învăluindu-mi fruntea c-o/ frunză de santal”. Influențele liricii și mitologiei indiene se datorează studierii poeziei lui Rabindranath Tagore și operei lui Mircea Eliade.

La peste un secol de la moartea poetului nepereche, spiritul locului ipoteștean a suferit schimbări, ale căror influențe s-au reflectat în poezia Aurei Adam. Romanticismul intens pe care îl inspirase altădată poeziei eminesciene a mai lăsat doar palide urme în creația tinerei poete. Limbajul și expresivitatea s-au înnoit cu elemente preluate din lirica lui Lucian Blaga și Nichita Stănescu. Clasicismul, muzicalitatea și armonia versului eminescian au fost înlocuite de versul liber și procedeele post-moderniste de structurare a creației.

Totuși delicatețea și gingășia expresiei, ingeniozitatea asocierilor de termeni se păstrează: „sunt vibrarea ritmată a razei/ de lună/ trecută prin undele adormite/ și trezite de clipocirea cernită/a luminii”; „Toate iubirile/ sunt sfâșieri duioase de ramuri/ Pentru căderea de frunze ...” (pp.40, 13).

În poezia Aurei Adam predomină –efect al generozității ori a statutului ei de profesoară – viziunea comunitară/socială asupra temelor și motivelor poetice versificate: „Nu am întins mâna năcicând/ Spre alte roade/ Decât spre cele ce noi le-ngrijim”. (p.10) O asemenea viziune este urmată, uneori, de sfaturi adresate semenilor: „Semene al meu, frate ce știi/ Că într-o zi vei muri,/ Apleacă-te spre gândul din tine,/ Dă-i menire de fântână”. (p.25) Cu multă sensibilitate, poeta exprimă, în poezia *Vis* și trăirile personale: „Lângă toate izvoarele m-am oprit/ Ca să-mi purific zâmbetul în unde/ Lângă lacrimile verii mi-am/ coborât pleoapele/ Ca să le alunge umbrele”.

Marcată de spiritul locului Ipoteștilor, izvorâtă din sensibilitatea unei cunoscătoare profunde a creației eminesciene, poezia Aurei Adam constituie o ilustrare convingătoare a potențelor lirice ale locului, unde s-a ivit, după cum scrie George Călinescu, minunatul crin a cărui tărie a parfumurilor înmiresmează, de peste un secol și jumătate, poezia românească.

Leo BUTNARU

Fatala baghetă a lui Narcis

Prin lumea întreagă, vezi vânzători stradali, care propun suporturi speciale (*Selfie stick*, mai zis și „Bagheta lui Narcis”, ușor de înțeles de ce), la capătul cărora se plasează iphon-ul conecta la un fir cu declanșator, pentru ca turiștii să-și facă oricâte auto-fotografii doresc, monumentele, arhitectura de epocă servindu-le de fundal. Dacă ar fi să-ți faci un portret-două, ai ruga pe cineva dintre trecători să-ți mănuiască telefonul mobil, deoarece nu e chiar atât de periculos, pentru ca să crezi că cineva, prefăcându-se că potrivește coordonate, o ia la fugă cu iphon-ul tău. Însă e mai la îndemână să întinzi brațul cu unealta de fotografiat la capăt și, de câte ori dorești, pe orice fundal dorești-potrivești, îți poți trage serii de selfie-uri. Cu toate că mie unuia mi se pare cam toxic să te întorci acasă dintr-o călătorie cu zeci, poate chiar sute de autoportrete, realizate cu ajutorul „Baghetei lui Narcis”. Ți se poate face greață de atâta... tine, de atâta tu (însă la persoana întâia singular: de atâta eu, cum ar veni...).

În lume, pe unele stadioane „Baghetele lui Narcis” sunt interzise. Pentru că ar putea servi ca unele de agresiune în ciocnirile spectatorilor. Iar Galeria Tretiakov din Sankt Petersburg motivează astfel nevoia interzicerii baghetelor: „Persoanele care își fac selfie se întorc cu spatele la tablouri și sculpturi. Luând în considerație că în galeriile noastre e foarte mult public vizitator, astfel de mișcări duc inevitabil la ciocniri și urmări neplăcute. Vizitatorii încep să se înghesuie, unii să dea îndărăt, putând atinge cu umărul sau cotul exponatele. Concomitent, cei care își fac selfie îi împiedică pe alții să vadă în calm exponatele, fac gălăgie, deoarece sunt dispuși pentru un alt mod de petrecere a timpului”.

O, dar ce înghesuială poți vedea în unele spații din Muzeul Vaticanului!... Aici, sub bolțile din care ne veghează Dumnezeu cu ochii pe care i-a deschis Michelangelo, să luăm aminte și faptul că, în tentativa de a-și face selfie, unele persoane nu sunt suficient de atente la ceea ce se întâmplă în jur, accidentându-se, uneori, din păcate, letal. Iar firma „Priceonomics” a analizat cazurile de decese legate de selfie-uri pe parcursul anului 2023, înregistrând 49 de cazuri de deces din cauza unui... exces de sine a celor se auto-fotografiau. Întâmplările nefaste țineau de căderea de la înălțime (16 cazuri), înec (14 cazuri). Opt cazuri au fost legate de neatenția la tren. (Îmi amintesc că citisem despre o domnișoară română care, la Adjud, s-a urcat, pentru selfie, pe un vagon de marfă garat. Atingerea de linia de înaltă tensiune i-a fost fatală!) Cele mai multe selfie-nenorociri au fost înregistrate în India, urmată de Rusia (ah, vodka! uneori...) și SUA.

Iar o relatare din „Ziarul de Vrancea” spune: „Elena Mihaela Luncă, 16 ani, a mers împreună cu două prietene în Gara din Adjud și a încercat să rămână cu o amintire dintr-un loc mai puțin obișnuit. Nu era prima oară când tinerele frecventau zona respectivă. Potrivit anchetatorilor, cele trei fete locuiesc în imediata apropiere a Gării din Adjud și obișnuiau să treacă frecvent prin zona unde se află trenurile. Din acest motiv, nimeni nu s-a îngrijorat când le-a văzut pe fete intrând singure în zona Gării. Elena Mihaela Luncă era venită din Anglia, în vacanță în Adjud. Tânăra s-a gândit să meargă din nou în zona pe unde a trecut de multe ori în copilărie, dar a fost victima unui incident șocant. Fără să-și dea seama la ce pericol se expune, fata s-a urcat pe vagonul unui tren marfar. Tânăra s-a electrocutat după ce s-a apropiat prea mult de linia de înaltă tensiune, încercând să-și facă o poză”.

Dar așa cum o știre cheamă o altă știre, astfel și o nenorocire cheamă altă nenorocire. După adolescența din Adjud, o tragedie similară i se întâmplă ieșencei Ana Ursu de 18 ani, care de asemenea a urcat pe un vagon de tren, atingându-se de firele de înaltă tensiune...

...Cam asta e: înainte vreme, se vorbea de greblă, azi – de firele de înaltă tensiune...

Un solitar și cei apropiați lui sau Amintiri în zigzag

Poate că și aceste rânduri, scrise în toiul unei înfricoșătoare pandemii, or să-i întărească soției lui Mircea Filip, prozatorul Mircea Filip, pe numele ei Cezara Mucenic, convingerea că sunt un „bun prieten”. Chiar sunt. Unul dintre cei ce nu uită și care întrețin cât se poate memoria unor oameni și a unor întâmplări.

Oi fi, mai știi? Dar zic să ne oprim aici cu preamăririle, altfel, Cezara, sufletistă cum e, intră în escaladă și, dacă adopți perspectiva, te apucă amețeala. M-au mai flatarisit unii-alții cu vorbe bune, dar chiar nu mi-a mai spus nimeni – ferțiți-vă privirea! – „nestemată rar întâlnită”. Cum m-aș arunca eu acum în competiție cu mine însumi?

Mai bine apelăm la amintiri. Erau vremuri grele cele pe care încerc să le evoc și ele, cum se întâmplă, vin și revin. Hazlii câteodată, alteori amărui. Abia puteai să îți duci traiul, la asta adăugându-se restriștea singurătății. Când se ivea prilejul, ne călcam pragul. De fapt aproape numai eu celor din București, unde mergeam pe linie de Institut. De Institutul Philippide din Iași am adus vorba, [vizitând] reperul de neocolit din Capitală, cu locuința marcată de timp din vecinătatea desfătătoare a parcului Cișmigiu. Acolo, sau și acolo, ședeam și povesteam, că aveam tolba plină. Nu-mi venea să cred că printre vizitatorii și prietenii care se perindau prin vechea clădire se număra, de pildă, Ana Blandiana. Și alții, nu puțini, scriitori, actori.

Generoasă, plăcându-i să dăruiască, Cezara însăși e o ființă neasemeni. Mă uit și mă minunez cum își cultivă ea, cu multă răbdare și cu un fler ce nu îi este dat oricui, puterea de a pătrunde în lumea plăsmuită de condeiul sensibil al celui pe care mai ieri îl sărbătoream pentru împlinirea unei vârste anumite. Și care a plecat oricum devreme, ducând poate cu sine mahnirea de a nu fi apucat să-și vadă ieșite de sub tipar ultimele lui cărți, la care, prozator împătimit, meșterise până în ajun.

Ce mai avea prin sertare? Un volum de interviuri, un altul de nuvele, un roman, *Văpaia*, și cine știe dacă n-or mai fi apărut și alte surprize. Cu voința ei de nestăvilit, Cezara pregătește de pe acum strategia lansărilor la care nu are de gând să renunțe. „Tribul”, din care face parte și sora mai mare, Mușata, se cade să fie pregătit.

M-au mișcat spusele Cezarei, precum că de la mine a luat forța (puterea exemplului, adică) să deschidă lădița cu scrieri nerevăzute de autor. Trecusem prin frisoanele astea atunci când am scos la lumină scrierile nepublicate ale tatei, Laurențiu Faifer, și ale mamei, Margareta Faifer. Nu mă tem că nu va reuși.

Deocamdată, ea săvârșește operațiuni preliminare, urmărind cu ochii minții parcursul unor colete pe care – știu, că le-am cărat cu amicul Costel Ghițescu – abia puteai să le ridici. Ca o zână bună, neverosimila doamnă Areta Moșu, și prin aceste transporturi de cărți și reviste destinate Universității din Bălți, dovedește cât de tenace e și cum, cu un fel de exaltare, duce lucrurile până la capăt.

În rest, unele nu prea bune, altele tăgăduitoare. Oricum, evenimentele ferice nu lipsesc. Prin cărți poștale de o eleganță domnească, furăm invitați la o nuntă ce urma să se țină la București, la biserica Sf. Ilie Gorgani, unde mai demult botezatu-s-a Emin, băiatul cel-dintâi-născut din generația a doua, nași fiind soții Tugearu, Liana și Ioan. Făceam cuplu cu Mușata, care tare bine mai arăta.

Ciudată făptură, fata asta! Când solicitările îi tulburau comoditatea (ea fiind regizoare), nu părea grăbită să le dea curs. Ageră și iscusită, te uimea însă cu câtă credulitate se lansa în felurite proiecte, îndeobște iluzorii.

Cu toate astea, ca și Cezarei, nu-i lipsește umorul. Și nu se ferește de provocări din care nu știi ce-o să iasă. Camaradă bună, e o natură spontană, luminoasă. Pe cea alintată „Mușetica”, te poți baza la nevoie. De candorile ei te rogi să nu profite cineva. Dar trebuie să te rogi, nu glumă! Dacă vorbim de scrisori, mi-a scris o singură dată, cu o rugămintă căreia cred că i-am venit în întâmpinare: „Te pup și-ți doresc tot binele, aștept răspuns, Mușata”. Telegrafic, ce mai... „Din plan secund se aude corul casei: «Toți te pupă, sâc!»”. Moment plăcut. Numai de-aș face față.

Dar, sărind de colo-colo, ajung iarăși la „rubrica”, așa-zicând, consacrată căsătoriilor. Aici e o forfotă de invidiat. Iustin, din generația a doua de Mucenici, se însoțește cu Tania, o domnișoară sfioasă din Portugalia. Ceremonie la care, rău îmi pare, n-am avut cum să ajung. Nu-s un „zburător”, n-am fost niciodată. Ceea ce nu m-a împiedicat să admir, ieșit de sub o mână de artist, „conceptul invitației” menit să dea noblețe evenimentului.

„Ceremonie magnifică”, se exaltă Cezara. Furăm poftiți cu tot ighemoniconul. Nuntă mare, ehei, ce s-a lăsat cu un „banchet de proporții” de a vuit Bucureștiul. Când s-a putut, m-am aflat și eu pe acolo, „drag prieten tăcut, dar mereu prezent”, cum mă blagoslovește afectuos Cezara.

Sfânta slujbă și-a consumat cadențele. Să le fie de bine tuturor! Despre Coimbra, sălașul de până acum al miresei, voi citi prin cărți.

E bine. Fericiții tineri pornesc hoinari prin lume. De Crăciun (în ce iarnă, în ce an?), Emin și Anca, poate și Thomas cel mititel – află din epistole – s-au zben-guit în valurile liniștite și căldute ale Golfului Persic. Isabel și Iustin, colecționarul de imagini, deteră o fugă până la Sinaia să admire Castelul Peleş. E și acesta un fel de a lua contact cu istoria. Istoria noastră. Istoria Casei Regale... E o excursie care nu se poate să nu le stăruie în amintire.

Mircea Filip și Florin Faifer la aniversarea de 75 de ani a lui Mircea Filip, București, 14 iunie 2014 (foto: Cezara Mucenic)

Vremea hoinărelui, pe unde cu gândul nu gândești. Junii noștri au urcat munți... până la poale; au contemplat, de nu le-o fi fost teamă, măreția Domnului, poposind apoi în „îndepărtatul Oregon”. Din când în când, o carte poștală ne face părtași la euforiile lor voiajări. Emin, cel mai măricel, n-a uitat jocurile noastre din copilăria lui. Altfel de ce m-ar socoti el pe mine – iertat să-mi fie! – „un om extraordinar”? Că mi-e ușor să mă copilăresc poate depune mărturie puștimea cu care m-am hârjnit.

Am jucat și câteva roluri. Am fost, de pildă, Naș. „A venit nașul Florin”, parcă aud niște glăscioare și acum. În desagă, vorba vine, aveam și eu câteva flecușete, mai ales de Sfintele Sărbători. Când nu eram văzut, le atârnam la pom. Nu era de prisos nici o mângâiere pe creștet, după acel „ho-ho-ho” tradițional.

Lecturile par uneori să-i călăuzească pe drumeții noștri. Așa se face că, neocolind descrierea de convenție, ei vizitează și peisaje care nu m-ar atrage. Percepția lor însă e proaspătă.

Emin are clipe de emoție pătrunzând în „frumosul ținut” care „i-a inspirat și pe Tolkien, și pe Wordsworth”. E un „tărâm de basm”. Când au prilejul (și bănuții), norocoșii Mucenici degustă splendorile Parisului, pe care eu le-am îmbrățișat în târziu vietii. În Elveția, Emin își încearcă abilitățile lingvistice. N-aș încerca să mă pun cu dânsul. Sau cu introspectul Iustin. Sau cu Ancuța. Nici nu poți să te ții după dânsii. Acum, ei stau sub umbrelă în ploioasa Londră, mâine au parte de o priveliște însoțită, poimăine cine știe...

Artele îi atrag cu magnetismul modernității lor; tehnologia, așijderea. Emin își încearcă mâna în prozute;

în engleză, cum altfel? Iustin exersează în domeniul imaginii, ceea ce – dacă suportați încă un joc de cuvinte – înseamnă că le vede.

...Călătoriile, deh, nu-s ca pe timpuri! Eu și cu Mircea Filip suiam, deși atât de tineri, la... Babele, ne bălăceam la Mamaia, beam bere la Azuga și un Pepsi ca lumea.

Altă viață la drumeții noștri. Nu aleg trasee de rutină. De Portland, peste Ocean (2012), am amintit, dar nu și de îndepărtatul Oregon sau de misterioasele lacuri din Anglia (2016), sau de vreo țară însoțită, precum atrăgătorul Dubai (2016).

Să ne întoarcem un pic în timp, de dragul unor memororii. Eram, pe la mijloc de secol, studenți filologi și, cu emoții (ne)mărturisite, ne pregăteam să savurăm trăirile vârstei. Până atunci, ne cufundam în plăcerile lecturii. Și ale muzicii. La petrecerile noastre atât de decente (ele se numeau, pe bună dreptate, „ceaiuri”), atmosfera era creată de cântecele lui Macias și – șansonetist la mare modă – Adamo. Ne simțeam, își prefiră Mircea Filip amintirile într-o cartolină din zbuciumatul an 1968, „ne simțeam deopotrivă fericiți și sperați, tineri și bătrâni, înțelepți și naivi”. Timid-timid, dar avea ochi colegul Mircea, ochi de prozator.

Anii au trecut nici nu știu când, facultatea a rămas în urmă, am prins să ne risipim. Unii s-au așezat la căminul lor, „tribul” Filip-Mucenic fiind printre cele mai gospodăroase. Am prins repartiții bune, dar nu tocmai potrivite pentru toți; nici nu se poate. Om de teatru, Mircea Filip n-a fost; a devenit treptat. A jucat un rol și întâmplarea și, de ce nu, șansa.

După un episod consumat la Naționalul ieșean, ca secretar literar (ceea ce și eu urma să fiu), el, cunoscând-o, spre șansa lui, pe Cezara, s-a mutat la București. Bibliotecar mai întâi, la un Institut Politehnic, nu s-a simțit bine acolo. Acuzând probleme de sănătate tot mai supărătoare, și-a adunat puterile ce-i rămăseseră și a scris, mai ales noaptea, dând la iveală pagini inspirate.

Ca să abordăm un alt capitol, cel despre armată, nici unul dintre noi nu ar avea multe de povestit. Comunicam rar, deși simțeam, presant uneori, nevoia unui dialog. Amintiri în zigzag. Trezește în mintea mea ecouri câte un episod care dădea trăirilor noastre culoare și sens. Un mesaj al coechipierului cu care am colindat prin țară vădea sensibilitate. Scurt, cum era: „Pe curând, la Ciric”. Aș! N-a fost să fie. Rămas-am eu un imbatabil ciricar, scaldându-mă cu severe voluptăți până prin octombrie. Li se părea pescarilor că nu sunt zdravăn la cap de intru în apa aceea care te tăia de rece ce era. O fi, dar uite că ani și ani n-am știut ce-i aceea gripă.

Între timp, la Oradea, pifan virtual, mă căzneau să capăt competențe specifice. Caznă în zadar, mai dedicat avea să fie juristul Laurențiu. A făcut și o suită de însemnări, pe care i le-am publicat. Păcat că nu vrea să scrie, căci înclinații are.

Ca Destinul dintr-o Simfonie, a cincea, a lui Beethoven, Doctoratul meu bătea la ușă. Asta se întâmpla în vara lui 1989. Pe podium, cu figuri zâmbitoare, mă aștepta comisia în fața căreia nu voiam să mă fac de râs: I.D. Lăudat, Const. Ciopraga, Al. Husar. Al. Piru și-a trimis referatul.

Uitam să povestesc... Mircea Filip, care nu avea să treacă prin ce treceam eu, s-a gândit să mă ajute. Cu vorba, bineînțeles, învăluită în grațiozități în stilul lui: „Teză ușoară!”. Ușoară n-a fost (vă vorbește un emotiv!), dar (iertăți lipsa de modestie) am trecut-o cu brio. ...Mai rămânea să scriu niște cărți.

Aș fi drumețit eu, în dorul voiajurilor de mai an, numai că echipa de atunci era descompletată. Cu o altă fire decât a celui ce vă istorisește, „clanul” (sau „tribul”) Filip-Mucenic a bifat un obiectiv care îmi provoca inhibiții: Vila scriitorilor, de la Neptun. În ce mă privește, eu rămas-am în cetatea dintre cele șapte coline (în Iași, nu la Roma!), să-mi ruminez melancoliiile și solitudinea.

Vasile MIHĂESCU

Poesis

Luna-i la scăldat în carnea mea care nu se mai stinge !

Cântec

Care este
Oare
Cântecul
Neprihănitei tale
Ființe
Un rug de petale?

Și unde,
În ce minune,uimire,
Aș putea
Să-l ascult
Fără de oprire,

Și pe furiș,
Încetinel,
Să mă contopesc
Fericit
Doar cu el,doar cu el?

Trilu,liru,Liru,
Auzi?
Parc-ar fi
Mugurii, căutându-te,
Cruzi...

Iscălitura dintre toporași

Între toporași
Îngerul
Cu degetul scrie
Ești
Atât de nevazută
Și de zurlie,
Și atât de fierbinte
Pecetluiești
Secundele
Că le faci
Dumnezeiești!
Cum să fac
Să mă îmbrac
Cu tine
Ca să nu mai mor
Și să fiu
Nebunaticul nor?
Și să vorbesc
În ce limbi
Ca să mă preschimbi
În ce abia
Silabisesc?
Și cum
Risipit de Frumusețea ta
Să mă adun
În
Nuiaua de alun
Care cade,
Na,
Pe spinarea ta,
Mânca-ți-as
Coadă
Și roada
De pe imaș:
Nebunaticii toporași...

De ieri tot chefuim

Și chefuim,de ieri,tot chefuim,
Atât de vii și-atât de plini de vieți,
Încât ar trebui s-o și mierlim,
Că ne schimbam din vulpi,in dimineți,

Și nu mai spun cât suntem de umflați,

Și toti jupâni cu turme mari de boi,
Și-atât de beți,și-așa destrabalați,
C-abia ne numărăm din doi în doi!

Ce bun e cheful,vezi in vin doar bani,
Tot cu lopeți întorși,cât sunt de mulți,
Bolborosim de parc-am fi cârlani,
Dansam pe mese,chiuind,desculți,

Că ni se rupe de cât am trăit
Numai în umbră,doar in dracarii,
Și-am vrea un înger,dar puțin uschit,
Să joace lângă noi prin veșnicii,

Că uite,Dragă Doamne,sunt și ei
Treziiți și dați pe brazda de plictis,
Deși sunt in icoane tineri lei,
Dar coborâți sa bea,din paradis.

Cum îți spuneam, de ieri, tot chefuim,
Ce mai contează cât din vremi s-au dus,
Da-i hotărât ca trebui s-o mierlim,
Că este luna creată la apus...

Cântec

Maică econoamă
Vieții mele poamă
De te prind
Te-ntind
Chiar de faci fasoane
Goală sub icoane.
Și-am să-ți povestesc
Să te amețesc
Ce o să-ți mai fac
După ce te-mbrac.
Cine nu e gata
Îl iau cu lopata...

Nemărginire și zăpada mea

Oare de ce nici azi nu înțeleg
Că-n tot ce fac sunt Inorog mereu?
Acoperit de cer,vrăjit,aleg,
Deși-s vânat,să fiu un derbedeu.

Pe urmele-mi,din zori pân'la apus
Flămânde haite latră,numai dor!
Și tot nu le-nteleg,deși le-am spus,
C-o să dispar oscior cu oscior,

Și drept dovadă că am fost vor fi
Și prin păduri,prin vis,închipuiri
C-un Inorog nemuritor!Tu-l stii,
Pecetea vie-a singurei iubiri.

Și știu că doar din palma din văzduh,
Plin ochi,de tine,însetat voi bea,
Impărăția,tânărul meu duh.
Nemărginire și zăpada-a mea...

Doar de ziua mea

Atunci,în August,chiar de ziua mea
A nins așa cum,totuși,este scris,
Cu lăcomie ,din belșug,cu ea,
Cea mai frumoasă zare,cea mai vis,

Parcă mergeam prin clipe de nămeți
Precum un astru vesel și gol pușcă,
Băieți,strigam la crini, voi mai puteți?
Ce august,ce dezmaț,ce sfantă dușcă!
Doar azi am priceput când și mai beat

Sunt tot in august si,la fel,tot ninge,
Doar că e noapte. Luna-i la scăldat
In carnea mea care nu se mai stinge!

Și ea,aceeași zare cu gust bun,
De ți-ai găsit și-n alte vieți norocul,
Și cu miros de zmeuriș nebun
Mă ține-n vicleșuguri cu ghiocul,

Și-i cuibărită-n mine,pe furiș,
Dar lumea-mi cânta șmecher din țambal
Că-i vremea să ma dreg,dar cu măcriș!
Sunt tot în August.Ninge.Sunt la bal.

Cântec

Doar
după lumina care ești tu umblu.
Înfometat,
Însetat,
Atât de frumos
Și zbânțuit,
Numai piele,și zâmbet,și os.
Ca un înger visător,
Destrăbălat
Înțelept și ticnit
Numai rană aprinsă,de dor.
Iar intunericul
Se furișează pe urmele mele
Înnebunit
De pofta sângelui
Îndrăgostit,
Neprihănit.
Doar dacă te îmbrățisez,
Binecuvântat,
secunda
Se umple de nemurire
Și scap...

În limbi nemarginite

Tu îmi vorbești în atâtea limbi
Nemărginite
Să te pot înțelege!
Fiecare secundă
E sângele tău inmiresmat
Îngăduit
Pe buzele-mi să se închege.

Gustul tău
Ca o vrajă ca un descânt
Fără cuvinte
Îmi rasucește viața întreagă
Doar cu susurul de niciunde
Atât de fierbinte,
Atât de fierbinte.

Nici nu știu dacă vreau sa pricep
Măcar o boabă din ceea ce-mi spui.
Scriu cu degetul pe pământ
Litere din alfabetul neprihănit
Al nimănui

Și când mă ridic și mă îndrept
Către involburatele
Buburuze de înțeleș
Încep să mă destram.
Bucuros,peste măsură,
Vântul suflă
Peste literele din care mă Țes...

Gabriel MARDARE

povestea vorbei care umblă

ELPIADA

O epopee în câte(?)va episoade

II. A DOUA CÂNTARE Intitulată

Cvadratura cercului viciat sau Didascalile savante

I. De la Ionesco¹ cetire, în rostirea unui personaj din *Rinocerii*², știm că, dacă *mângâiem un cerc, acela devine vicios*. De-a lungul și de-a latul celor cincizeci și cinci de ani de când am intrat în contact cu mediul universitar am putut constata că butada Logicianului se verifică pe deplin, cu o tendință spre restrângerea cercului: cele bazate pe interese intelectuale comune, (de cele mai multe ori utopice, ficțiuni fondatoare ale carierelor fără operă) sunt viciate de cercurile de co-interesări (prin promovări, vizibilitate, dregătorii) în care, pas cu pas, sunt admiși doar *înrușiții*: **Eael**³ este „de familie bună”, adică X-factor⁴ de (aici lista este specifică locului și timpului). Istoria glorioasă a acestuia din urmă, postată pe un wordpress, trece în categoria *etc.* și pe Maria Carpov, eminentă traducătoare, pionier al studiilor semiotice și culturale din România, în centrul cercului fiind **Eael Merlina**, ale *căruiei*⁵ farmece au ridicat prestigiul idiomului hexagonal de la Iași pe culmi nebănuite.

II. Așadar în acest an vom prăznui trei decenii și jumătate de la momentul istoric al trimiterii lui Luca Pițu în nobila misiune de culturalizare a elevilor dintr-un grup școlar industrial. Nimeni nu a putut da o explicație rațională neprezentării lui la post, în timp ce un coleg, care-l încondeiase în texte antologice, a acceptat sacrificiul numărului pe un post la Paris, unde a ajuns însă într-un moment neprielnic... Am făcut deci săpături în straturile onirice ale lui Elpi...

În visul unei nopți din ultima vară a lui Ceaușescu am găsit o consemnare care sparge misterul.

Maestrul trăia deja în eferescenta educațională plenară a epocii, își făcuse planificările trimestriale pentru următorii zece ani, comandase online integrala operelor Conducătorului în limba franceză și în esperanto. Când totul părea a merge ca pe roate (grupul școlar pregătea forță de muncă pentru o întreprindere de recondiționat material rulant), s-a trezit convocat la director (genul persoanei era nedefinit) care i-a spus: „*tovarășe, repartizarea dumneavoastră aici este provizorie, trebuie să vă titularizați până în luna decembrie*”.

-Și ce trebuie să fac pentru asta?

-Trebuie să treceți un concurs (sunt doar cinci concurenți) în fața unei comisii.

A cerut lista membrilor, a transcris-o cu atenție. O regăsim în textul inclus în volumul *Însem(i)nările Magistrului din Cajvana*⁶ și reproducând, se pare, memoriul adresat rectorului Universității, datat 15 septembrie 1989 (vezi pag. 144-147). Și-a amintit că, în repetate rânduri, două dintre componentele viitoarei comisii, i-au atras atenția că nu desenează corect sexul masculin la explicațiile de text (vezi pag. 146). Mai mult, disprețuind limba română, utiliza termeni cosmopoliti (onto-teo-logo-falocentrism), făcând să roșească o studentă care, la petreceri, dansa în costumul Evei, pentru care secvența sonoră amintită era o înjurătură.

Și-a mărturisit teama *directoarei*⁷ care i-a spus:

-Tovarășe Pi, nici nu vreau să aud asemenea insinuări. Mai bine ați citi operele membrilor comisiei: *tratatul de teatrologie al Arhanghelinei Fârțu, cel de poetică al tovarășei Marrikăi Merlina, secretar adjunct la organizația de partid de la Filo, cel de teoria romanului al lui Juliei Poppins (de la care s-a inspirat Julia Kristeva, am auzit că a fost plagiat grosolan de un bulgăroi cu ceafa groasă, Tzvetan Todorov, transfulg la Paris), compendiul de moftosintaxă degenerativ-contrastivă semnat de tovarășul Grigore Valentino...*

Opresc aici lista, se întindea pe vreo cinci pagini A4, bătute la mașină, interval dublu (circa două mii de semne fiecare), mai ales că unele porțiuni sunt ilizibile: secretara încercase să scoată cât mai multe exemplare, utilizase probabil cinci straturi de indigo. Elpi a spus că e de acord dar – din câte știe, cărțile n-au apărut, în listă nu apăreau elementele de identificare (editură, an), nu găsisese nicio urmă în fișierul bibliotecilor. Organul de conducere managerială a unității de învățământ i-a replicat scurt că astfel de remarci sunt neprincipiale, atacuri la persoană

și i-a administrat o muștrare scrisă cu avertisment, cu o penalizare la retribuție pe trei luni (douăzeci la sută), concluzionând⁸ și atenționând tovarășește:

*Tovarășe, ar fi bine să vă schimbați atitudinea dușmănoasă față de cadrele din detașamentul Școlii Superioare. Noi cunoaștem numeroși tovarăși din colectivele didactice ieșene care au trecut examenele de definitivat și gradul II consultând această biliografie. Iar dacă n-ați găsit cărțile, așteptați să apară, treceți prin fața comisiei și vă veți câștiga dreptul de a-i educa pe elevii noștri pentru **muncă și luptă**⁹, în cadrul procesului de formare a forței de muncă multilateral-dezvoltate.*

Privirea lui Elpi s-a oprit asupra unei scrumiere dar se pare că parcursul neuronal conducând spre acțiunea mecanică a fost blocat, declanșându-se peste trei ani, conform celor relatate de presa locală¹⁰ și prezentate mie la Angers, în primăvara lui 1992, de colega de bursă „Tempus” Dorina Kumetrios, „onorabilă corespondentă a Managerului Suprem, Mama Superioară¹¹ a Lavrei Limbii Hexagonale. Și-a dat seama că nu are șanse să se integreze pe deplin în efortul de promovare a valorilor dacă nu reia studiile.

Epilog

Supărați de faptul că Odiosul Regim nu le permitea să scape de „Baba Semiotică,” care le bara promovările prin atitudine neprincipială (cursuri mereu schimbătoare, publicarea de traduceri din franceză în română

a unor autori străini, cei din lista bibliografică au participat nemijlocit în fața televizorului la înscăunarea tovarășului al cărui nume mi-a rămas asociat prin două distihuri:

„*Iliescu să fii tare
Cum a fost Ștefan cel Mare*”

„*Iliescu apare,
Soarele răsare*”

Nu le-aș fi reținut dacă n-ar fi fost adaptate pentru cea care a ejectat-o pe „Babă” într-o sedintă furtunoasă, la care Didascalia Fără de Pereche și-a pus în valoare talentele demne de Comedia Franceză, adaptând pentru circumstanță toate formulele vehiculate la TRS (Televiziunea Română Slobodă).

Am asistat siderat la acel spectacol, în acel moment Elpi se afla la Strasbourg, onorabila doamnă nu a primit decât o treime din voturi. Din celelalte două treimi, una avea să-i facă o curte deșantată după ce, pensionată fiind, Hepersemioticiana a fost recuperată de Catedra de Logică, continuându-și activitatea de promovare a Științelor Comunicării la Suceava și Bacău încă cincisprezece ani. Cărțile apărute în visul relatat mai sus prin folosirea IA n-au văzut nicicând lumina tiparului, astfel încât autorii respectivi au fost promovați la rangul de „prof univ”, depășindu-l pe eroul nostru, rămas blocat la cel de „conf”, pe care-l obținuse la timp. IA mi-a permis totuși să le citesc de pe „cloud”-ul *Opere Virtuale ale cadrelor UBJ* (Universitatea Bahluiul de Jos), ceea ce explică absența mea din numărul precedent al „Expresului Cultural”.

Note

* Elpi este pronunția lui LP în unele idiomuri iar cele două consoane trimit la Luca Pițu.

¹ Fiica marelui dramaturg a impus această formă a numelui, probabil pentru a nu fi mereu întrebată dacă este rudă cu vreun -ESCU dintre Nistru și Nisa.

² Unii văzură în el o parodie a lui Nae Ionescu.

³ Formă pronominală inclusivă care transcende dihotomia sexuală și sexista masculin (EL)/vs/feminin (EA).

⁴ Gradul de rudenie exprimat matematic.

⁵ Formă inclusivă pentru cărui și cărei.

⁶ Apărut în 1992 la Editura Institutul European, deci îngropat în colbul uitării.

⁷ Termen inclusiv ieșit din uz întrucât, după 1990, în baza tezei darwiniene („funcția creează organul”), denumirile de profesii și dregătorii s-au aliniat normei falice. Au dispărut directoarele, profesoarele etc.

⁸ Creație a Epocii de Aur (nu le veți afla în presa anterioară), cele două sinistre cuvinte înlocuiesc „a atrage atenția” și respectiv „a trage concluzii”. Culmea este că în acei ani, două kolege de la Școala de Pregătire a Forței de Muncă din Siderurgie (unde am lucrat în intervalul 1973-1990) cadrele de LNMA (Limba Națională, Maternă și Autohtonă) au încercat să-mi demonstreze că verbele proveneau din franceză. Nu m-au crezut nici când am venit cu dicționarul de referință hexagonal Petit Robert (din zestrea soției, apărut în deceniul al șaptelea din veacul trecut). Et pour cause: dicționarul franco-francez nu fusese tradus de persoane autorizate de MASCA (Ministerul Adevărului Socialist și al Culturii Sănătoase).

⁹ Sintagma apare în documentele de epocă, nu este o creație a vârtejului oniric generator al poveștii de mai sus.

¹⁰ În Documentele antume (căută singur, cititorule, te vei cruci, chiar dacă ești ateu), Elpi sugerează prin aluzii transparente și explicite că scena ar fi fost fabricată în laboratoarele unui trust de presă post-revoluționar. Nu-i dau crezare, colega mea de bursă (care trimitea știri Supremei Managerie despre tot ceea ce mișca în rândul bursierilor „Tempus” – studenți și cadre – de la Angers și Orléans) rămâne pentru mine sursa de (p)referință.

¹¹ Este traducerea directă a echivalentului francez al termenilor „Stavroforă” și respectiv „Stareță”. Am optat pentru ea în efortul de integrare europeană a titlurilor din sistemul managerial.

Cristina SCARLAT

Ricoșeu de lectură. Sunt eu, Ancelin Roseti!

Vă scriu din adâncuri, vă scriu din ape, vă scriu din lacrimă, vă scriu din tot ce am fost și am rămas. Mă las moștenire. De după mături. De după praguri și bolgii care mi-au desăvârșit via și au făcut-o împărtaşanie.

M-ați cunoscut. Dar m-ați cunoscut?

M-ați citit. Dar m-ați citit?

V-am rămas în cărți. V-am spus povești. V-a rămas povestea!

Acum veți avea timp să mă răsfoiți. Poate. Unii deja mă revendică, deși cât *am fost*, pentru mulți *nu am fost*!

După ce se lasă cortina, mulți bat în faldurile ei ca în poarta unei cetăți, deși faldurile sunt moi, sunt fragede, proaspete, sunt la vedere, în spatele ei îmi plângeam plânsul și vorbeam viilor. Mă legasem de voi. Mă țineam de versuri ca de gratiile după care vedeam cerul, tânjind să respir din nou, liber, copil, cu mâini și picioare zdravene, să zbor după păsări, cu ele. Pasăre. Fulg. Între mine și vii era o cortină, ușoară, la vedere, nu un zid de castel. M-am învelit în cortină ca în giulgiu. Am mușcat din tăcere ca din gratii, cum alții pâinea. Nu mai simțeam zborul păsărilor, care m-ar fi răcorit și mi-ar mai fi născut vis. Ca o injecție care prelungește respirația. Pe numărate. Până la ultima. Cuvintele mele fărâmițau zborul, eram pasăre, deși îmi respiram ultimul zbor în cearsafuri.

V-am lăsat semintele poveștilor mele, le-am pregătit pentru grădină. V-am lăsat răsad. Pregustați-mă!

Am fost Ancelin. Acum sunt tot eu! Mai eu ca înainte de a fi cu voi. Acum cuvintele mele au timp să se așeze. Să se odihnească. Pentru rod. Pregustați-mă!

Sunt eu, Ancelin! Viața m-a întors cu fața la perete. Sertarul cu surprize, sertarul cu aplauze – sunt pline. Dangătul lor mă atinge mut.

Și acum, ca și atunci, plouă! „În orașul- evantai ceasurile au încetat să mai bată. Noaptea înalță în scripeții ei antecedentele onirice, codaurii și micile accesorii divine. Fanfara intonează un marș trist, menit să agonizeze golgotele. La colțul străzii, o inimă neștiutoare ridică din umeri, încremenită-n destin. Se fac retușuri. (...) Se cositoarește memoria lucrurilor. Un copil se naște bătrân, sub bolta sinelui senină (...). Se trage nădejde. Un arbore cu lemn de laudă înflorește brusc sub ochii mulțimii viermuinde (...)”¹

Viața m-a întors cu fața la perete. Textele mele nu sunt confetti. Sunt rare. Lungi. Hime-re. Amare.

M-am vindecat de mine, am plecat. Dar am rămas lângă mine cu voi lângă mine. Am rămas legat de voi. Precitiți-mă!

Am înnotat în mărul zilei până am adormit

în lumina nopții. M-am întors cu fața la perete. Ați știut. Sunt eu, Algathon. Ancelin Roseti. Viața mi-a cântat în strună alt ton. M-am trezit în cearsafuri reci, care m-au născut mai apoi în lumea din veci. În vecii vecilor. În cer senin.

Ca și atunci, și acum vă privesc din *vitrina cu jucării triste*. Ochii voștri mă vor șterge de praf. Vă voi vorbi. Precitiți-mă! Strângeți-mă în lacrimă!

Mai țineți minte? M-ați citit? „Strig panteonul – toți zeii sunt prezenți. Începem. Prăbușiți-vă îndărătul inimilor voastre, în curând veți vedea un rege plângându-și coroana rămasă mică, un ucigaș îngrozit de chipu-i, în numele batjocurii, un miel spânzurat de zorii omenirii. Răsul e interzis! (...) Pregătiți biletele de călătorie!, nu puteți merge ilegal spre eternitate.”²

Mi-e bine acum.

Mi-e senin.

Da, sunt tot eu, Ancelin!

Ne mai vorbim.

Amin!

1 Ancelin Roseti, „Plouă. În orașul-evantai”, în *Sunt eu, Algathon !*, Cuvânt însoțitor de Liviu Apetroaie, Ilustrații grafice de Suzana Fântânariu, Editura Junimea, Iași, p. 13.

2 Ancelin Roseti, „Să poți uita măslinele”, 2, în *Vitrina cu jucării triste* (antologie), Cuvânt însoțitor de Gheorghe Grigurcu, Editura Junimea, Iași, 2022, p. 35.

Nicolae PEIU

Prin Iași, pe urmele lui Emil Brumaru

Regretatul poet ieșean Emil Brumaru (1939-2019) a avut mulți admiratori, iar o parte dintre cei care au avut și prilejul de a-l cunoaște ne-au delectat cu savuroase amintiri comune, descrise încă din timpul vieții lui sau adunate postum într-un volum coordonat de scriitoarea și amfitrioana Casei Muzeelor din Iași, Nicoleta Dabija¹. I-am urmărit cu interes și admirație creațiile literare și impresia mea este că așa cum Pablo Picasso încerca să picteze ca un copil și Emil Brumaru s-a străduit și a reușit să scrie asemeni unui băiat și de aici provin prospețimea, tineretea și jovialitatea versurilor lui, care în conformitate cu declarațiile mai multor critici literari, emană sentimentul de bucurie. Dar, în cele ce urmează, neavând pregătirea necesară, nu-mi propun o analiză a operei maestrului ieșean. Cum nu am avut nici ocazia de a-l cunoaște, rog de la început să-mi fie iertată îndrăzneala de a încerca să prezint locurile unde a trăit în Iași, traseele străbătute la ieșirile lui cotidiene în oraș, dar, mai ales, câteva dintre urmele mai concrete prin care ieșenii care l-au iubit și stimat, recunoscători, încearcă să-i păstreze cât mai vie amintirea.

Emil Brumaru ajunge împreună cu părinții lui la Iași în anul 1949, familia stabilindu-se atunci într-o casă amplasată la periferia orașului lângă bariera Socola. În acest cartier la Școala Gh. Mârzescu (astăzi Școala Gimnazială Gh. Mârzescu de pe B-dul Socola nr. 84) ca elev, copilul Emil urmează cursurile clasei a IV-a și a V-a și este făcut pionier. În anul 1951 familia Brumaru se mută într-o casă de pe str. Dobrogeanu Gherea (astăzi I.C. Brătianu nr. 30), în care chiar după mărturisirea poetului locuise scriitorul Valentin Silvestru. De altfel, pe peretele imobilului se păstrează o placă de marmoră cu următorul text: „În această clădire a locuit-copil fiind- scriitorul Valentin Silvestru (1924-1996) prozator, eseist, critic dramatic, ziarist, ieșean de mare noblete și substanță Iași, Buna Vestire, 1997 M.L.R. Iași”. În acele vremuri vizavi de edificiu se afla grădina Pomul Verde din vecinătatea Teatrului Național. Viitorul poet intră împreună cu copiii și adolescenții din zonă în așa numita „gașcă a teatrului”, iar unul dintre „sporturile” favorite ale băieților găștii era escaladarea burlanelor teatrului la lăsarea întinericului pentru a putea surprinde actrițele sau balerinele dezbrăcate atunci când se schimbau. A urmat în continuare ca elev cursurile Școlii Medii nr. 1 (astăzi colegiul Național de pe str. Arcu nr. 4) începând de la clasa a VI-a și până la absolvire în clasa a X-a din anul 1955, a acestei prestigioase instituții de învățământ, care atunci era frecventată numai de băieți.

În toamna aceluiași an 1955, adolescentul Emil intră la Facultatea de Medicină din Iași secția medicină generală. Ca student a continuat să locuiască împreună cu familia la aceeași adresă până la absolvirea facultății. Deși a avut rezultate bune la învățătură fiind recompensat cu titularizarea în rândurile organizației U.T.M., din cauza unei îmbolnăviri a fost nevoit să se interneze la sanatoriul Bărnova și să piardă un an de studiu, astfel încât a terminat facultatea în anul 1963. Căsătorit în același an cu o fostă colegă de facultate părăsește Iași pentru a profesa medicina în localitatea Dolhasca, județul Suceava. Cariera de medic a lui Emil Brumaru, corespunzând perioadei lui de ședere în această localitate, s-a încheiat în anul 1975, când a părăsit Dolhasca, trimițându-și demisia prin poștă.

Reîntors acasă locuiește în apartamentul părinților săi din așa numitul „Bloc Plombă”, de pe str. Cuza Vodă nr. 4-6, a treia și ultima adresă din Iași, de unde după mulți ani a trecut în lumea poeziei eterne.

Toți cei care i-au vizitat locuința, fie că este vorba de scriitori ca Nichita Danilov și Mihai

Vacariu, critici literari ca Bogdan Crețu sau artiști ca Ion Barbu sau Felix Aftene, o descriu ca fiind pur și simplu îngropată în cărți, astfel încât chiar pentru a ajunge la patul în care dormea poetul trebuia să pășească pe ele. Să-l lăsăm să vorbească despre această pasiune chiar pe Emil Brumaru: „Eu sunt înconjurat de cărți și în pat, seara dau cărțile la o parte ca să pot dormi. Mi-au căzut și în cap, mi-e frică să nu-mi spargă ochelarii, un timp am avut și o cicatrice pe față lăsată de o carte cartonată...Nu prea mai am loc în casă de cărți. Mi-ar trebui vreo trei sute de ani să citesc ce-am adunat acolo. Dar mie-mi vine să citesc tot cărțile citite, edițiile de altădată, unde am și notițe. Eu scriu pe cărți, de pildă, în Shakespeare eu îi dau replici pe marginea cărții, jos, sus, lateral... Am cărți care nu pot fi împrumutate. La Cehov fac la fel, completez pe margine. Dar cel mai mult pe Shakespeare îmi vine să scriu”².

Chiar dacă în apartament cărțile puse unele peste altele ajungeau până la tavan o piesă de mobilier reușea să iasă în evidență între vrafurile lor. Era un dulap Biedermeier de culoare albă, o moștenire a poetului adusă din Basarabia de la părinții lui. Dulapul a fost folosit mai întâi de mama poetului, o femeie frumoasă pentru a găzdui veșmintele ei elegante. În anul 1980 la editura Cartea Românească a apărut volumul lui Emil Brumaru intitulat *Dulapul îndrăgostit*. Conform Nicoletei Dabija, titlul volumului în care este inclusă și poezia *Dulapul* a făcut dintr-o dată ca această piesă de mobilier să intre în legendă, iar prezența mamei, prima muză a poetului și a hainelor ei „se regăsesc discret în versul *Dulap obscur în tine arde-un inger*”³. Biedermeierul brumărian și-a continuat existența ajungând apoi să fie folosit în același scop de a doua muză a poetului și a doua lui soție, Tamara Brumaru (născută Pintilie). În perioada anilor 1979-1980, dulapul a ajuns chiar la Coarnele Caprei, județul Iași, unde Tamara a fost repartizată pentru a preda limba română și limba latină și tot atunci a fost vopsit în culoarea albă pe care o etalează și astăzi. Până la urmă șifonierul a părăsit definitiv locuința din Iași, fiind donată de Andreea

Imagine din sala „Rezervația de ingeri” din cadrul Casei Muzeelor Iași

Brumaru, fiica poetului, la circa un an după trecerea lui în eternitate, Muzeului Național al Literaturii Române din Iași.

În apartamentul situat la etajul IV din Blocul Plombă, Emil Brumaru a trăit cea mai mare parte a vieții, iar după divorțul cu Tamara și-a împărțit locuința în ultimii 10-11 ani numai cu fiica lui Andreea.

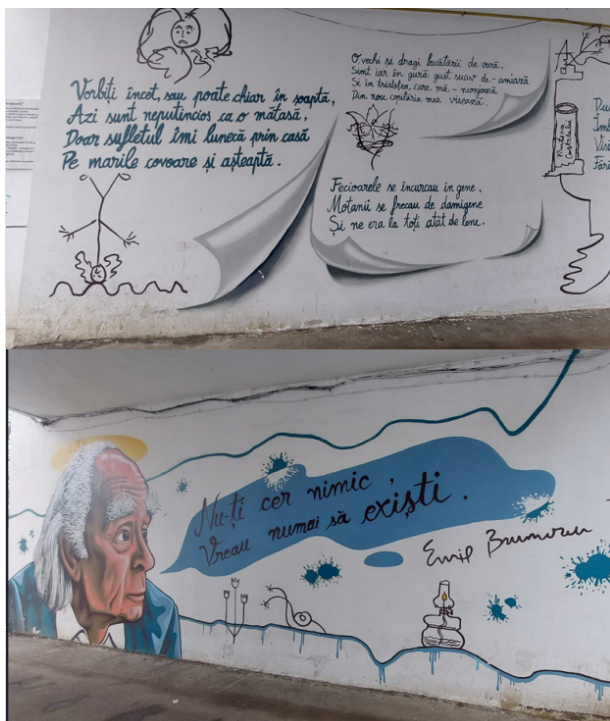
De altfel, în cadrul Muzeului Literaturii Române, unul dintre cele 5 muzee din Casa Muzeelor de pe strada Vasile Alecsandri nr. 6, filială

a Muzelului Național al Literaturii Române Iași, a fost amenajat un spațiu dedicat memoriei poetului Emil Brumaru care a primit numele „Rezervația de ingeri”. Este numele pe care poetul îl folosea atunci când vorbea despre Dolhasca, locul în care a profesa medicina, dar a și început să scrie poezie. Încă în anul 1973, la un festival internațional de poezie de la Struga în fosta Iugoslavie el se iscălea pe o tablă: „Îngerul Emil Brumaru. Președinte al Rezervației Naturale de Îngerii Dolhasca. Stat independent”. Mai târziu în anul 2013, același nume este reluat în titlul unui volum publicat la editura Humanitas. Artistul vizual Felix Aftene, un bun cunoscător al operei poetului, fiind implicat în ilustrarea celei de a doua ediții a volumului *Infernala Comedie*, s-a ocupat de decorarea camerei purtând acest nume împreună cu Nicoleta Dabija. Fără îndoială, sursa principală de inspirație pentru ornarea încăperii a fost chiar apartamentul în care a trăit Emil Brumaru. Imitând poezia lui Brumaru care încearcă să se adreseze mai multor simțuri și artistul decorator ne îndeamnă să trăim o experiență complexă ascultând vocea poetului, adulmecând paginile cărților lui sau pipăind obiectele care i-au aparținut. Iată viziunea lui Aftene în încercarea de a însuși acest spațiu descrisă chiar de el însuși: „Este o instalație cu multe cărți deschise, e ca o bibliotecă cu toate cărțile deschise la paginile lor, e un spațiu aproape cadru scenografic, aș putea să-i spun, dar care e un fel de metaforă a ceea ce am văzut în apartamentul poetului, pentru că am plecat de la o documentare în apartamentul poetului Emil Brumaru din Iași, avem aici câteva imagini, care era realmente un fel de cocon de carte, unde poetul își ducea existența spirituală...Pentru că aici, între aceste cărți, avem tot felul de lucruri și obiecte, de la cămile lui de ceai și cafea până la pastile de paracetamol și toate obiectele astea le-am cules și le-am adus aici în instalație în acest dulap...”⁴. Piesa de mobilier la care se referă artistul este chiar acel „dulap îndrăgostit” donat muzeului de fiica maestrului. Învaluite de o perdea care le ascunde într-un colț al camerei putem vedea și cele 11 serigrafii ale artistului care ilustrează cea mai pornolirică scriere a poetului, acea *Infernala Comedie*. Iar Nicoleta Dabija scrie: „E, de fapt, o metaforă pentru pasiunea lui Brumaru pentru cărți, pasiunea lui exagerată. De fapt, îngerii sunt aceste cărți deschise, îngerii lui Emil Brumaru. Obiectele lui sunt aici, cămile lui sunt expuse pe pachetele de cărți, aduse din dormitorul lui”⁵. Și tot ea remarcă „De la deschiderea Casei Muzeelor încoace, cel mai fotografiat loc este, fără îndoială, sala „Rezervația de ingeri”⁶, concepută de artistul vizual Felix Aftene și dedicată poetului Emil Brumaru”.

Într-adevăr sala „Rezervația de ingeri” din Casa muzeelor impresionează pe toți cei care o vizitează artistul reușind să ne facă să simțim prezența vie a lui Emil Brumaru.

Ieșind din locuința de pe strada Cuza Vodă a „cerșetorului de cafea” și încercând să-l urmărim într-una din escapadele lui matinale prin oraș, intrăm numai după câțiva pași în pasajul perpendicular pe str. Cuza Vodă (cu adresa: strada Cuza Vodă nr. 8-10) care asigură accesul în spatele Blocului Plombă și a altor blocuri din zonă, acolo unde sunt amplasate intrările pentru locatarii lor. Ori de câte ori își părăsea locuința sau se întorcea acasă poetul trebuia să tranziteze acest pasaj, recent reamenajat de către artistul stradal Harcea Pacea și inaugurat joi 20 octombrie 2022, în cadrul ediției din acel an a festivalului FILIT (Festivalul Internațional de Literatură și Traducere) Iași. Cu această ocazie pasajul a primit și numele Emil Brumaru, comunitatea ieșeană onorând astfel memoria scriitorului.

Pe peretele sud-estic al pasajului a fost amplasată o placă de marmură pe care se poate citi în limbile română și engleză următorul text: „**Pasajul „Emil Brumaru”** / Poetul Emil Brumaru (1938-2019) a fost o personalitate inconfundabilă în/ galeria scriitorilor români contemporani și o legendă a Iașilor. / Timp de aproape jumătate de secol, poetul a locuit în blocul Plomba (strada/ Cuza Vodă nr. 6), iar în drumurile sale cotidiene, spre librării, redacții ale/ editurilor și ale revistelor literare, trecea prin acest pasaj. / Pictură: Harcea Pacea/ Proiect al Muzeului Național al Literaturii Române Iași în parteneriat cu/ Primăria Municipiului Iași.”

Imagini din pasajul Emil Brumaru

În continuare, pe același perete artistul stradal a scris fragmente preluate din patru poezii ale poetului. De la stânga la dreapta citim mai întâi, primele versuri din *Astenie*: „Vorbiți încet, sau poate chiar în șoaptă, / Azi sunt nepuțințios ca o mătăasă, / Doar sufletul îmi lunea prin casă, / Pe marile covoare și așteaptă.”⁷ Urmează în partea dreaptă sus primele patru versuri preluate dintr-o *Elegie* a poetului, care are mai multe poezii cu acest titlu: „O vechi și dragi bucătării de vară, / Simt iar în gură gust suav de-amiază/ Și în tristețea care mă-nconjoară/ Din nou copilăria mea visează.”⁸ Apoi, dedesubt sunt înscrise alte trei versuri din poezia *Cântec naiv*: „Fecioarele se încurcău în gene, / Motanii se frecau de damigene/ Și ne era la toți atât de lene...”⁹. Iar în dreapta peretelui recunoaștem după primul vers un fragment din poezia *Dulapul*: „Dulap obscur în tine arde-un înger/ Îmbobocit pe rășniți de cafea/ Visând piper rotund și zahăr cubic, / Fără să-ți știe taina nimenei.”¹⁰

Peretele nord-vestic al pasajului este decorat de artist cu un mare portret al poetului, dar și în această reprezentare în dreptul gurii lui Emil Brumaru putem citi primul vers: „Nu-ți cer nimic, vreau numai să exist.”, din poezia *Sonet pentru Yvonne de Bourgoine*¹¹.

În încheierea prezentării acestui pasaj, merită menționat faptul că numele real al artistului stradal care l-a decorat este **Adrian Cîrdei** și în Iași mai pot fi admirate și alte lucrări ale lui. Astfel, un alt mare portret al pictorului Octav Băncilă realizat de acest artist stradal și arhitect, poate fi văzut chiar pe unul dintre pilonii pasajului care îi poartă numele.

Odată ieșiți în oraș cu poetul l-am putea urma, conform textului acelei plăci comemorative, către unele dintre destinațiile lui cele mai frecventate: redacțiile unor reviste la care a lucrat sau a colaborat cum sunt *Convorbiri Literare* sau *Cronica* și câteva edituri și librării ieșene. Evident din cauza pasiunii pentru cărți cel mai mult era atras de librării și conform mărturiilor unor librari putea fi întâlnit în special la Junimea și Cărturești din Piața Unirii, precum și la Casa Cărții de pe Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, mai apropiate de locuința lui. O altă destinație favorită a lui Brumaru erau piețele orașului și în special piața Sfântu

Spiridon, iar de la Nichita Danilov preluăm următoarea mărturie referitoare la preferințele poetului când își făcea piața: „Uneori, înainte de a porni spre casă, ne întindeam, la Piața Sfântu Spiridon, sub câte o tarabă. Lui Emil Brumaru îi plăcea mirosul de mărar, amestecat cu cel de țelină. Primăvara, geanta lui era burdușită de urzici și de spanac. Printre urzici se mai rătăceau și manuscrise”. Ne confirmă într-o amintire și poetul Lucian Vasiliu: „Emil Brumaru se așezase la coada celebră a vremii pentru a cumpăra mărar, pătrunjel, lobodă, dovlecei și alte bunătăți din grădina lui Anton Pann”¹².

Continuăm să ne plimbăm pe străzile Iașilor, dar nu uităm, din când în când, să ne oprim împreună cu maestrul pentru a culege de pe jos sârme și sfoară. De data aceasta, ciudatul obicei ne este explicat de regretatul critic Alex Ștefănescu, mare admirator și bun prieten al poetului: „Îmi place atât de mult ca poet, sunt atât de convins că este un clasic în viață, încât aș vrea ca tot ce mișcă (și chiar ce nu mișcă) în țara asta să-l respecte. Ei bine acest clasic în viață, ce mi-a propus? Să căutăm pe jos, așa cum alții caută bancnote pierdute, bucăți de sârmă! Mi-a și explicat de ce: pentru că sunt îndoite și încălcite ca niște hieroglife și conțin, fără îndoială, mesaje secrete. Am intrat în joc și am descoperit ce multe sârme contorsionate sunt pe jos”¹³.

Nu este nici o îndoială că Emil Brumaru a iubit foarte mult Iași. Fragmentul următor preluat dintr-o scrisoare adresată unui cititor corespondent al rubricii *Diligența poștală* din revista ieșeană de cultură *Cronica* ne confirmă cu asupră de măsură această dragoste: „Deocamdată dragă Dinu Pătulea, să-ți scriu și eu câte ceva despre orașul în care sunt, eu onor vizitiu. E aici o lumină care mi-a fascinat copilăria și adolescența plus o parte din tinerețe. Pe la 18 ani, luând-o pe Cuza-Vodă înspre Piața Unirii, mă duceam către amurg ca la o iubită, aproape plutind. Iașul e o nesfârșită minune a luminii. Am tânjit 12 ani după ea, plecat în alt loc, și acela luminat indescritibil. Totuși aici, în Iași, am simțit, am pipăit, am gustat (nu glumesc) lumina. E îmbătătoare. Acum, când îți scriu, lucește orbitor pe acoperișurile din fața geamului, pe blocuri, pe balcoanele portocalii. Mai departe, ca în basme, e aureolată Galata. Pe străzi femeile alunecă în lumina neobișnuită, ușor transfigurate, nebănuind, unele, veșmântul fin cel poartă peste rochiile deja în tonuri stinse de toamnă sau peste blugii atotbiruitori. Lumina Iașului înnobilează. Cultura veche a

Mormântul lui Emil Brumaru din cimitirul Eternitatea (Iași)

acestui oraș e filtrată veșnic prin ea. Nu poți cunoaște Iașul fără diminețile, după amiezile și apusurile lui împărătești. Ani de zile m-am străduit să silabisesc măcar un vers despre lumină”¹⁴. Are dreptate Nicolae Turtureanu atunci când insistă ca și scrisorile aduse cu *Diligența poștală* să-și găsească locul într-una dintre viitoarele ediții postume ale operelor poetului¹⁵.

Ultimul loc în care ne oprim pe urmele lui

Emil Brumaru în Iași este chiar mormântul lui din cimitirul Eternitatea, acolo unde poetul își doarme somnul de veci. Nu prea departe de intrarea în cimitir întâlnind în cadrul parcelei 28I, prima parcelă întâlnită pe partea dreaptă a aleii principale care duce spre biserică cimitirului, perpendicular pe această alee pe lângă gardul cimitirului ajungem la mormântul din parcela 28I bis, rând 6, loc 18, în care se odihnește poetul. Nici din acest loc nu putea lipsi poezia. Pe cruce putem citi încă una din multele lui poezii purtând același titlu *Cântec naiv*: „Mă simt curat ca un pahar/ Din care nimeni n-a băut/ Din suflet blând un minutar/ Taie minut după minut, / Oh pădăii stau pe cântar/ Și crini pe-al dimineții scut, / Și fluturii au iar habar/ De dragoste și-ntr-un sărut/ Sfâșietor cad în mărar, / Acuma ca și la-nceput. / Mă simt curat ca un pahar, / Din care nimeni n-a băut..”. Au făcut bine cei care au ales chiar pentru acest loc o poezie care să ne reamintească de spiritul luminos al poetului.

Voi încheia cu un catren dedicat lui Emil Brumaru pe care l-am scris demult, așteptând în zadar prilejul de a face cunoștință cu maestrul, pentru a i-l prezenta: **Taina lui Ileana Cosânzeana** Aflat-am taina mândrei Cosânzene, / Când pe furiș i-am scotocit sertaru’ / Ascunsă-ntr-o bikini și sutiene/ O carte cu poeme de Brumaru.

1. N. Dabija (coord.) Să fim anonimi ca dovlecii, Editura Muzeelor Literare, Iași, 2020;

2. N. Dabija (op. cit.) p. 92;

3. <https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro/un-click-pe-patrimoniu/emil-brumaru-si-dulapul-ndragostit/>, accesat 14.05.2024;

4. <https://www.facebook.com/watch/?v=606378460404149>, accesat 22.05.2024;

5. <https://adevarul.ro/stiri-locale/iasi/casa-muzeelor-iasi-un-loc-al-memoriei-ca-o-2133705.html>;

6. <https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro/produs/emil-brumaru-ingerii-ma-trag-de-maini/>;

7. E. Brumaru, *Astenie*, publicată prima oară în volumul *Versuri* (1980), și reluată în *Opere*, vol I, Julien Ospitalierul, editura Polirom, Iași, 2009, p. 43. Iată continuarea: „Intrarea lui în vis e-ngăduită/De mult. S-a pregătit cu sânge și Hainele mele fragede palpită/Să-i înfășoare lirica ființă./ Căci va pleca. Și-n alba încăpere/O să rămân cu fața mai frumoasă./ Și fiecare lucru îmi va cere/ Să îi surdă. Azi sunt ca o mătăasă”;

8. E. Brumaru *Elegie*, publicată prima oară în volumul *Versuri* (1980), și reluată în *Opere*, vol I, Julien Ospitalierul, editura Polirom, Iași, 2009, p. 27. Continuarea: „Ienibahar, piper gătit pe plită,/ Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte,/ Curcani păstrați în zeama lor o noapte/ Spre o delicatețe infinită,/ Ciuperci cât canapeaua în dantele,/ Icre cu bob bălos ce ochiu-și cască,/ Aluaturi tapisate, crescând grele/ Într-o dobitocie ingerească,/ Moi miezuri de ficăți în butoiase/ De ou de melc, înlăcrămate dulce,/ Muijdeiuri ireale, șunci gingașe/ Când sufletu-n muștar vrea să se culce/Și-n ceainice vădindu-și eminența/ Prin fast de irizări și toarte fine/ Ceaiuri scăzute până la esența/ Trandafirie-a lucrului în sine!”;

9. E. Brumaru *Cântec naiv*, publicată prima oară în volumul *Versuri* (1980), și reluată în *Opere*, vol I, Julien Ospitalierul, editura Polirom, Iași, 2009, p. 28. Mai departe: „Torceau femei de angora în pat!./ Și-ncet sufletul nostru-a căpătat/ Ape adânci cu lustru-ntunecat.”;

10. E. Brumaru *Dulapul*, publicată prima oară în volumul *Versuri* (1980), și reluată în *Opere*, vol I, Julien Ospitalierul, editura Polirom, Iași, 2009, p. 40. Urmează: „Oua adânci cu-amiezi sub coaja fină/ Tu-ascunzi tăcut, miresme ce le ierți,/ Dulci farfurii cu sufletul ca roză/ De parfumat lângă mari pești inerți./ Dar la amurg cotloanele de umbră/ Pline-s de spaima furilor gândaci!/ Unde e cheia tandră și subțire/ Spre-a rupe neputința-n care zaci?/ Ca s-auzim cum pentru-nțaiă oară/ Cuțitele vorbesc de mărul acru/ Și scos suav din căni miezul de apă/ Să-ți tremure pe rafturi, dulap sacru.”;

11. E. Brumaru *Sonet pentru Yvonne de Bourgoine*, publicat prima oară în volumul *Submarinul erotic* (2005), și reluat în *Opere*, vol II, *Submarinul erotic*, editura Polirom, Iași, 2009, p. 43. În continuare: „Fii bucuroasă-n roua-n care sufăr./ Tu nu pricepi că îngerii sunt triști/ Dacă ating cu-aripe lor un nufăr./ Nu fiindcă i-ar dura penele moi,/ Ci din amărăciunea că în miezul/ Florii deschise nu le este crezul./ Ei cred, știi bine, doar în ce va fi apoi!/ De-aceea taci și-ascultă-mă cum plâng/ Cînd cerurile pătinesc de Crîști/ Ce s-au urcat spre soare din adînc./ Nu-ți cer nimic, vreau numai să exiști./ Dezamăgirea fleată, de mărgică,/ Pentru iubirea noastră-i mult prea mică.”;

12. N. Dabija (op. cit.), p. 214

13. N. Dabija (op. cit.), p. 161;

14. *Cronica* nr. 39/25.09.1982 p. 4;

15. N. Dabija (op. cit.), p.194;

Magda URSACHE

Tehnocrații suspiciunii (I)

De la denunț la enunț nu-i decât o biată literă. Am supraviețuit în Republica Socialistă a Dosarelor (RSR), existența și existența ne-au fost trecute prin filtrele Securității. Larii - secularii - casei ne supravegheau prin pâlnia telefonului; la universitate și acasă pereții erau microfonizați. Profesorul Titus Raveica știa ce știa când îl trăgea pe culoar pe Petru Ursache, să-i șoptilească la ureche câte ceva. Eram „obiective”, teme de „lucrare” pentru amici de familie și neamici. N. Crețu, cu notele lui info, i-a distrus cariera lui Petru; deși n-are stil, făcea exerciții de stil; l-a denunțat cu silă proprie-i fiică, în corespondența cu Aurel Dumitrașcu, publicată de Adrian Alui Gheorghe. Sufeream de suspiciune ca de-o boală de ficat; la sfârșit de regim, devenisem tehnocrați în arta suspiciunii. Cea mai sigură cale de apărare era să-i suspectezi pe toți, să-i ocolești pe toți.

Citesc în presă că CNSAS deține 18 kilometri de dosare făcute de Securitatea poporului. „Securița”, așa cum o alinta în derădere Cezar Ivănescu, dicta: eșec social dacă nu informezi, succes, laude în plen de ședință PCR, avansări prin glisare, dacă informezi. Erai acoperit, n-aveai nevoie de acoperire bibliografică pentru a avansa. Richard Valter, șeful Catedrei de romanistică din Filologia cuzană, a fost făcut conferențiar cu o recenzie în „Flacăra Iașului”, lipsindu-i cele trei cărți în specialitate. Avea dosar bun, muncitoresc. Petru Ursache a acuzat de-a surda lipsa de criterii în avansări. Se înșela, exista un criteriu suprem: stelele de pe umeri. Trei cărți obligatorii? Ba trei stele. Ia să nu fi semnat Angajamentul! Dacă semnai forțat de împrăjurări, ca-n cazul lui Cezar Ivănescu, și nu dădeai curs (sau - grozăvie! - te deconspirai) era și mai rău.

Celor care n-au trăit în statul polițienesc toate astea li se par prozeme: că erai urmărit pentru că împrumutai o carte de la Biblioteca franceză, că ascultai Europa Liberă în bucătărie și vecinul „ziarist” stătea la ață, lângă calorifer, gata să te înregistreze. L-am auzit, în tramvaiul de Baza 3, personaj predilect al romanelor mele, pe un băiețel întrebându-l uluit pe alt băiețel. Învățătorul le spusese că nu era voie să ascuți radio: „Cum n-aveau voie să asculte radio? De ce nu era voie?”

Moștenire a Codului Penal din timpul ocupației sovietice (încheiată în 1958): era ilegal să scoți din țară un manuscris, să-l multiplici la mașina de scris ca să-l distribui, să citești și să citezi cărți interzise, fapte pedepsite cu pușcărie grea în stalinism, când puteai lua 25 de ani de temniță dacă rosteai un cuvânt ostil regimului la coada pentru pâine, dacă spuneai vreun banc politic ori dacă trimiteai o scrisoare unui prieten din Vest.

Într-un excelent roman de Călin Ciobotari, prea puțin comentat de critica de la Center, un general plictisit se dă singur în urmărirea subordonaților. Ordonă să i se controleze corespondența, deși nu scria nimănui scrisori, cere să i se monteze microfoane în locuință. Probabil că s-ar fi autoturnat la Securitate, ba chiar și-ar fi arhivat personal turnătoarele, să nu se piardă cumva (Șșst, *Generalul visează...*, Ed. Polirom, 2007).

Dosarele erau pe măsura socialismului multilateral dezvoltat: volume după volume; totul era fluid ca apa, adică se putea turna. Cine știe dacă „elementele necorespunzătoare” n-au fost date și postum în urmărire, vezi notele blasfemiatorii după moartea lui Pamfil Șeicaru, Doinaș, Marino, Negoiteșcu, Balotă. Mihai Ursachi... Iar secii (și nu la mîntea lor parșivă și puțină se gândea Luca Pițu atunci când îi numea astfel) ne ocărăsc, ca gazetari cu grade confidentiale, pentru ținerea de minte a răului. „Lasă-i, Magda, ce-a fost a fost!”, mi-a spus un ins, trecut prin multe urmăriri operative. Dar e posibil să nu reacționezi câtă vreme fiii Securității au retezat ca-n codru destine, fără scânteie de oménie? Familii întregi au avut de suferit, până la rangul al treilea de rudenie și mai departe încă.

Memoria selectivă câștigă teren față de cea integrală. Unii au fost de-culpabilizați, li s-au aflat scuze, ca lui Sorin Antohi, slab de înger, dar curajos în spovedania că a turnat, dar ...n-a trădat. Li s-au căutat și găsit circumstanțe atenuante: frică juvenilă de bătaie, șantaj cu exmatricularea din învățământ, presiune psihică. O fi fost cazul Marei Nicoară, nume conspirativ de elevă Dona Alba, care îl turna copios pe Dan Călcă, mentorul ei, chipurile? Refuzul de a colabora putea să ucidă. L-a ucis pe elevul Mădălin, fiul lui Alexandru Tacu.

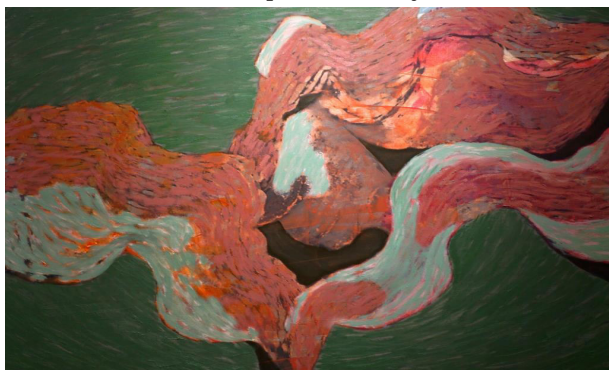
Notele unora, cică, au fost benigne, ba chiar dădeau *informări pozitive*; ale altora erau scrise cu talent. Delațiune ca formă de ficțiune au încercat mulți. Or, estetica primează în non-morală sau post-morală, cum vrei a-i spune, nu etica. Nedreptatea acuzei l-a doborât pe Cezar Ivănescu. Vinovăția sa a fost prescriptibilă și prescrisă. Postum! Însă cine știe dacă falsificatorii de biografeme, maeștri în aria calomniei, nu mai sunt crezuți pe ici-colo.

Anchetatorii și complicitii lor uitaseră de ce-l băteau, până l-au omorât, pe Gheorghe Ursu. Lui Babu i-au găsit la percheziție 19 dolari. Și mie și lui Petru ne era teamă de diversiune. N-am scăpat. Securezele din catedră m-au reclamat că am cumpărat de la Shopul Hotelului Traian

două săpunuri Lux. Ce? Săpunul Cheia nu era bun? Am fost chemată la Securitatea de pe strada Triumfului pentru asta. Cazul s-a închis greu, după ședință demascatoare în plenul colectivului de predarea limbii române studenților străini. Și ce colectiv! Versul lui Alecsandri se potrivește bine cu ce se întâmpla acolo: „Atuncea colonelul dă mâna cu sergentul...”

Urmăritul Luca Pițu, un „dimpotrivnic” de felul lui Cezar Ivănescu, mi-a dat (xeroxată) bună parte, dar rea, din *dossierul* lui. Colegii, mai ales colegile de catedră sesizaseră organele, iar organele l-au pus sub urmărire informativă: a fost scos din Universitatea „Al.I. Cuza”, atunci aflată sub rectorul matematician Viorel Barbu, și arestat la domiciliu. Luca își cumpăra pâine și spanac la borcan (că altceva nu se prea găsea în alimentare), cu agenții pe urme. Or fi având spor la pensie, dat fiind faptul că îi obliga să asculte Europa Liberă prin ușa garsonierei din Tătărași, dând la maximum aparatul de radio?

Ce i s-ar fi întâmplat dacă nu cădea regimul în acel Decembrie nici nu vreau să-mi imaginez. Agentă informatrice „Carmen”, care a avut tupeul să mărtăie că Pițu o calomniază, raporta că Luca îi preda studenților pe „reacționarul” Eugen Ionescu, pe „pornograful” Apollinaire, pe „homosexualul” Artaud, promotor al violenței. Așadar, pe cale de consecință, ar fi fost și el reacționar, pornograf (la percheziția bibliotecii i s-au găsit „cărți cu conținut obscen”), poate și gay. Cu siguranță, violent. Caracterizare confirmată de un „Victor” victorios, pe care Luca (obiectiv „Popa”) îl înjurase în catedră: „Asculță, paștele mă-tii de securist, nu vrei să te liniștești? Să știi că dacă mai faci ceva împotriva mea îți zdrobesc mutra”.

Luca era declarat *legionaroid* pentru că purta o tașcă din Bucovina genitorilor. Dar nu acuză, în zilele noastre, domnul Alexandru Florian, director „Elie Wiesel”, pe cei care îmbracă haine tradiționale? Cică aceia care poartă costum național fără a fi țărani înseamnă că ar fi simpatizanți Gărzii. Și ar trebui trași pe dreapta, n'asa? Mihai Ursachi a intrat în vizor Secu pentru sumanul negru botoșănean. Poate și pentru cizmele de guard austriac, asortate cu cravașa. Bătrânul meu se folosea și el de un suman maro de mire, din Bosanci, donat apoi Muzeului ieșean de Etnografie. Subversivi mai erau tustrei!

Informatorii „amici” îi intrau în casă să-ți controleze biblioteca și să raporteze ce citeai. O „Raluca” (nume de cod; de ce n-or fi desecretizate numele informatorilor?; trebuie să le respectăm, oare, intimitatea, conform noii integrări ideologice, numite corectitudine politică?; m-am săturat de doctrina asta) turna ce subliniașe Luca într-o revistă franceză, în Sala profesorilor de la BCU. Cu verde! Carioca era verde, ca și cămașa poetului Ion Barbu.

La Casa Academiei de la Mănăstirea Neamț, mi s-a percheziționat camera în care lucram la *Universitatea care ucide*. Perchezițiile erau secrete sau cu *consimțământul* (ce frumos e acest cuvânt!) celui urmărit. Eram în livada casei lui Visarion Puiu când a sosit gradatul. Mi-a cerut voie să intre, ca să constate dacă se vede de la fereastra camerei mele drumul spre cabana de vânătoare a Ceaușescului. Am consimțit, ce era să fac? A stat mult peste o oră înăuntru și, la plecare, mi-a spus „cu respect”: „Știți, m-am uitat în cărțile de pe masă. Le am și eu.” Nu erau din cele prohibite, aveau sigla bibliotecii mai toate. Noi, Petru și cu mine, l-am bânuit pe monahul-paznic, fost jandarm, dar starețul, arhimandritul Efrem, ne-a scos din eroare: „Nu, nu Costandă v-a turnat ci unul de-al dumniavoastră.” Firește că știu ce sursă ne-a vizitat acolo, doar era în *usage du monde* să fii ținut în bătaia notei informative de cei cu urechea de calibrul 8.

Cartea străină era principalul dușman al Securității. Lui Luca Pițu, boțârlanii (șef peste trupă: lt. col. Boțârlan Mihail) i-au arestat cărți, reviste, dactilograme proprii, caiete (nouă cu arc, 5 format școlar, 5 suprapertate cu plastic), un *jurnal de însemnări intime*, multe ilustrate din Vest, cu sau fără ștampila poștei, în data de 12. 05.1983. Selectez din lista volumelor ridicate: René Girard, *Des choses cachées depuis la fondation du monde*, Lyotard, *Économie libidinale*, Bernard Henri Lévy, *La barbarie a visage humain*, Toynbee, *Le monde et l'Occident*, Revel, *Les idées de notre temps*, Foucault, *Surveiller et*

punir. Cele mai multe erau de Cioran: *Ecartèlement*, *Histoire et utopie*, *Sillogisme de l'amertume*, *Le mauvaise demiurge*, *La chute dans le temps*, *The Temptation to Exist*, *De l'inconvenient d'être né*, *Schimbaria la față a României*.

Luca știa: când l-au percheziționat pe Sergiu Al-George, un securist s-a chinuit să scrie după dictarea soției sale ASIROBABILONIENII. N-a reușit și s-a lăsat păgubaș. Așa că Pițu a scris el lista. Era olografă. I-am recunoscut scrisul.

Ultimul viețăș dintre marii unioniști a fost chestionat de Securitate intens, după ce a ieșit de la Gherla, în 1961. O sursă îl întreba ce citește. Răspundea că doctorul, fiind grav bolnav, îi recomandase să nu citească. Nimic? Nimic. Nici ziare. Tăcea la toate provocările, pentru că deprinsese apărarea prin tăcere.

Cezar Ivănescu, insurgent de cursă lungă (cât o viață de om, oprită barbar de un medic ignorant) a „beneficiat” de urmărire continuă. A intrat în vizor de la 18 ani, în context '58, al retragerii Armatei Roșii din RPR. Mi-e greu să cred că a fost urmărit doar din '59 până în '87, de vreme ce, postsocialist, i s-a aplicat *soluția finală*: Ia să i se umble la CNSAS lu' cezaru' ăsta! Să-l dăm de rușine că a colaborat cu noi. Faptul că *sarcina* a fost *permanentă* și *urmărirea calificată*, cum scria într-un *Plan de măsuri* din 20 sept. '73, crede și Ioana Diaconescu, editoarea documentelor inedite, aflate în Arhiva CNSAS (v. *Poezia ca act de insurgență. Cezar Ivănescu în arhivele Securității*, Ed. Junimea, 2017).

Când era la liceul din Bârlad, Cezar a fost cât pe ce să fie arestat, din frondă adolescentină. A mers în cimitir noaptea, la mormântul lui Tutoveanu, să recite poezii. Era împreună cu alți patru membri ai Cenacului „George Tutoveanu”, printre care Alexandru Tacu (deținut politic eliberat în '55; făcuse Jilava și Poarta Albă). Au coborât într-un cavou, să cânte *Deșteaptă-te, române!*, fără a ține cont că se făcea pușcărie grea pentru asta. Dumitru Ivănescu tatăl, agent veterinar într-un GAC, dar și fost sublocotenent al regiunii de Securitate Bârlad, a reușit să-l scape de exmatriculare. „Tata Rasia” avusese în grijă „educația sănătoasă” a fiului, executată cu curea, însă Cezar nu se lăsa modelat și moderat. Avea „apucături naționaliste”, ca și Mihai Ursachi, elev la Botoșani.

Dar să-l las pe Petru Ursache să povestească un episod din viața sa, la Liceul Național:

„Eram elev intern la Liceul Național din Iași, în 1948, anul reformelor dezastruoase care au transformat România într-o colonie. Pe atunci, numai pe vagoanele de tren i se mai citea numele, mai exact România, cu i din i, cum ceruse Graur. Lingvistica era și ea „armă de luptă”. Cuvântul *patrie* era interzis; internaționalistii proletari n-aveau patrie. A fi patriot însemna, pentru ei, să iubești Uniunea Sovietică și pe marele ei conducător, Stalin. Serile, ne obligau să vedem filme sovietice, de război; rulau chiar într-unul dintre dormitoare, proiectate pe un perete acoperit cu un cearșaf. După o asemenea vizionare, care ne încrâncena (pe noi, fiii de țărani veniți din diferite părți ale Moldovei, ba și pe câțiva basarabeni refugiați), niște elevi din clasele mari au început să cânte *Doina*. O auzeam prima oară. Imediat, dintr-o sală din apropiere, a venit răspuns: o voce plăcut modulată, recitând. A urmat vânzoleală cumplită. Tinerii aceia inimoși n-au mai terminat anul școlar și nici n-au mai fost văzuți multă vreme. Din când în când, îl mai întâlnesc pe unul dintre ei (G.), pensionar, membru al Asociației Deținuților Politici-Iași. Despre colegul și prietenul meu Adrian Onofrei n-am mai aflat nimic, niciodată.” (*Studiu introductiv* la Mihai Eminescu, *Doina*, ediție îngrijită de Magda Ursache și Petru Ursache, Ed. Timpul, Iași, 2000).

Erau peste tot: informatori de bancă școlară de la geam, informatori de cantină studentină, de cenac, de serviciu și de vacanță, de bloc și de scară de bloc. Parafrazând un cântec de brigadă: Trec rânduri - rânduri turnători...

Direcția o trasase generalul de proveniență NKVD, Pantelimon Bodnarenko, alias Pantiușă, diminutiv de la Pintilie, care lărmuia într-o plenară: „Orice om are o sculă și de scula ei (sic!) se îngrijește. La Securitate - scula noastră sunt informatorii.” Iar în '71, Ceaușescu l-a reabilitat pe Pantiușă, așadar a aprobat sumbrul experiment Pitești. Care Pantiușă își sorbea vodka (în traducerea liberă a lui Emil Iordache: apșoara) în liniște, în Cartierul Primăverii, ascultând Europa Liberă. Teohari Georgescu, ministru de Interne în anii *Patimilor după Pitești*, a fost și el reabilitat de Ceaușescu; la fel Nicolschi, comandant suprem Secu până-n anii '60-'62. A primit pensie grasă de la stat. Nici nu i-a trecut prin cap lui Ceaușescu să-i aducă pe banca acuzării pe capii acelui *laboratoire concentrationnaire* (Virgil Ierunca) din închisoarea Pitești, funcționând cu toate motoarele terorii între decembrie '48 și august '53. Locotenentul Marina, nume făcut, după Goma, din Mahrer sau Mayer; și nu-i nici o ofensă rasială aici) și-a băut berea pe o terasă din București, lungă vreme.

Triunghiul de aur: Vinea, Iancu, Tzara

Prieteni încă din adolescența lor bucureșteană, Ion Vinea, Marcel Iancu și Tristan Tzara au devenit cu adevărat triunghiul de aur al avangardei române. Acțiunea lor literară și artistică se înscrie deopotrivă în preavangardă (prin *Simbolul*, prin *Chemarea*), dar și în avangarda mare europeană (prin *Cabaret Voltaire*, prin revista *Dada*) și națională (prin *Contimporanul*). Fiecare dintre ei, și Tzara, și Iancu, și Vinea, dar în special primii doi, au devenit modele obligatorii pentru cei care s-au afirmat după ei.

Din cele prezentate până în acest punct al demersului nostru, credem că reiese limpede că, în zona sa de vârf, în România au existat întotdeauna acele personalități proeminente care, în ciuda oricăror adversități, au asigurat circulația fluentă a informației culturale și artistice. Și Macedonski, și Arghezi, și Lovinescu, și Minulescu erau europeni reali, în sensul că aveau competența deplină de a discuta despre tot ce era semnificativ în cultura lumii. De asemenea, au existat și acele publicații deschise, conduse cu onestitate, gen *Democrația* sau *Biblioteca modernă* și *Viitorul* care au făcut posibilă, de pildă, din Marinetti, o prezență asiduă în orizontul literar românesc.

Privind din această perspectivă, participarea autohtonilor Tristan Tzara și Marcel Iancu la declanșarea, la invazia planetară apoi a dadaismului, unul dintre sămburii de nespert, ca importanță majoră, ai avangardei istorice europene, nu ne mai poate apărea de neînțeles. Pentru că a fost – chiar a fost! – posibil ca „antrenamentul”, ca „încălzirea” lor pentru marele salt să se întâmple la București.

Copiii teribili porniți la Zürich de pe malul Dâmboviței nu erau niște aventurieri ori niște saltimbanci, niște profitori ai unei ocazii favorabile, cum s-a încercat și cum încă se încearcă să se acrediteze. Dimpotrivă. Erau niște tineri extrem de instruiți, extrem de avizați în ceea ce privește mersul literaturii și al artelor plastice.

În revista *Simbolul* din 1912, Vinea, Tzara și Iancu îl aduseseră pe Minulescu, care știa Parisul ca pe propriul buzunar. Ca și pe Macedonski. Iancu fusese elevul strălucit al lui Iser, care mai mult decât sigur că știa ce se întâmplă important în plastica europeană. Aproape concomitent cu tipărirea la Paris a *Alcoolurilor* lui Apollinaire, Vinea – un Vinea de 19 ani, să reținem acest amănunt! – îl și amenda, elegant și sportiv, într-o cronică actuală și astăzi, pe care, pentru adevărate, o reproducem în continuare în întregime: «Când citești volumul de versuri al d-lui Apollinaire, te obsedează o întrebare: „Ce este poezia? Un joc de societate, un *passe-temps*, o nevoie, sau viața și simțirea unui poet, durerile și senzațiile lui, concepția lui asupra lumii...” Mărturisesc că n-am putut răspunde fără ezitări și imediat acestor întrebări.../ Ceea ce e sigur însă, e că domnul Apollinaire are talent. La el, groaza de banal se evidențiază mai mult ca la oricine – și a vrut să fie original chiar din punctuație, pe care a suprimat-o cu totul și în portretul său de la începutul volumului care e de un pictor cubist: Pablo Picasso. Sunt sigur că *nimeni* n-ar putea înțelege ceva din acest desen, nici chiar dl. Apollinaire, care a publicat câteva volume asupra pictorilor cubiști. Dl. Apollinaire vrea însă să *epateze* pe cititori: iată unul din caracterele poeziei d-sale și explicația extremei sale originalități./ *Alcoolurile* d-lui Apollinaire sunt foarte tari; dar, lucru curios, nu te îmbată – te pun de cele mai multe ori într-o situație delicată și complexă, și ajungi să te întrebî dacă alchimistul care a fermentat din talent și modernism aceste poeme n-a vrut să-și bată joc de cititori.../ „*Je n'ai pas oublié le son d'une clochette d'un marchand de coco autrefois/ J'entend déjà le son aigre de cette voix à venir/ Du camarade qui se promènera avec toi en Europe tout en restant/ En Amérique*”. // Ceea ce e un simultaneism abstract și – problematic... În altă parte, într-un răspuns al cazacilor sultanului care le trimisese o solie de pace, dl. Apollinaire e pe măsură de trivial. Citez două versuri (și rog pe cititori să nu-și dea osteneala să le înțeleagă): „*Ta mère fit un pet foireux/ Et tu nauquis de sa colique*”. // Acest răspuns o fi foarte energic și tare, dar în tot cazul e lipsit de ceea ce e esențial, de poezie./ Mai citez la întâmplare, ca să se vadă mai bine acest amestec bizar de originalitate și de talent: „*Au tournant d'une rue je vis des matelots/ Qui dansaient le cou nu au son d'un accordéon/ J'ai tout donné au soleil/ Tout sauf mon ombre*”. // Dar eu, care m-am obișnuit cu astfel de deliquescențe, adaug împreună cu poetul: „*À la fin les mensonges ne me font plus peur*”. // Dl. Apollinaire are un temperament puternic și paradoxal: „*Que lentement passent les heures/ Comme passe un enterrement/ Tu pleureras l'heure ou tu pleures/ Qui passera trop vivement/ Comme passent toutes les heures*”. // Volumul se deschide cu o poemă lungă, *Zone*, o încercare de poezie cubistă, probabil. *La chanson du Mal-Aimé* denotă un spirit modern și o sensibilitate ascuțită. În alte poezii, dl. Apollinaire e de o simplitate patriarhală, dar n-are nimic în comun cu liniștea și calmul lui Francis Jammes și a[le] lui Thomas Braun./ „*Sous le pont Mirabeau coule la Seine/ Et nos amours/ Faut-il qu'il*

m'en souvienn”/ *La joie venait toujours après la peine*”./ Dl. Apollinaire a reușit să rămâie original, cel puțin atât de original, încât n-aș putea să găsesc de opera cui e influențat: pot să afirm însă cu siguranță că l-a citit cu atenție pe Tristan Corbière, care are ca și autorul nostru ceva separat și rupt parcă din poeziile lui, mult dispreț pentru oameni și sentimentalism, dar mai multă ironie și sarcasm” (*ALCOOLS, DE GUILLAUME APOLLINAIRE, Facla*, an V, nr. 129, 16 febr. 1914).

Uimește, chiar foarte plăcut, trebuie să recunoaștem, dezinvoltura adolescentului bucureștean. Era și el, poate chiar mai mult decât bunii lui prieteni, pregătit pentru Marele Salt. Rămânerea acasă l-a costat însă, l-a lipsit de gloria de care evadații la Zürich și-au acoperit umerii.

Dadaismul – ca manifestare intempestivă a libertății de gândire și exprimare, ca existență a lucrurilor contradictorii, ca strigăt al mielului către lup, ca luptă coltoasă a ilogicului cu logicul, ca sfidare a falsei credințe, ca privire ironică și amuzantă asupra a orice și asupra oricui – a existat, există și va exista oriunde și oricând. Indiferent de meridian. Indiferent de țară și de nație. Chestiunea este că dintre toți poeții lumii, Tzara a fost primul care s-a încumetat să treacă în expresie literară indignarea sa lăuntrică, dezgustul său teribil, fără a le cosmetiza în vreun fel. DA DA/ NU NU este chiar respirația vieții. Într-un anume fel, universul întreg e dadaist, plin de excesențe care de care mai bizare, mai insolite.

Restrângându-ne strict la Tristan Tzara, ar fi de neînchipuit să putem accepta senini – cum deja am încercat să anticipăm puțin mai devreme – faptul că, la numai 19-20 de ani (era cu un an mai mic decât Vinea, care se născuse în 1895), s-a culcat sâmbătă seara simbolist și s-a trezit, duminică dimineața, deja dadaist. Nu s-a întâmplat așa ceva și nici nu se putea întâmpla așa ceva dacă Tristan Tzara nu ar fi fost Tristan Tzara dinainte de a ajunge la Zürich.

Și opinia noastră este că Tristan Tzara era Tristan Tzara încă de la plecarea sa spre Zürich. Motive întemeiate ne determină să credem că el a plecat din București pregătit pentru a deveni, aproape peste noapte, tigrul sagace, neiertător, ironic la culme, în Elveția.

Repetăm ceea ce am formulat, cât de clar am putut, în *Prefața* pe care am scris-o la volumul pe care îl am tradus, la Ed. Vinea, în 1998, *Vingt cinq poèmes/ Douăzeci și cinci de poeme*: Tzara, în momentul părăsirii Bucureștiului, era, într-un cuvânt, copt pentru performanța artistică.

Intuiția dezagregării limbajului, a despletirii sensului și a fragmentării sale, Tzara o trăise acasă, în capitala României. Zürich-ul a constituit doar ocazia și, deopotrivă, mediul propice de azvârlire în univers a acestei intuiții. Avea, în creier, sămânța vestitoare de Altceva când a urcat pe scara trenului. Și acolo, la Zürich, încurajat/inversunat de prezența lui Hugo Ball și a celorlalți, aceasta i-a înflorit sub limbă. De altfel, nu spune el, vorbă cu vorbă, că «gândirea se făurește în gură», într-unul din primele manifeste dada? Nu-i rămânea, asadar, decât să scuie de sub limbă incendiarele intuiții înflorite. Să se bată cu pumnii în piep, ca deținător, de-acum, al unei licențe de/in expansiune. Să urle. Să tipe. Să topăie, precum „contimporanul” Chaplin. Diabolica lui inteligență (sunt memorabile cuvintele lui Claude Sernet, dintr-o scrisoare către Sașa Pană: „*je suis littéralement terrorisé par la fantôme de l'intelligence de tzara*”) îl slujea cu înverșunare. El își asumă, cu frenezie totală, rolul capital al vieții sale. Își calcula, neîndoios, gesturile, mișcările, modulațiile vocii. Le repata, probabil, în oglindă, pentru a-i ieși perfect pe scena de la Cabaretul Voltaire. Știa că se dedă unei acrobații întemeietoare. Mai știa că această plutire pe sârma risipită în haos nu poate dura la infinit și, ca atare, în 1922, decretază dispariția celebrei sale născociri, Dada. Reușita Lovitură a fost de Maestru. Avea numai 26 de ani. Marea manifestelor sale rămânea, fulgerare vie, săpată pentru totdeauna pe hârtia oxidantă a secolului: „*Dada e un câine, un compus, argilă abdominală [...] Dada este un microb virgin [...] Dada e cameleonul schimbării rapide și interesate/ Dada e împotriva viitorului. Dada e mort. Dada e idiot. Trăiască Dada [...] A te culca pe un brici și pe purici în dragoste – a călători în barometru – a te urina ca un cartuș – a face greșeli, a fi idiot, a face dușuri de sfinți mărunți – a fi bătut, a fi mereu ultimul – a striga contrariul celor spuse de celălalt – a fi sala de redacție și de baie a lui Dumnezeu care face în fiecare zi baie în noi în compania băiașului – iată viața dadaistilor. / A fi inteligent – a-i respecta pe toți – a muri pe câmpul de bătaie – a subscrie la Împrumut – a vota pentru Căutare – a respecta natura și pictura – a urla la manifestările Dada – iată viața oamenilor*».

Prăpădul dadaist (sau iadul dadaist – suntem datori să adăugăm) – s-a dezvoltat, deopotrivă, pe principiul rostogolirii bulgărelii de zapadă. Intuiția de la București a fost continuu verificată, nuanțată, dusă la apogeu. Deși suntem pe un teritoriu unde probe certe nu se vor putea aduce niciodată, unde se lucrează numai cu revelații,

numai cu pulsații ale interiorității ființei, venim cu câteva propuneri de de întărire a ideii că Tristan Tzara dâmbovițeanul este fratele legal al lui Tristan Tzara elvețianul.

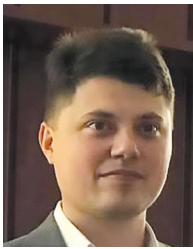
Aducem, mai întâi, în prim plan, un articol scris în 1964 și publicat în *Le Figaro Littéraire*, de Pierre Mazars, intitulat, nici mai mult, dar nici mai puțin, decât astfel: *Dada est né en Roumanie/ Tzara est mort à Paris*. Inspirat titlu! Textul în sine nu este decât oarecum lămuritor în chestiunea pe care o urmărim. Criticul francez aduce în discuție un crâmpei de destăinuire a lui Tzara, dar nu nuanțează: «*Ceea ce mi-a hotărât, poate, destinul, mi-a mărturisit într-o zi, a fost lectura cărții unui medic. Un psihiatru, cred. Eram foarte tânăr pe atunci, în România. Acel medic demonstra că poeții romantici și simbolști erau oameni aparte, trăind ruți de societate [...] Începuturile Dada nu au fost ale unei arte, ci ale unui dezgust, a spus Tzara... Frumosul și Adevărul în artă nu există, ceea ce mă interesează este intensitatea unei personalități*».

Al doilea text pe care-l semnalăm a apărut în 1974 în revista *Phantomas*, din Belgia, nr. 125-127, pp. 3-5, și îi aparține lui Serge Fauchereau. Titlul acestuia este, iarăși, eclatant: *Dada existait avant dada*. Cităm fragmentele care ne interesează: «Cunoștea tânărul român *Alcoolurile* lui Guillaume Apollinaire? E puțin probabil. Poate că a auzit vorbindu-se de expresionismul german, de futurismul italian, dar poemele sale sunt fără legătură cu aceste curente. Poate a avut cunoștință de unele texte ale lui Urmuz, cel supranumit Jarry român, un straniu personaj care va sfârși prin a se împușca fără o cauză cunoscută, într-o zi de noiembrie 1923... Subliniem mai degrabă că există în literatura, ca și în cultura populară din România, o întreagă tradiție a absurdului. *La 1915, cel care de acum înainte semnează Tristan Tzara, stăpânește toate mijloacele*. (sublinierea mea – N.Tz.) Priviți lungul poem *Insomnie*, al cărui început caracteristic parodiază pe Dumnezeu. Deja sintaxa este schimbată și în poemul *În gropi fierbe viața roșie*, el o dinamitează pur și simplu: «*iar tu vorbeai cu elefanții la circ, ca lumina/ nu vreau să mai fii bolnavă, știi/ azi dimineața [...] pentru ce să vrei să fluieri telefon/ nu eu nu vreau eu nu vreau și mă strânge MULT PREA TARE/ [...] uite, o lumină ce-ar putea să fie neagră/floare/ pe crini de oțel și de sare să-mi spui încă o dată/ că mama ta era bună*»./ Dada nu va merge niciodată mai departe în dezarticularea limbajului poetic, în ciuda suprimării cuvintelor înseși, cărora nu le va lăsa decât sunetele. Astfel încât în 1923, în *De nos Oiseaux*, Tristan Tzara va relua fragmente întregi din aceste poeme pe care va fi suficient doar să le traducă [...]. Astfel am descoperit, puțin mai târziu, că Tzara deja tradusese literalmente minunatul haiku: „*în oțel de gheață/sună/ tu dormi când plouă?*”./ Chiar și mai puțin multumitoare, n-am totuși nimic de schimbat la traducerea mea, pentru a lăsa poemul românesc să trăiască independent și a arăta că poemele dadaiste existau înainte de dada».

O simplă mențiune de făcut: Tristan Tzara cunoștea *Alcoolurile* lui Apollinaire. Cu siguranță că discutase îndelung despre Apollinaire cu prietenul său, Vinea.

Un alt punct pe care îl aduc în sublinierea ideii că Tristan Tzara era deja bine pregătit pentru o evoluție organică ieșită din comun este o supoziție. Cei doi adolescenți și-au petrecut vara lui 1914-1915 la Gârceni, o așezare de lângă Vaslui, unde familia Rosenstock (acesta e numele real al lui Tzara) avea o proprietate. S-a păstrat o fotografie a unui gater, parte a acestei proprietăți. S-a păstrat și o fotografie a lor, memorabilă: într-un luminis de pădure, Vinea ține de căpăstru un cal, alături fiind Tzara, scund, purtând ochelari. În imagine se pot vedea, de asemenea, un pădurar și câinele său. Au scris amândoi versuri, bucurându-se de răstimpul petrecut împreună. Poeziile lor sunt însă așa de asemănătoare, încât nu poate fi exclusă ideea unei prealabile înțelegeri între ei, fie a alegerii unor teme comune, fie a relizării unor texte încrucișate (*poeme simultane*, nu?, cum urmează a se găsi în paginile viitoarei reviste *Cabartet Voltaire*), fie a dedicațiilor reciproce. Citirea, unul după altul, a poemelor *Dintr-o vară*, al lui Ion Vinea: «... ce romantic am trecut pe cal/ printre mestecenii cu brațe de fum,/ către casa de grinzii cu perdelele albe./ Era cald și sofale adânci și pe masă cafea,/ Tristan Tzara, când ai ascultat întâmplarea,/ pădurarul își fluiera câinele/ și cerbii cu botu-n lac își beau stelele./ Iar eu am scris rândurile acestea/ în amintirea orelor de șah/ din codru-n care l-am citit pe Nietzsche» și *Vino cu mine la țară*, al lui Tristan Tzara: «Rătăcesc prin pădure/ Cersetori țigani cu barbă de cenușă/ Că-ți-e frică dacă-i întâlnești/ Când își freacă soarele pleoapa pe poteci./ Călare o să mergem zile întregi/ o să poposim în hanurile sure,/ Acolo legi multe prietenii,/ Te culci noaptea cu fata hangului./ Sub nuci – pe unde trece vântul greu ca grădina de fântâni/ O să jucăm șah/ Ca doi farmaciști bătrâni/ Și soră-mea o să citească poezii în hamac», cred că ne îndreptățește în mare parte susținerea supoziției noastre.

1 Reținem, ca deosebit de importantă, afirmația susținută constant de Marin Mincu: „Care sunt formele de integrare ale literaturii române moderne în spațiul european se poate constata ușor încercând să vedem cum a răspuns aceasta la solicitările avangardiste ale epocii. La începutul secolului al XX-lea, cultura românească, deși în aparență întârziată, era în linii mari sincronizată cu Europa. În primul deceniu, când pe continent nu izbucniseră încă marile mișcări de înnoire, climatul acestei culturi avea deja *pregătiți* acei germeni revoluționari prin care unii reprezentanți ai săi vor participa decisiv la avangarda europeană” (*Avangarda literară românească*, Ed. Minerva, 1983, p. 8). De asemenea, criticul s-a exprimat net în favoarea ideii potențialității lui Tzara de a fi factorul decisiv în nașterea și impunerea dadaismului: «[...] versurile publicate de precocul adolescent, în revista *Chemarea*, anunță fără nici un dubiu pe reformatorul de mai târziu, dar este vorba doar de o problemă de dozaj; fiind în formare, ca proaspăt absovent de liceu, Tzara „se pregătește”, face vocalize și nu se aventurează direct în marele concert. Fiecare ruptură a discursului poetic inițial, dezordinea febrilă cu care realitatea ironică se repede să aerisească încăperile mobilate prea convențional ale poeziei ce se făcea în România în acel context, demonstrează că programul viitor se afla în starea de latență, așteptând doar timpul și locul potrivit pentru a fi lansat.// Tristan Tzara se „informase” suficient în climatul preavangardist românesc, anticipat de operele lui Urmuz ce circulau în copii manuscrise și se antrenase deja destul de stăruitor împreună cu Ion Vinea (care în acea perioadă era cel mai prodigios avangardist) pentru a fi apt să dezlanțue la Zürich cea mai teribilă mișcare culturală a începutului de secol» (*Idem*, pag. 26). De asemenea, Ion Pop, încă în *Avangardismul poetic românesc* (E.P.L. 1969, pag. 151-155), referindu-se la Tzara, vedea în poemele sale de dinainte de Zürich „o manifestare de antitraditionalism, o încercare de a submina bazele vechii poezii”, numea la poet, subtil, „sugestia automatismului comunicării”, părăsirea în voia cuvintelor și, în ultimă instanță, indiferența la sensul lor” și conchidea: „sunt simptomele unei tulburări a lirismului care pentru curentele de avangardă viitoare va constitui scopul fundamental. Ele devin tot mai numeroase în poemele lui Tzara; aparenței de naivitate puerilă (...) i se adaugă frecvent gestul frondeur, exprimând fără intermediar starea antipoeitică”.

Flavius PARASCHIV cartea străină

Cyberpunk: o antologie manifest

Antologia editată de autorul american Bruce Sterling (n. 1954) a devenit un reper pentru toți pasionații de SF și cyberpunk. De altfel, volumul se deschide cu o prefață scrisă chiar de editor, unde este conturat contextul în care a apărut sub-genul literar cyberpunk. Colecția SF este intitulată *Mirroshades* și a văzut lumina tiparului în 1986.

Dincolo de introducerea deja menționată, antologia conține 12 texte semnate de autori americani, mai mult sau mai puțin cunoscuți de publicul amator de science-fiction. Pe lângă autorii consacrați ca William Gibson, Rudy Rucker, John Shirley sau Pat Cadigan, de exemplu, întâlnim și scriitori care nu s-au impus (Paul di Filippo sau Greg Bear, printre alții). Deși povestirile nu sunt tipice pentru cyberpunk, acestea surprind spiritul lui Gibson din *Neuromantul* (1984). Ne referim, așadar, la o anumită atmosferă încordată, noir, unde tehnologia și știința au schimbat viața oamenilor.

Cyberpunk-ul, un termen propus în anii '80 de prozatorul american Bruce Bethke (n. 1955) într-un text cu același nume, definește două atitudine care se îmbină nu numai pentru a crea o stare de spirit, ci și un stil de viață. Termenul „cyber” se referă la un stadiu anume al omenirii, un nivel în care progresele științifice și tehnologice au devenit noii zei ai umanității. Astfel, Dumnezeu nu a murit, ci a fost înlocuit de computer și de ceea ce se numește „high-tech”, adică implanturi și îmbunătățiri fizice cibernetice, care au îmbunătățit și prelungit viața oamenilor. În alte cuvinte, umanitatea și-a dobândit singură capacitatea de a controla ceea ce părea incontrollabil: moartea. Desigur, tehnologia aceasta a dus la conturarea unui univers distopic, unde cei bogați și (mega)corporațiile dețin controlul și pot controla și dirija destinul „inferiorilor”.

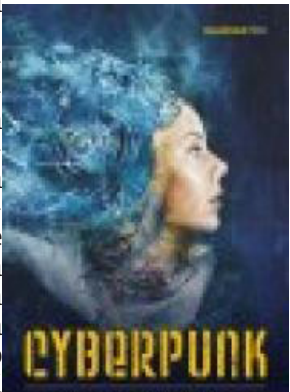
Prăpastia dintre bogați și săraci a adâncit inegalitatea socială și astfel a apărut o nouă categorie de indivizi: *punks* sau derbedei. Cine a văzut filmul *Hackers* din 1995 va înțelege imediat categoria socială la care ne referim. În universul cyberpunk, „derbedei” sunt, în general, infractori, mai mici sau mari, care, deși trăiesc în zona periferiilor și par a avea ocupații diferite, sunt animați de scopuri comune. Ei nu se opun doar celor bogați sau celor care dețin controlul asupra tehnologiilor utilizate de toți. Revolta lor este împotriva unui sistem corupt, sistem care capătă materializare în tot felul (mega) corporații sau în așa-ziii agenți ai spiritului capitalist.

Antologia *Cyberpunk* a fost tradusă în România în 2008 și a apărut la editura Millennium Press. În introducere, Bruce Sterling conturează cyberpunk-ul ca un gen hibrid, care s-a format împrumutând elemente, teme și atitudini de la alții. De pildă, de la H.G.Wells a preluat știința/politicul, de la Harlan Ellison a împrumutat agresivitatea stradală, iar de la un autor ca Philip K. Dick a încorporat tema jocului cu realitatea (p. 6).

Nu putem aborda subiectul cyberpunk fără a menționa cultura pop, despre care Bruce Sterling scria următoarele: „Opera cyberpunkistilor este susținută de elemente paralele din cultura pop a anilor optzeci: în clipurile rock; în underground-ul hackerilor; în șocanta estetică de stradă, a hip-hop-ului și a muzicii scratch-urilor, în synthesizer rock-ul din Londra și Tokyo. Acest fenomen, această dinamică are o întindere globală; cyberpunk-ul este încarnarea ei literară” (p. 8). La nivelul stilului, detaliul este foarte important pentru autorul de cyberpunk. Totodată, a amplifica și dezvolta posibilitățile vieții de zi cu zi este un alt element narativ care revine constant în acest tip de beletristică.

Cele 12 texte sunt diverse, atât la nivel tematic, cât și la nivelul arhitecturii scenariului epic. Curios este că textele nu folosesc tehnologia ca în romanul *Neuromantul*. Unele lucrări au teme subversive. Povestirea *Stea Roșie, Orbită de iarnă* scrisă de Bruce Sterling în colaborare cu William Gibson, de pildă, este plasată într-un univers alternativ în care Rusia controlează toate resursele esențiale de pe Pământ, iar rivalitatea (clasică) dintre americani și ruși capătă acum alte proporții.

Dincolo de narațiunile adunate în antologie, prefața lui Bruce Sterling este necesară nu numai pentru universul literar cyberpunk, cât și pentru science-fiction-ul în general. Altfel spus, pentru cei pasionați de SF, volumul oferă o perspectivă originală despre natura unui gen literar aflat într-o continuă dezvoltare...

Emanuel VASILIU film

Lady Bird

Înainte de a fi președinta juriului de la Cannes anul acesta și de a fi regizat unul dintre cele mai de succes filme din 2023, *Barbie*, Greta Gerwig a devenit cunoscută ca actriță în filme independente americane precum *Fances Ha* (2012), urmate de debutul regizoral în 2017 cu dramedia *Lady Bird*. Intrat de curând pe Netflix, filmul prezintă rădăcinile spirituale ale unei creatoare ce și-a modelat prima „peliculă” pe fondul nostalgiei pentru anii 2002-2003, suprapuși intrării sale în viață.

„Doamna pasăre” este numele dat sieși de Christine McPherson, elevă în clasa a XII-a la liceul catolic „Immaculate Heart” (inima imaculată) din orașul californian Sacramento. Chiar dacă este un spirit rebel (șuvițele roșii anticipă cu mulți ani moda actuală), ce-și manifestă vocal dorințele și păreri atît în fața mamei, cât și în relație cu profesorii de la liceu, Lady Bird (interpretată de Saoirse Ronan) este credincioasă, atmosfera de la liceul catolic urmărind-o pe tot parcursul filmului. Nu este clar, nici explicat dacă educația religioasă a făcut parte din mediul familial dar filmul mai prezintă particularitatea de a înfățișa un spirit religios combativ, rebel văzut destul de rar.

Portretul de liceancă de la începutul anilor 2000 bifează câteva teme familiare celor cărora au crescut urmărind filme americane cu adolescenți: în primul rând eterna problemă a situării financiare. Provenind dintr-o familie cu posibilități mai degrabă modeste, Lady Bird se vede permanent pusă în situația de a se compara cu colegii mai înstăriți, de a-și dori casele și posibilitățile lor. Lady Bird își dorește multe: să studieze pe coasta de est („Vreau să merg într-un oraș cultural, la New York. Măcar Connecticut sau New Hampshire, unde scriitorii stau în pădure.”), să aibă casa imensă a bunicii prietenului ei, Danny, să fie prietenă cu cea mai populară elevă din liceu. Împlinirea dorințelor și consecințele aferente sunt urmărite în film, care fără să bată la ochi, strecoară și câteva lecții de viață.

Cea mai puternică relație este între Lady Bird și prietena ei, Julie, sușurile, coborășurile emoționale constituind structura scenariului. Această legătură este mai importantă decât iubii succesivi ai protagonistei, Danny și Kyle (Timothée Chalamet), ea depășind inclusiv o perioadă de criză provocată de aderența lui Lady Bird la atenția celei mai populare colege din școală, frumoasa dar insipida Jenna Walton.

Acest film de epocă recentă este și oda orașului de provincie care urmează să fie părăsit, Sacramento, „Vestul mijlociu al Californiei” (poreclă bazată pe considerarea Vestului mijlociu al Statelor Unite drept o zonă lipsită de personalitate). Într-o conversație cu Jenna, Lady Bird opinează: „persoana care a spus «gândește global, acționează local» n-a fost niciodată în Sacramento.” Deși la nivel declarativ personajul principal este plin de invective la adresa urbei natale, totuși în scris (un eseu compus la liceu) și în amintiri, curbele, magazinele cunoscute creează imaginea afectivă a orașului, atinsă de sindromul atât de cunoscut și în România al dinamicii provincie-capitală. Cu cât atracția celei din urmă este mai mare, cu atât nostalgia față de locul natal crește. Aceeași dinamică paradoxală se regăsește în relația cu Dumnezeu. Sustinătoare a avortului într-un liceu catolic, Lady Bird se vede suspendată timp de o săptămână pentru remarci nepoliticoase la adresa unei propagandiste a dreptului la viață.

Aportul comediei în această dramă aparține inclusiv corpului profesoral catolic, în care se regăsește un preot - antrenor de fotbal american nevoit să „antreneze” echipa de teatru cu tactici pur sportive. Sau călugărița - profesoară în etate, îndeajuns de iertătoare cu Lady Bird, după ce aceasta din urmă îi vandalizează mașina, lipind pe ea semnul „Proaspăt căsătorită cu Iisus”. Neștiind cine a fost Jim Morrison, însă dorind să studieze într-un oraș cultural, Lady Bird este „a walking contradiction”, pentru a prelua locuțiunea în limba engleză, însemnând „o contradicție pe două picioare”. Dar tocmai aceasta este miza Gretei Gerwig, de a înfățișa un personaj imperfect la o vârstă fragedă, cu manifestări paradoxale, ale cărei dorințe sunt, însă, atât de puternice, încât unele chiar se îndeplinesc.

Având și calitatea de film pedagogic pentru adolescenți de cel puțin șaisprezece ani (din cauza limbajului pe alocuri vulgar) prin ambiția personajului titular de a-și depăși condiția, de a studia într-un mare oraș de pe coasta de est a Americii și, nu în ultimul rând, prin caracterul modern al relației cu Dumnezeu, „Lady Bird” marchează debutul merituos al acum renumitei Greta Gerwig, ce ne salută din 2017 cu prospețimea începuturilor de viață, păstrate până azi.

Ioan RĂDUCEA

distanța focală

22 din '98

Galeriile UAPR Iași găzduiesc frecvent expoziții colective, organizate după diverse formule și pe varii teme, de la feluri de recolte artistice, unele anuale („Salonul de toamnă”) la promovări ale absolvenților (salon al licențiatilor anului, la cutare secție) ori ale tinerilor artiști în general („Atelier 35”) etc. Expoziția Arte '98, vernisată la 1 iunie 2024, la Galeria „Theodor Pallady”, de către criticul de artă Maria Bilasevski, reunește lucrări (și pe artiști lor, 22 la număr) după criteriul clar al apartenenței la promoția care a absolvit în anul 1998 (un sfert de veac și încă unul, consumat, probabil, în demersuri organizatorice). Atunci, Facultatea de arte vizuale și design a Universității de Arte „George Enescu” (care încă nu se numea și Națională) i-a avut drept îndrumători de an terminal pe Corneliu Ionescu (clasa de pictură), Ilie Bostan (sculptură), Mihai Tarași (grafică), Dimitrie Gavrilean (artă murală), Valeriu Goncariuc (pedagogie), Felicia Buliga (arte textile/creație vestimentară), după cum preciza statementul (în ramă aurie) pus la loc de cinste - și ușor de asimilat cu lucrările din expoziție. Acestea, cite una, rareori două, de expozant, acoperă artele amintite mai sus (cu excepția celei murale), sub rama amintită fiind plasate, poate și datorită titlurilor reprezentative pentru sensul acestei manifestări, două sculpturi de salon semnate Carmen Chirica: Regina și Mariposa - Liberă pentru zbor.

Alese calități dovedesc, fiecare în registru propriu, toate lucrările, inteligent selectate și plasate, coerenta lor esențială constind tocmai în demonstrația unei echilibrante maturități creatoare. Un înțeles mai bun nici că se putea desprinde din această voluntară dare de seamă artistică a celor care, inspirați de cerul și de dascăli ieșeni ai unui secol și mileniu deja trecute, au cutezat să-și confirme și să-și profesionalizeze vocația. Excepțional, în climatul social, și mai ales moral, de la începutul noului mileniu este că au reușit să se și readune și să probeze, așa cum observă Dan Covătaru, unul dintre maestrul care, spre satisfacția discipolilor, au fost prezenți și au luat cuvîntul, că numele de „școală ieșeană” nu este o vorbă goală și că arta înseamnă și continuitate și respect față de propriile tradiții.

Deschiderile, în multe direcții, pe care le susține această școală a noastră, de veșnică tinerete, ating și blinda aluzie biblică (Ciprian Romaniuc - Cîntec pentru Petru) și piciorul de marmură, semnificativ suprarrealist (Ciprian Dominoschi - Muguri), ca și lina împisilită, atît de viu aprinsă cromatic (Cristina Crețu - Maci), stîncosul peisaj marin, aproape alegoric al lui Carmen Gabriela Gitlan, hieratic-cucuteniana Adorație a Colombinei lui Romeo Ionescu etc. Un indiciu al forței creatoare a generației îl reprezintă și tratarea, remarcabil de diferită, a aceleiași teme - de pildă una dintre cele mai uzitate: vasul cu flori. Între cele trei ipostaze prezente ale acesteia, cea dintîi se distinge prin elegante arcuiri geometrizzante, în ciuda tehnicii puțin permise în această direcție (Paula Grigoriu - Flori. Esență de roșu, acuarelă pe hîrtie); cea de a doua, prin fascinația luminiscentei pe fond întunecat (Carmen Răileanu - Flori, acril); ce a de a treia, camemento al unui vis cromatic, vajnic frămîntat în violet (Isabela Dascălu - Reverii, acril).

Fără îndoială, o lucrare la fel de importantă o reprezintă regăsirea creatorilor de diverse vârste și destine (și a susținătorilor lor), fiind de amintit și faptul că manifestarea a inclus, pe lîngă urări, gustări și fotografiile de grup de rigoare, un recital vocal-instrumental (la chitară) al Anei Creangă, împreună cu omagiul ei de fiică a unuiu dintre artiștii expozanți.

Mircea Iorgulescu și spiritul foiletonistic (I)

Critic „de front”, recenzent frenetic, combativ, spirit ofensiv căutând polemica, Mircea Iorgulescu și-ar fi dorit să facă istorie literară. Autorul „rondurilor” avea, în ochii lui Laurențiu Ulici, psihologie de „duelgiu”; fiind luptător avea nevoie de adversar și, în consecință, fiind „sub arme”, efervescent, curios, doritor de afirmare a îmbrățișat iute militantismul, e drept, într-o conjunctură mai favorabilă față de criticii șaizeciști, scăpând de interludiul realismului socialist. Impresia de „ins mefistofelic” (cf. Gh. Grigurcu) l-a urmărit lungă vreme. Cititor vorace, la curent cu ce se întâmplă, omniprezent, foiletonist tăios, chiar sarcastic, pasionat de politică, plin de proiecte, el venea dinspre publicistică. S-a vrut un critic atipic, călcând dincolo de „perimetru”, depășind foiletonismul; „om vechi”, bizuindu-se pe logică, argumente, rigoare, Mircea Iorgulescu a fost un ghid sever, confiscat de o istorie a prezentului (sau, mai exact, din perspectiva prezentului). Dar hărnicia sa foiletonistică, abundentă și absorbantă, cerea un program ferm; iar temperamentul de polemist, croșetând cu nerv opiniile altora, dovedea un militantism „de replică”, nota Marian Popa, apărând, de regulă, jocurile unei facțiuni.

După un debut ploieștean (*Revista nouă*, 1966), va lucra trei ani ca redactor la *Munca*, transferându-se, în decembrie 1970, la *România literară*. Foiletonist declarat, adversar al ideilor de circulație, intrate în patrimoniul obștesc, mereu în alertă, cronicar (în tranșeele criticii de întâmpinare), Iorgulescu nu s-a vrut un teoretician. Scrisul său, oscilând „între eseu, portret și studiu analitic” (mărturisirea în *Rondul de noapte*), este participativ, răspicat, de atitudine și angajament, apărând demnitatea foiletonului. „Desconsiderarea criticii începe cu desconsiderarea foiletonului”, preciza, convins că *dimensiunea etică* e implicată în orice demers, slujind moralitatea scrisului. E drept, în epocă, astfel de fraze sunau fals, invocând lozincard adevărul și libertatea în editorialele (nesemnate, dar asumate) din *România literară* (ca sarcină redacțională).

Angajat în prezentul literaturii, întâmpinând, într-o critică de adeziune, literatura „care se face”, Iorgulescu încercase un prim bilanț în *Scriitori tineri contemporani* (1978). Încercător în înnoirea literaturii, în forțele ei „de creștere”, propunea 168 portrete-sinteză, într-o „arhivare de etapă”. Încă rezervat în a formula predicții sau propoziții definitive, el oferea, prin astfel de incursiuni în literatura imediată, o *hartă literară*, înlesnind drumul celor care băteau la porțile gloriei.

Poate urmând o sugestie călinesciană (considerându-și fabuloasa Istorie „un larg rond de noapte”), Mircea Iorgulescu va debuta sub un titlu rembrandtian (*Rondul de noapte*, 1974), înfățișând un tablou colectiv. Ceea ce ar fi putut să însemne că, prezent în arenă, tatonând un proces în desfășurare, *criticul-funcție* era pregătit, prefigurând panoramic o Istorie a literaturii contemporane, deloc ispitit de „teoretizări olimpiene”. Și *Al doilea rond* (1976) miza pe contemporani, selectând nume de relief, cu diagnostice rapide. Turbulentul Păunescu e un posesiv, având cultul evenimentului iar Cezar Ivănescu un „primitiv”. Ioan Alexandru e trimis în epoca lui Neagoe Basarab, George Alboiu acuză „voința de elementar”, excentricul Dumitru Radu Popescu destabilizează narațiunea. Când e vorba de înaintași, având șansa „redescoperirilor”, cu ambiția dislocării unor trainice prejudecăți, polemistul e la datorie. Scriitorii uitați sunt „comoara literaturii” (2010 : 27). „Luptătorul” Dinicu Golescu îl încântă, Gherea trebuie redescoperit, conștiința nefericită

a întemeietorilor („începând de mai multe ori”) îi trezește admirația, înțelegând acele voci ale istoriei literare ca fenomen viu. Receptiv, urmărind agenda culturală, semnalând prompt șirul unor aniversări sau reeditări, criticul topește fragmentarismul publicistic într-o imagine globală. De regulă, e interesat de cazuri, pornind anchete de ecou, întorcând pe dos clișeele. „Problema Gherea”, de pildă, ca apel restitativ, se cuvine luminată „dintr-un unghi mai propriu”; el deschidea un drum nou, prelungind – prin rivalitatea cu Maiorescu – o dispută oțioasă și exagerări apologetice.

Dacă Gherea, după exaltarea proletcultistă, ilustrând socialismul doctrinar, era un revoltat „integrat”, prin Istrati, un socialist sentimental, în dezacord cu lumea, Iorgulescu face, reconstituind peripețiile biografice, elogiul revoltei. *Spre alt Istrati* (1986) anunța provocator, prin titlu, „o altă imagine”, corectând multe din afirmațiile care au făcut carieră, însoțindu-l pe rătăcitorul Istrati, mănă de un demon al pribegiei și practicând munci istovitoare. Un „extraordinar hazard”, va recunoaște Istrati, i-a oferit șansa afirmării în spațiul francez, după ce, la sfârșitul lui martie 1916, va ajunge în Elveția, „o insulă cruțată de oceanul de flăcări”. Proistratian, Mircea Iorgulescu, prin eseuul său, tras în trei ediții,

construia un „alt Istrati” (ca *nomad statornic*), „obscurul hoinar brăilean” cunoscând o celebritate „subită” în scurta-i carieră literară, trecând de la „sindicalismul bătaios”, localist, la „amestecul” în treburile lumii. Or, mișcarea socialistă era, în acei ani, „numele speranței”, socialistii fiind „frații lui Istrati”. Istrati a fost *autentic*, un revoltat sentimental, o „haimana

internațională”, cu energie plebeiană. Pentru el, revolta nu era o temă literară (Iorgulescu 1986 : 30). Însuși hoinarul Zografi, *alter-ego*-ul său, cel lacom de a cunoaște lumea („absorbind-o”), găsimu-și Sorbona „unde poate”, era un revoltat din naștere; își spune viața, în primul rând, nu din plăcerea istorisirii, ci dezvoltându-se, ca prieten „al oamenilor de inimă” și luptător pentru cauza lor. Parazitoza ticurilor critice s-a cramponat de „sentimentalismul” istratian, minimalizându-l, paradoxal, în chip elogios. Panait Istrati a fost o conștiință interogativă, „din stirpea lui Hamlet”, scria Mircea Iorgulescu, trăind seisme timpului; prozele istratiene respiră un aer crepuscular, putrefact, contaminat de violență agonică. Istrati nu se dorea o „zbârnăitoare sentimentală”. Iar cartea despre Istrati, recunoștea criticul, „i-a schimbat viața”. Un Istrati cuminte (în prima ediție), nu dincolo de permisivitatea cenzurii, vădind un „curaj oportun”. O experiență critică riscantă era și *Eseu despre lumea lui Caragiale* (1988), recuperând, abia în 1994, titlul inițial, *Marea trăncăneală*, forțând textul, în sens orwellian, la adresa ceaușismului. Orientată subversiv, cartea păcătuiește prin reducionism; personajele, sub acest suflu pamfletar, părăsesc o lume idilică pentru un „univers logopatic”, de autoritarism polițienesc, limbajul căpătând „o funcție existențială”, observa Valeriu Cristea. Elogiat (ca pamflet politic, oglindă a represivului comunism ceaușist), volumul îndeamnă la o lectură ontologică, făcând radiografia friicii.

Inteligent, mobil, incomod, investigator cu opțiuni ferme, refuzând estetismul (o demisie morală), Iorgulescu a fost un mare muncitor, sustras „normării”. Citea, doritor de exactitate, orice; încerca,

practicând „o formulă de mijloc” (între eseu, portret, studiu analitic), să nu ofere culegeri de foiletoane, ci să surprindă, în schițele sale monografice, o Istorie literară a prezentului, călcând în zone mai largi, critica fiind „un fapt de morală publică”. Chiar în spațiul strâmt al foiletonului, decupând un profil, folosește materia istoriei literare, actualitatea fiind locul de întâlnire dintre literatură și public. În *Prezent* (1985), Iorgulescu ne avertiza că există două feluri de a crea în critică, fie descoperind, fie inventând. Negaționist în tinerețe, cum îl văzuse Al. Paleologu, criticul își dezvăluia și capacitatea admirativă. Dar „noul foiletonism”, dedogmatizat, sedus de eseizare, risca să-și diminueze tocmai spiritul critic. Or, foiletonistica nu e o registratură pasivă, ci, în ochii criticului, o *instituție*, în adecvare la epocă, o cutie de rezonanță, respectând un dublu angajament: față de literatură și față de public (v. *Critică și angajare*, 1981).

Om de opinie, atacă dezinvolt teme mari; respinge etichetările sumare, înțelege literatura *în istorie*, se întreabă încotro merge romanul, condamnă curajul fără artă și „curajul literar” (înțeles impropriu), ca „soluție de notorietate”, vorbește despre hiatus, „literatura nouă” și complexele literaturii noastre. Are, în polemismul său rece, „năzuințe asanatoare”, constata G. Dimisianu. Fiindcă, spune Iorgulescu, „de trecut ne despărțim numai vorbind liber despre el” (Iorgulescu 1982 : 261).

În toamna lui '89, criticul, aflat la Paris, s-a hotărât să rămână în Franța; explorările sale istorico-literare vor fi dublate, după evenimentele românești, de penetrante comentarii politice. Colaborează frenetic și se dovedește un analist lucid (la *Europa liberă*, RFI și, în țară, la *Dilema* și 22), probându-și vocația de jurnalist împătimit, străin de vocile isterice care ocupaseră involburata noastră scenă politică. Înțelege că 1989 a marcat un ciclu istoric și pledează pentru asumarea istoriei, nu cosmetizarea ei. Nu e adeptul anticomunismului visceral, denunță *rezistența prin cultură* (ca subiect rentabil) și dizidența imaginară (ridiculizată), trece în revistă „așteptările” U.E., himera euro-literaturii, dezvoltând, cu precizie și empatie, o serie de „reconstituiri și restituiri”. În fine, romanul *Piazza Bucarest*, semnat de danezul Jens Christian Grondahl, îi oferă prilejul de a glosa despre „rezistența prin adaptare”, formulă mai potrivită, crede, realităților românești. Ca bun diagnostician, lansează sintagme memorabile, acele „expresii-timbru” (cf. Nicoleta Sălcudeanu) și sancționează eroismul postcomunist, în erupție după „decongelarea Estului” (ca metaforă meteo), „capcana imbecilității de consum”, absența intelectualității (în pofida abundenței de intelectuali) etc., mereu interesat de context(e). Să ne amintim de câteva prefete, încercând „a prinde” spiritul epocii, cultivând un determinism pe tipar gherist: *O tranziție de altădată* (pe cazul Caragiale) sau *Călătorie la rădăcinile râului*, însoțind un roman al lui Buzura. În cazul celebrelor *Teze* (iulie 1971) respinge ipoteza „convertirii”, sub influența comunismului de tip asiatic (ca import exotic); ele, notează Iorgulescu, continuau o direcție, întărind stalinismul epigonic, provocând o crispă ideologică, fără ecourile cerute de foruri.

NOTE:

- Groșescu (2022) : Ioan Groșescu, *Ultima trăncăneală*, Editura Charmides, Bistrița.
Iorgulescu (1982) : Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, Editura Cartea Românească, București.
Iorgulescu (1986) : Mircea Iorgulescu, *Spre alt Istrati, Partea întâi*, Editura Minerva, București.
Iorgulescu (2004) : Mircea Iorgulescu, *Celălalt Istrati*, Editura Polirom, Iași.
Iorgulescu (2010) : Mircea Iorgulescu, *Poștalionul cu boi*, Editura Karta graphic, Ploiești.

Constantin PRICOP

Fără nicio retorică

torent
memorie
crîmpeie
fapte
lucruri petrecute pe jumătate
semințe uitate
la limită
sărind dintr-o întâmplare
în alta pe
clapele unui pian - clape albe clape negre
muzica ciudată
se ridică de dincolo
se izbește de plafonul viitorului
cad
una după alta
amalgam fără ordine
(nici măcar rigoarea cîta a fost)
ce rămîne dintr-o viață...
atît.

la răscruce de vînturi

la răscruce de vînturi
curenții istoriei
aici
regimentul de (oficiale) guri
înflorite
revarsă din gîtlejuri
apă de trandafiri
populisme
„ce buni sîntem, ce minunați,
am fost aleșii istoriei,
grădina lui...” șamd
urechile unora se bucură, se pare
dar cine să mai asculte
tremurul vremurilor e mai puternic
decît oricînd
tot ce poate fi văzut
perceput
e fără nicio retorică
e
cum se scutură
pădăria

nu știm
ce e
cum
valurile cresc din nimic
ritmic
soarele se ridică
sistemul solar se stinge
cădere în hău
noi sori noi planete
către ce se ridică
o conștiință
ce este aceea

o conștiință
cine poate să sufere sîngele
bulbucînd
printre alte
elemente
nu eu
ce este teama
ce este moartea
reprezentantul acestei lumi
într-o zi
toate sînt o zi încă o zi
(unitate arbitrară de timp)
ruleta
domnilor nimic nu mai cade

aici
unde noaptea minții e lumina zilei
se încovoiaie liniile drepte de propria lor
dreptate se rup
rupturile se gudură în miezul zilei
cad stropi murdari în loc de ploaie
și ei își întind obrajii puhavi
să îi răcorească.

amin!

minciuna stă cu oricine la masă
acum e democrație, ce mai
sonetul gunoaielor cîntă violet pe tăblie
în picioare ce mai
aici au fost se zice codri mari de brad ...
vînduți pe mită grasă
pe care n-o caută nimeni
(justiția are altă treabă)
hoția se întinde ca altădată
pața de cerneala pe coala albă de hîrtie
nu mai coboară nici un luceafăr
nu mai alunecă pe o rază
ține strîns raza
să nu-i fie furată

o culoare adie tremură
peisaj înfrigurat
spinul în creier
un sunet
spaimă
a tuturor anotimpurilor terestre
pace - doar o străfulgerare
o fulgurație
întipărită
în cădere valuri de trupuri
generații
rostogolite acum

jocuri pierdute sub vegetație
betoane decăzute în pietriș
insectă, singură supraviețuitoare
formele vechi nu mai aspiră să devină
forme noi.
imaginația e o plasă cu
tot mai puțini fluturi în ea
năvoade mîncate de alge
deșertul devenit
tortura de fiecare zi
întoarcere
radicală paloare
plînsete indifferente

peisaje mirifice
poeti aburcîndu-se pe marginea prăpastiei
rîsete, zîmbete
ca și cum n-ar înțelege
de fapt
nici nu înțeleg
mare lucru
fir-ar să fie
fără puterea de a rînji
cînd peisajul chiar o cere
chermeză barbecue
bere

metafizica unui univers
de recuzită...

sfere miraculoase
în livada cu sclipiri magice.
o funie de vînt înfășoară arborii.
tablou static.
sinestezie.
bisturiul decupează în carne
scoate viața
din pîntece
sferele negre
și albe
migrează
sunetul lui e în toate

păsări fantastice pe cer
păsări pe care le naște cerul
n-au atins niciodată pămîntul
se întrupează din aer
se hrănesc cu aer.
mișcarea e în inima lor
cînd mor
trupul lor devine o ploaie
se mișcă în ele
elementele
supte de vidul cosmic
cine vede fantasticele păsări
e absorbit în ele
nu mai știe de existența lui
decît cerul